

**"MAHABALESHWAR SAIL HANCHIYA VEANCHIK KATHANTALEM
SAMAJ DHARSHAN"**

(महाबलेश्वर सैल हांचीया वेंच्रीक कथांतलें समाज दर्शन)

A Dissertation for

Course code and Course Title: KON- 650 Dissertation

Credits: 16

Submitted in partial fulfillment of Masters Degree

MA in Konkani

by

SNEHA ULHAS SALGAONKAR

Seat Number: 22P0180025

ABC ID: 320583962678

PRN: 201809248

Under the Supervision of

Ms. SONIYA SITARAM GADKAR

Shenoi Goembab School of Languages and Literature

Konkani Discipline

Goa University

April 2024

Examined by:

Seal of the School

**“MAHABALESHWAR SAIL HANCHYA VEANCHIK KATHANTALEM
SAMAJ DHARSHAN”**

(महाबलेश्वर सैल हांच्या वेचीक कथांतलें समाज दर्शन)

A Dissertation for

Course code and Course Title: KON- 650 Dissertation

Credits: 16

Submitted in partial fulfilment of Masters Degree

MA in Konkani

by

SNEHA ULHAS SALGAONKAR

Seat Number: 22P0180025

ABC ID: 320585962678

PRN: 201809248

Under the Supervision of

Ms. SONIYA SITARAM GADKAR

Shenoi Goembab School of Languages and literature

Konkani Discipline

Goa University

April 2024

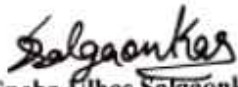
Examined by:

Seal of the School

DECLARATION BY STUDENT

I hereby declare that the data presented in this Dissertation report entitled “**Mahanaleshwar Sail Hanchya Veachik Kathantale Samaj Dharshan**” (महाबळेश्वर सैल हांच्या वेचीक कथांतलें समाज दर्शन) is based on the results of investigations carried out by me in the Konkani Discipline at the Shenoj Goembab School of Languages and literature, Goa university under the Supervision of Ms. Soniya Gadkar and the same has not been submitted elsewhere for the award of a degree or diploma by me. Further, I understand that Goa university or its authorities will be not be responsible for the correctness of observations / experimental or other findings given the dissertation.

I hereby authorize the University authorities to upload this dissertation on the dissertation repository or anywhere else as the UGC regulations demand and make it available to any one as needed.

Sneha Ulhas Salgaonkar

Seat No: 22P0180025

Date: 16/04/2024

Place: Goa University

COMPLETION CERTIFICATE

This is to certify that the dissertation report “Mahanaleshwar Sail Hanchya Veanchik Kathantale Samaj Dharshan” (महाबळेश्वर सैल हांच्या वेंचीक कथांतलें समाज दर्शन) is a bonafide work carried out by Ms. Sneha Ulhas Salgaonkar under my supervision in partial fulfilment of the requirements for the award of the degree of MA in the Konkani Discipline at the Shenoj Goembab School of Languages and literature, Goa University.

Soniya Sitaram Gadkar

Date: 16/04/2024

Signature of Dean of the School/ HoD of dept

Date: 16/04/2024

Place: Goa university

School/ Dept Stamp

प्रस्तावना

‘साहित्य म्हणल्यार समाजाचें चित्र पडबिंबीत करपी हागसो’ अशें जाणकार म्हणटात. हाचो अर्थ म्हणल्यार एक साहित्यकार आपल्या साहित्यांत समाजाचे प्रतिबिम्ब तयार करून तें आकाराक हाडटा. ते साहित्य वाचकां कडेन पावता तेन्ना तांकां फक्त साहित्य कळना तर त्या समाजाचे चित्र तांच्या दोळ्यामुखार उबें जाता. तो समाज त्या साहित्यांतल्यान वाचकां मुखार पावता. साहित्याक वेगवेगळे रूप आसात, तातूंत गद्य साहित्यांत कथा, कादंबरी सारकिल्ले प्रकार आसपावतात. कथा तातूंतलो सगळ्यांत मोटवो आनी लोकप्रीय असो साहित्य प्रकार.

कथा पयलीं मौखीक रूपान घोळटाली. तेन्ना तिका पद्य रूप आसलें. उपरांत तिचो पद्य रूप गळून तिका गद्य रूप मेळपाक लागले. देखून कथा हो एक प्राचीन साहित्य प्रकार अशें आमी म्हणूं येता. आयज कथेचे कथन-श्रवण तशेंच लेखन-वाचन जाता. एकाद्या घडणुकेचें कथन करप, म्हळ्यार ती गजाल सांगप हांच्या वयल्यान कथा हें नांव ह्या साहित्य प्रकाराक पडला आसूंये अशें अभ्यासकांक दिसता.

कोंकणी भाशेंत गद्य साहित्यांत आनी पद्य साहित्यांत, पुर्तुगेज आयिल्ल्या उपरांत खंड पडलो. तेन्ना कोंकणी भाशेंत जें ना, तें निर्माण करपाच्या हावेसान शणै गोंयबाबान आपणाली लिखणी आनी जीण झरयली. सुमार सत्तर वर्सा फाटीं तांणी बरयिल्ली ‘म्हजी बा खंय गेली’ ही कथा म्हणल्यार आधुनीक कोंकणा कथेचें मुळावण घालता. उपरांत पुर्तुगेज सत्तेची बंदना तोडून लेखक कार्याक कोंकणी मोग्यांनी आपलो मोलीदीक वाटो दिलो. तेन्ना कोंकणी सरस्पत मुखार व्हरपाचे म्हत्वाचे काम सुरू जाले. कोंकणींत नेमाळीं, बरोवपी, विभाग, मंडळां आदी सुरी जाल्ली. सगळ्यांचो एकूच हावेस - कोंकणी भाशेचो दर्जो सांबाळपाचो. अश्या काळार जायते लेखक मुखार सरले आनी साहित्य लेखन

जावपाक लागले. त्या लेखकांक कडल्यान देख घेवन कोंकणीत कथेंत पांय दवरलो तो लेखक महाबळेश्वर सैल ह्या कोंकणी कथाकारन.

महाबळेश्वर सैल ह्या लेखकान कोंकणी साहित्याच्या मळार खूब मोलादीक अशें योगदान दिला. तांच्या कथांक लेगीत कोंकणी कथेच्या मळार एक वेगळोच दर्जो आसा. म्हज्या ह्या प्रबंधिके खातीर हांवें महाबळेश्वर सैल हो लेखक निवडपाचो कारण म्हणल्यार तांच्यो समाजाचे अस्सल चित्रण करपी आगळ्यो वेगळ्यो कथा. तांच्यो कथा समाजाचे खोल आनी बंदनामुक्त वर्णन करता. तांच्यो कथा संवेदनशील भावनांनी भरिल्ल्यो आसात.

लेखक महाबळेश्वर सैल हांच्यानी कोंकणी दिसाळ्यांनी कथा लेखन केला आनी तांचे पुस्तक रूपांत लेगीत कथा संग्रह उजवाडाक आयल्यात. 'पलतडचें तारूं' (1989), 'तरंगा' (1991), 'बायनेट फायटींग' (2005), 'निमाणो अश्वत्थामा' (2007) आनी 'दोन मुळाचे झाड' (2011) हे तांचे प्रकाशीत कोंकणी कथा संग्रह. म्हज्या अभ्यासान ह्या पांच कथा संग्रहांच्या आदारान समाजशास्त्र पद्दत वापरून हो अभ्यास जाला. लेखकाचे साहित्य खिणा खिणांक समाज प्रबोधन करपाचे काम करता तेन्ना समाजाचे हे वर्णन करपी लेखकाचे साहित्य समाजशास्त्र अभ्यास पद्दत बरें तरेन मांडपाक शकता देखून ह्या पद्दतीच्या आदारान अभ्यास केला.

सरस्वती सम्मान प्राप्त लेखक महाबळेश्वर सैल हे एक अणभवी लेखक जावन आसात. ताका समाजकारणां वांगडाच गोंया भायले जायते अणभव आसले. देखून तांच्या साहित्यांत तांच्या वेवसायीक अणभवांची जाण वाचकांक जाता. एक साहित्यकार जेन्ना प्रत्यक्षान आपल्या समाजा कडेन एकरूप जाता तेन्ना त्या समाजाक मार्गदर्शन करपाचें वावर तो स्वता आपल्या भूजार घेता. कांय साहित्यकार खूब सूचक पद्दतीन समाज प्रबोधनाचे काम करतात तातूंत ह्या लेखकाचे नांव येता. तांच्या साहित्यांत ह्या सूचकताये

बरोबर समाजाचे वास्तव चित्रण जाता हेंच तांचे साहित्यीक वेगळेपण. तांच्या तरंगां कथा संग्रहाक 1993 वर्साचो केंद्रीय साहित्य अकादमीचो पुरस्कार प्राप्त जाला.

महाबळेश्वर दत्ता सैल ह्या लेखकान कोंकणी मनशाच्या समाजाचें चित्रण कोंकणी कथेच्या मळार दवरले. आपल्या कथेंतल्यान ते गोंयच्या समाजाचें एक लिपील्लें आंग चित्रावपाचो यत्न करता आनी समाजांत जावपी अन्यायचेर बडी मारपाचो प्रयत्न करता. सर्व सामान्य समाजाक पिडपी विशय तांच्या कथेंत आयल्यात तांचो अभ्यास जातलो. लेखक महाबळेश्वर सैल हांच्या कथांचो दर्जो आनी समाज समजून तो अभ्यासपाचो म्हजो प्रयत्न आसा.

ता. 16/04/2024

स्नेहा उल्हास साळगांवकार
(विद्यार्थी)

उपकार

“महाबळेश्वर सैल हांच्या वेंचीक कथांतलें समाज दर्शन” ही म्हजी अभ्यास प्रबधिका पूर्ण जाता. ह्या प्रबधिकेक मुर्त रूप दिवंक म्हाका जांचें पावला उतराक मार्गदर्शन आनी सहकार्य मेळ्ळा, तांचे सगळ्यांचें म्हज्या ह्या यशाच्या खिणार हांव उपचारीक रितीन उपकार आटयतां. शिक्षणीक मळावयल्या अभ्यासक्रमांत अश्या तरेचो सोदवावर करपाक संद दि ल्ल्या खातीर हांव गोंय विद्यापीठ आनी खास करून कोंकणी विभागाचे उपकार मानता. संशोधन करपाक सतत उर्बा दिवपी कोंकणी विभाग मुखेली डॉ. हनुमंत चोपडेकार हांचेय हांव उपकारी आसा.

एकाद्रो ध्यास पुराय करपाक गरज भासता ती एका मार्गदर्शकाची. म्हजी ही प्रबधिका पुराय करताना सुरवाते सावन म्हजी मार्गदर्शक प्रा. सोनिया सिताराम गडकर हांच्यानी म्हाका योग्य मार्गदर्शन दिला. दर पावलार शिटकावणे सयत तांची उर्बादिणी उतरां म्हज्या वाट्याक आयलीं. ह्या खातीर हांव तांचे सदांच उपकारी आसतलें. लेखक महाबळेश्वर सैल हांचें हांव भोव उपकारी आसा. म्हज्या ह्या अभ्यासाची सूरवात तांच्या कथा ह्या साहित्यांतल्यान घडल्या. तशेंच तांच्यानी मुलाखत घेवपाक म्हजे आमंत्रण व्हड मनान स्वीकारले आनी म्हाका आपलो मोलादीक वेळ दिलो म्हूण तांकां हांव मनाकाळजां सावन देव बरें करूं म्हणटा.

अभ्यास करतना कांय वाट दाखोवपी शिक्षक म्हाका मेळ्ळें. आमच्या कोंकणी विभागाचे शिक्षक प्रा. डॉ. प्रकाश पर्येकार सर हांच्यानी म्हाका मुलाखती खातीर वेळ दिवन म्हज्या गिन्यानान भर घातली म्हूण तांकां देव बरें करूं म्हणटा. तशेंच प्रा. नरेश नाईक आनी प्रा. कृपाली नाईक हांच्यानी म्हाका गरजे वेळार योग्य रितीन मार्गदर्शन दिले म्हूण तांकां हांव दिनवासता.

ह्या प्रबंधिके खातीर गरजेचें आशिल्ले संदर्भग्रंथ, अभ्यासकोश आनी हेर पुस्तकां पुजावंक गोंय विद्यापीठाचे ग्रंथपाल आनी तांच्या वांगड्यांनी म्हाका जायतो आदार केलो. कांय पोरण्या दिसाळ्यांच्या आनी म्हयन्याळ्यांच्या सोदांत म्हाका कृष्णदास शामा वाचपघर-पणजी आनी गोवा कोंकणी अकादमी भेट दिवपाचो योग आयलो. ह्या प्रबंधिके खातीर म्हाका तांचोय आदार लाभलो. तांचेंय हांव मनाकाळजां सावन उपकारी आसा.

म्हजी ही प्रबंधिका पुराय करपाक म्हाका म्हज्या घरच्यांचो आदार लागला. म्हजो बापूय उत्साह साळगांवकार आनी आवय वर्षा साळगांवकार हांची ही म्हत्वाची भुमिका आसा. दर खेपे म्हाका बळगे दिवपी म्हजे इश्ट, बऱ्या मागण्यांची याद ह्या उपकाराच्या पानांनी सुगूर दवरता.

शेवटाक, म्हजी ही प्रबंधिका पुराय करपाक प्रत्यक्षपणान तशेंच अप्रत्यक्षपणान जाणीं जाणीं भुमिका निभयल्या तांचे हांव ह्या खिणार मनाकाळजां सावन देव बरें करूं म्हणटां आनी म्हज्या उपकाराच्या उतरांक पूर्णविराम लायता.

ता. 16/04/2024

स्नेहा उत्साह साळगांवकार
(विद्यार्थी)

कोंकणी कथेंत भर दिवपी केंद्रिय साहित्य अकादमी पुरस्कार जैतिवंत 'तंगी' हो कथा संग्रह बरोवपी सरस्वती सम्मान प्राप्त लेखक महाबलेश्वर सैल हांच्या कथांचो नियाळ ह्या अभ्यासांत जाला. लेखकाचे कथा संग्रह गोंय आनी कारवार ह्या दोनूय समाजाच 20'व्या शेंकड्याचें वास्तव चित्रण दाखयतात. तांच्या कथेंत वेगवेगळे विशय मांडल्यात जे मुखेलपणान समाजीक आशयाचे स्वरूप घेवन वाचकांच्या मुखार सरतात. समाजांतले वास्तव विशय चित्रायतना, तांच्या कथांनी गरीब आनी गांवगिऱ्या वाठारांतल्या मध्यमवर्गीय समाजाचे उमाळे आनी तळमळ अभिव्यक्त जाल्या. तांच्यो कथा संघर्श करपी पात्रांचे वर्णन खोलायेन करता. एक पुरुश लेखक आसून लेगीत स्त्री शोशण आनी स्त्री वेदना ह्या संदर्भांत लेखक आपल्या साहित्यांत खूब खोलायेन सांगतात. एके अस्तुरीची सामाजीक स्थिती, तिचे सुख-दुख, तिका मेळिल्लो मान-अपमान ह्या विशयांचेर लेखक आपल्यो कथा बरयतात.

सैम आनी मनीस एकामेकां कडेन जोडून आसतात तेन्ना तांच्या वागणूकेचो एकमेकांचेर जाल्लो परिणाम तांच्या कथेंत चित्रीत जाला. तांची कथा मूळ वेदना आनी दुख हांचे घर आसा. स्वता ते संवेदनशील लेखक आसात आनी तांच्या साहित्यांतल्यान ते समाजांत चलपी पोकळ समाजीक रितींचेर प्रखर पणान आपलो विरोध तांच्या कथेंतल्यान दाखयतात. गोंयचे आनी कारवार वाठारांतले वेवसाय, भास आनी परंपरा तांच्या साहित्यांतली गिरेस्तकांय जावन आसा. तांच्या भावनीक आनी समाजाक बोंद दिवपी कथेंतल्यान ते समाज प्रबोधन करपाचो यत्न करतात. तांच्या कथेंत चित्रीत जाल्ल्या समाजाचो समाजशास्त्रीय नदरेन अभ्यास हांगा जाला.

सारगर्भ उतरां : कथा, संवेदना, समाजशास्त्र, सैम संरक्षण

मांडावळ

प्रकरण	विशय	पान क्रमांक
	प्रस्तावना	I
	उपकार	IV
	सारांश	VI
	मांडावळ	VII
1.	महाबळेश्वर सैल : जीण आनी वावर	1 - 17
	1.1 महाबळेश्वर सैल हांची वळख	1 - 5
	1.2 महाबळेश्वर सैल हांचे साहित्यीक योगदान	5 - 5
	1.2.1 महाबळेश्वर सैल हांचे कथा लेखन	5 - 9
	1.2.2 महाबळेश्वर सैल हांचे हेर साहित्य	10 - 15
	1.3 महाबळेश्वर सैल हांका लांभिल्ले पुरस्कार	15 - 16
	संदर्भ	16 - 17
2.	कथेचें स्वरूप, व्याख्या आनी संकल्पना	18 - 37
	2.1 कथेचे स्वरूप	18 - 20
	2.1.1 कथेचे घटक	20 - 26
	2.1.2 कथेचे प्रकार	26 - 29
	2.2 कथेच्यो व्याख्या	29 - 33
	2.3 कथेची संकल्पना	34 - 35
	संदर्भ	35 - 36
3.	समाजशास्त्राचें स्वरूप, व्याख्या आनी संकल्पना	38 - 48
	3.1 समाजशास्त्राचें स्वरूप	38 - 41
	3.2 समाजशास्त्राची व्याख्या	42 - 44
	3.3 समाजशास्त्राची संकल्पना	44 - 45
	3.4 समाज आनी साहित्य हांचे परस्पर संबंद	46 - 48

	संदर्भ	48 - 48
4.	महाबळेश्वर सैल हांच्या कथांतले आशय-विशय	49 - 78
4.1	कथेंतले भावनीक स्पर्श	49 - 50
4.1.1	कुटुंबीक आशय अभिव्यक्त करपी कथा	50 - 67
4.1.2	मोगाच्यो भावनीक स्पर्श करपी कथा	68 - 70
4.2	कथेंतली प्रादेशीकताय	70 - 72
4.3	कथेंतले इतिहासीक संदर्भ	72 - 73
4.4	कथेंतले संस्कृतीक दर्शन	74 - 77
	संदर्भ	77 - 78
5.	महाबळेश्वर सैल हांच्या कथांतली मुखेल पात्रचित्रणां	79 - 99
5.1	कथांतलीं पुरूश पात्रां	80 - 84
5.2	कथांतलीं स्त्री पात्रां	84 - 93
5.3	कथांतलीं बाल पात्रां	93 - 99
	संदर्भ	98 - 99
6.	महाबळेश्वर सैल हांच्या कथांचीं खाशेलपणां	100 - 114
6.1	कथांतली सैमीक प्रतिकां	100 - 103
6.2	कथेंत आयिल्ली स्त्री वेदना	104 - 108
6.3	कथेंत आयिल्लो सैनीक अस्तित्व	108 - 111
6.4	कथेंत आयिल्लो भाशीक संकेत	111 - 113
	संदर्भ	114 - 114
7.	निष्कर्श	115 - 118
	आदारावळ	119 - 120
	परिशिष्ट 1 : महाबळेश्वर सैल हांचे कथा संग्रह	1-1
	परिशिष्ट 2 : लेखक महाबळेश्वर सैल हांची 01 एप्रील	2-7
	2024 ह्या दिसा घेतिल्ली मुलाखत	

प्रकरण - 1

महाबळेश्वर सैल : जीण आनी वावर

नामनेचे कोंकणी लेखक महाबळेश्वर सैल हांची व्यक्तीगत वळख ह्या अध्यायांत मांडल्या. लेखकान आपल्या जिणेंत आपल्या व्यक्तीगत जिणेंतल्यान जायती शिकवण घेतल्या. ल्हान वयाचेर तांच्यानी आपलें घर सांबाळ्ळां. सैलाची जीण सामान्य मनशाक देख दिवपी आसा. कश्ट करून केन्नाच ना थांबप ही सैलाची वृत्ती ताचें जिणेंतल्यान पडबिंबीत जाता. चड शिक्षण नासून लेगीत तांणी कांय प्रमाणांत आपलें शिक्षण स्वतावून आत्मसात केलें आनी आपलें गिन्यान वाडयलें. एक लेखक म्हूण तांचे साहित्य दर्जेदार आसा हें तांच्या साहित्या वयल्यान जाणवता. तांची कुटुंबीक फाटभूंय कशी आसली, तांचो जल्म, तांचें शिक्षण, तांची नोकरी आनी तत्कालीन समाज वेवस्था ह्या विशयांचेर चर्चा केल्या.

1.1 महाबळेश्वर सैल हांची वळख

महाबळेश्वर सैल हांचें घराणें मूळ गोंयचे. तांचें मूळ घर सैलवाडो अर्दफोंड काणकोण आसलें. पूण मागीर स्थलांतरीत जावन माजाळी कारवार जें गोंयचें शिमेर आसा थंय ती वसली. तांच्या घराब्यांत शेतकरी धंदो खूब पयली सावन चलतालो आनी सैनीक हो पेशो आसलो. महाबळेश्वर सैल हांचे पुराय नांव महाबळेश्वर दत्ता सैल. तांचो जल्म ४ ऑगस्ट १९४३ ह्या वर्सा शेजेबाग, माजाळी गांवांत जालो. तांचो जल्म जाल्लो तेन्ना तांच्या बापायची पिराय 51 वर्सा जाल्यार आवयची 40 वर्सा आशिल्ली.

तांच्या बापायचें नांव दत्ता सैल. तांचे शिक्षण कानडी दुसरी यत्ते मेरेन जाल्लें. ते खूब कश्टान शेताचें काम करताले. शेतकाम करून तो आपल्या कुटुंबाचे पोट भरतालो. उपरांत 1915 वर्सा दत्ता सैल मिलीटरींत भरती जालें. थंय ते साडे तीन वर्सा बेपत्ता

आशिल्लें. साडे तीन वर्सा उपरांत ते घरा परते आयलें. त्या साडे तीन वर्सांक सैलाचे आवयक समाज, घोव मारिल्ल्या बायलेची जीण जगपाक फर्मायतालो. उपरांत 28 जुलाय 1958 वर्सा दत्ता सैल भायर पडलो. तेन्ना महाबळेश्वर सैल चवदा वर्सा इकरा म्हयन्यांचो आसलो. सैलानच बापायचें मरण केल्लें. तांच्या मर्णाची याद सांगताना सैल बरयता : "म्हाका रडटल्याक धरून व्हरून मसंडेंत बाबाचे चितेक अग्नी दिवंक लायिल्लो. उपरांत प्रेत जळून गोबर जाय म्हणसर त्या लोकांनी म्हाका थंयच बसयिल्लो."

सैलाच्या आवयचें नांव म्हालकुमी. ती हुळगा गांवची आशिल्ली. सैलाची आवय कमी शिकिल्ली. घोव मरून ती खूब दुख्खी जाल्ली. तिका आपलो घोव आनी व्हडलो पूत सैन्य जावन मरणाक पावले म्हूण महाबळेश्वर सैल सैन्यांत भरती जाल्लो नाका आशिल्लो. सैल फौजेंत भरती आसतना तांची आवय भायर पडली. सैलाक चार व्हडली भावंडा आशिल्ली. व्हडलो भाव अण्णू. हो महाराष्ट्र मुंबय प्रोविन्सांत राज्य पुलीस सेवेंत पुलीस आशिल्लो. सैल तेरा दिसांचो आशिल्लो तेन्ना तरणे पिरायेचेर तो भायर पडलो. व्हडली भयण सुमित्रा तिका येसू म्हणताली. तिका लग्न करून हुळगा गांवांत दिल्ली. येसू सैलाक खूब बरी करताली. तिचें लग्न सैल आवयच्या पोटांत आसतना जाल्लें. सैलाक मेळूंक वर्सांत दोन ते तीन फावट चार पांच वरांची पांयवाट चलून येताली. वत्सला आनी रमा ह्यो सैलाच्यो दुसऱ्यो भयणीं आशिल्ल्यो. सैलाच्या भयणीक लग्न जावन भुरगीं लेगीत जाली, आयज सैलाची एकूय भावंडा ह्या संवसारात नात.

महाबळेश्वर सैलाचे लग्न १९६६ वर्सा जालें. तांचे बायलेचें नांव शालीनी नाईक. ती हुळगांवची आसली. तांची बायल घरकाम करता. तांकां चार चल्यो आनी एक चलो आसा. पयली धूव राजश्री, दुसरी सीमा, तिसरे सरीता आनी चवथे स्मीता. तांचो पांचवो चलो देवदत्त. तांच्यो तीग चल्यो कॉलेजींत शिकयतात आनी चलो डॉक्टर जाला.

सैलाच्या शिक्षणाची सुरवात कन्नड भाशेंत जाली. कारण त्या काळार कन्नड शिकल्यारुच सरकारी नोकरी मेळटाली. सैल स वर्सा पिगयेचो आसलो तेन्ना शेजेबागचो शिक्षक, जयराम विठोबा सैल हांणी तांचें नांव सानमुडगेरीक आशिल्ले कन्नड शाळेंत दिलें. सैल अनवाळ्या पांयांनी शाळेक वयताले. ते धांवत शाळेक वताले आनी शाळा सुट्टकच धांवत घरा येताले. मुळांत शिकपाची आवड आशिल्ल्या सैलान शाळेक वच्चें पयलीच 'स्वर' आनी 'व्यंजनां' शिकून घेतिल्ली. सैल भुरग्यापणान गड्डयांनी, कोयंडेबालांनी आनी पतंग उडोवपी सारके खेळ खेळटाले. ह्या खेळांक लागपी सामान हाडपा खातीर ते लुंवून जाल्ल्या शेतांनी भोंवताले आनी चुकून उरिल्ली कणसां एकठांय करताले. कणसांचें आटोभर भात जाल्या उपरांत माजाळे व्हरून वाण्याच्या दुकानाचेर ते विकताले. जें कितें पयशें मेळटालें तातूंतल्यान खेळण्यांची गरज भागयताले.

सैलांचें पांचवी ते सातवी मेरेनचें शिक्षण प्राथमीक शिक्षण वांगड, माजाळे हांगा जालें. त्या वेळार आठवी यत्ते मेरेन इंग्लीश भाशेंतलें शिक्षण मेळनासलें. अश्या वेळार सैलान स्वताच्या प्रयत्नान इंग्लीश आल्फाबॅट् शिकून घेतली. सैलाक वाचनाची खूब आवड आसली पूण त्या वेळार तांकां सोपेंपणी पुस्तकां उपल्बध नासली आनी आसली त्या पुस्तकांक तांकां हात लांवक दिनासले. माजाळे 1937 वर्सा स्थापन जाल्ल्या युनियन हायस्कूलांत सैलान आठवी मेरेनचे शिक्षण घेतले. त्या वर्सा ताच्या बापायक मरण आयिल्ल्यान पुराय घरची जबाबदारी सैलाचेर पडिल्ली. शेत कसप आनी शिक्षण घेवप तांकां जमना जाले देखून गरिबी आनी घरचे परिस्थितीक लागून सैलांक शिक्षण अर्द्यार सोडचें पडलें.

फुडली तीन वर्सा तांणे खूब धैर्यान शेत, गोरवां आनी रान हांच्या माध्यामांतल्यान जीण चलयली. फुडे ते भारतीय फौजेंत भरती जाले. उपरांत नोकरी करताना होली क्रॉस हायस्कूल, केपें हें शाळेंत खाजगी उमेदवार म्हणून सैलान 1969 वर्सा मॅट्रीक परिक्षा दिली.

ह्या परिक्षेत वर्गाक वचनासतना परिक्षा दिवपाची तजवीज आशिल्ल्यान सैल आपली नोकरी करून फाविल्ल्या वेळार अभ्यास करतालो. हे परिक्षेत तांकां 65 टक्के गुण मेळिल्ले.

पिरायेच्या सतराव्या वर्सा म्हणल्यार 30 जानेवारी 1961 वर्सा ते घरांतल्यान पळून वचून फौजेंत भरती जालें. सैलांक प्रशिक्षणा खातीर बेळगांवच्या मराठा लायट इन्फंट्री रेजिमेंटल सेंटर ह्या प्रशिक्षण केंद्रांत व्हेलो. ह्या सेंटरांत सैलान 13 म्हयन्यांचें कश्टांचें प्रशिक्षण जिद्दीन घेतले. रोखडोच सैलांक प्लटुनांतल्या हेर जवाना वांगडा ऑक्टोबर बटालियनांत वॅस्ट बंगालांतल्या दार्जिलींगाक धाडलो. थंय ते फकत चार म्हयने उरले उपरांत ते संयुक्त राष्ट्र संघाचे वतीन इझ्रायल आनी इजिप्त हांचे मदल्या लड्यांत सैलाची, शांती सैनीक म्हण निवड जाली. ते खातीर ताचें बटालीयन पुर्णे-महाराष्ट्रांत प्रशिक्षण घेवपाक आयले. 23 नोव्हेंबर 1962 ह्या दिसा सैल आपल्या सांगात्या बरोबर गाझा शारांत वचूंक भायर सरले. उपरांत आनीक हेर जाग्यार तांकां वच्चें पडलें. उपरांत सैलाक भारतांत मथूरेक धाडलो. भारत-पाकिस्तान ह्या देशां मदीं 1965 वर्सा जाल्ल्या 19 दिसाच्या झुजांत सैलाक वांटो घेवपाची संद मेळ्ळी. सैलान 1966 मेरेन सैनीक म्हूण नोकरी केली. सैलान 28 मे 1966 ह्या दिसा सैनिकाची नोकरी सोडली.

उपरांत सैल बायलेक घेवन येल्लापूर आयलें आनी थंय तांणी 30 सप्टेंबर 1966 ह्या दिसा पोल व्हड ह्या कंपनींत निरिक्षक म्हणून तात्पुरती नोकरी धरली. ह्या कामांत तांचें मन रमना जालें म्हूण तांच्यांनी 14 मार्च 1967 वर्सा तें काम सोडले आनी आपल्या घरा परत शेजेबाग आयलें. उपरांत 1967 वर्सा गोंयांत पुलीस भरती जावपाची आसा, ही गजाल सैलाच्या कानार पडली. तेन्ना तांच्यानी पणजे येवन ही परिक्षा दिली आनी 27 जून 1967 दिसा सैल वाळपय सत्तरी प्रशिक्षण घेवपाक गेलें. पुलीस प्रशिक्षण घेतल्या उपरांत सैल केंपें पुलीस ठाण्यार डिसेंबर 1967 वर्सा कॉन्स्टेबल म्हणून रुजू जालो. पुलीस खात्यान

दोन वर्सा काम केल्या उपरांत सैलान तांका मना आड काम करचे पडटा आनी वायट वेसनां घेवची पडटा म्हूण ती नोकरी सोडली.

मागीर सैल पोस्टल ट्रेनींग घेवन 14 एप्रील 1970 ह्या दिसा मडगांव पोस्ट खात्यान कारकून म्हूण रुजू जालें. थंय सावन तांची पणजे हेडऑफिसांत बदली जाली. मदी 3 एप्रील 1972 ते 1 जानेवारी 1972 ह्या काळांत तांच्यानी बांबोळे नोकरी केली. उपरांत इंगलीश मोर्स प्रशिक्षण घेवपा खातीर तांकां पुण्याक धाडलो. प्रशिक्षण सोंपल्या उपरांत तांचे मुरगांव पोस्ट ऑफिसांत टेलिग्राफिस्ट म्हणून दाखल जाले. थंय तांचे काम पळोवन सैलाची बडटी पोस्टमास्टराच्या पदाचेर केली आनी 5 फेब्रुवारी 1974 ह्या दिसा तांका सांगे कार्यालयांत धाडलो. मुखार तांका 2003 वर्सा मेरन जायत्या सुवातांनी नोकरी करची पडली. सैलाक वट्ट चवदा वेगवेगळ्या जाग्यांचेर नोकरी करची पडली. सैलान दर एके नोकरेक आसतना वेगवेगळो अणभव आपल्याक जोडून घेतल्यात.

1.2 महाबळेश्वर सैल हांचे साहित्यीक योगदान

लेखक महाबळेश्वर सैल एक बरें साहित्यकार आसात. कोंकणींत बऱ्यांतले बरें साहित्य ओपून तांच्यानी जेश्ठ कोंकणी कथाकार आनी कादंबरीकार म्हूण नामना जोडल्या. तांचे साहित्य कोंकणी भाशेक नामना दिता. तांचे जायते साहित्य नेमाळ्यांनी आनी पुस्तक रूपान उजवाडाक आयलां. कथा, कादंबरी, नाटकां, ललित लेख आनी कितलेशेच साहित्य कोंकणींतल्यान आनी हेर भासांतल्यान ते बरयतात. तशेंच तांचे जायते साहित्य हेर भासांनी अणकारीत जाला. तांकां जायते भोवमान आनी पुरस्कार फावो जाल्यात. हांगा तांच्या साहित्याविशी सोद घेवपाचो यत्न जालां.

1.2.1 महाबळेश्वर सैल हांचे कथा लेखन

महाबळेश्वर सैलान जायत्यो मराठी आनी कोंकणी कथा बरयल्यात. तांच्यानी कथा बरोवपाची सुरवात पयली मराठींतल्यान केली आनी उपरांत कोंकणींत बरोवंक लागले.

सुरवातेक ते कथांच बरयताले. हाचे मुखेल कारण म्हणल्यार कथा बरोवप कादंबरे परस बेगीन जाताले तशेंच त्या काळार, कथा बेगीन छापून येताली, कारण कथांचो आवांठ कादंबरी परस ल्हान आसलो आनी ती छापून घेवपाक चड सुवात लागनासली. लेखकान आपली मूळ सुरवात कथेंतल्यानच केल्ली अशें लेखक स्वता आपल्या मुलाखतीन सांगतात.

1965 वर्सा पंजाब हुसेनवालांत सातलज न्हंयेच्या परिसरांत आसतना सैलान आपली "वर्द" ह्या माथाळ्या खाला पयली मराठी कथा बरयली. उपरांत 1672 वर्सा ते पुण्यात बदली जावन गेल्ले. त्या वेळार मराठी पेपर्स हें संस्थेच्या 'नवयूग' ह्या आचार्य अत्रे स्मृती दिवाळी अंकांत उजवाडा हाडिल्ली 'कोंडमारा' ही तांची पयली मराठी कथा. हीच तांच्या साहित्यीक जिणेची सुरवात थारली. ते आपले ड्रील आदीच शिकिल्ले देखून ते ड्रील चुकोवन कुशीक आशिल्ल्या वाचन घरांत वचून कितलीशीच वरां वाचन करीत बसताले. तातूंतल्यानच तांचे लेखन फुल्लें. 1972 ते 1993 ह्या काळांत तांच्यो जायत्यो कथा वेगवेगळ्या मराठी नेमाळ्यांतल्यान उजवाडा आयल्यात. 'बाशिंगबळ', 'पाचोळा', 'आभाळाचं पांघरूण', 'देंठ', 'गर्भदान', 'युद्धविराम', 'माड', 'निर्णय', 'माहेरची फुलवात', 'वाघाची झडप', 'अंधार किरण' ह्यो तांचो कांय मराठी कथा वेगवेगळ्या नेमाळ्यांनी उजवाडाक आयल्यात. ह्या कथांचेर मराठी वर्तुळांत जायती चर्चा जाली.

महाबळेश्वर सैलांची वळख जेन्ना लेखक दामोदर मांवज्या कडेन जाली तेन्ना तांच्यानी कोंकणी भाशेंत कथा बरोवंक सुरवात केली. तांची 'वाशाड' ही पयली कोंकणी कथा एप्रील 1982 म्हयन्याच्या 'कुळागर' अंकांत उजवाडाक आयली. उपरांत त्याच कोंकणी नेमाळ्यांत 'नवें' (मे 1982), 'किण्ण' (ऑगस्ट 1982), 'बायलांचो कालो' (दिवाळी अंक 1982) ह्यो तांच्यो कोंकणी कथा 1979 साकून सातत्यान उडवाडा येवपी 'कुळागर' ह्या म्हयन्याळ्यांत प्रसिद्ध जाल्यो. लेखक दामोदर मांवजो हे सैलांच्यो कथा

वाचून सांगतात, "महाबळेश्वर सैल हाचें लिखणेक विविधताय मानवता. सैल हांची कथा बाटाबाटी धरून मिलिटरी शिस्तीचेर अधिकारवाणीन बरयता तेन्ना तांचें समृद्ध अणभव विश्व आपलेमुखार उकतें जाता" ³.

सप्टेंबर 1989 म्हयन्याच्या 'कुळागर' अंकांत एकूण आठ कथा एकाच वांगडा उजवाडा आयल्यो. 'आडगांव' आनी जायत्यो कथा दिवाळी अंकांत उजवाडा आयल्यो. तश्योच 'बिम्ब', 'कोकण' टायम्स ह्या नेमाळ्यांनी जायत्यो कथा उजवाडा आयल्यो. लेखकान कमीत कमी १५० कथा कोंकणींत बरयल्यो आनी १०-१२ कथा मराठींत बरयल्यो. ते एक बरें कोंकणी कथाकार म्हूण फुडें सरले. तांचे कोंकणीत पांच कथा संग्रह उजवाडाक आयल्यात. तांचे 'पलतडचें तारूं' (1989), 'तरंगां' (1991), 'बायनेट फायटींग' (2005), 'निमाणो अश्वत्थामा' (2007), 'दोन मुळांचे झाड' (2011) हे कोंकणी कथा संग्रह.

'पलतडचें तारूं' हो कथा संग्रह कुळागर प्रकाशनान 1989 वर्सा उजवाडाक हाडला. ह्या पुस्तकांत णव कथा आसात त्यो अश्यो 'व्यभिचार', 'दोंगरायेदी फट', 'देंठ', 'घरापाखें', 'घराघरांतली रड', 'एक सोपिल्ले झूज', 'येणें', 'कोलसुणी' आनी 'बळी'. ह्या कथा संग्रहांत लेखकान दोन मोगी आनी सर्व सादारण मनशाचे दुख तांच्या त्रासा विशीं सांगला. समाजाचे विचार ह्या कथा संग्रहांत अभिव्यक्त जाल्यात.

1991 वर्सा "तरंगां" हो कथा संग्रह जाग प्रकाशनान उजवाडा हाडला. तरंगां ह्या पुस्तकांत सतरा कथा आसात: 'नवें', 'वितराग', 'रूमडाफूल', 'इप्रीत', 'शारपिशें', 'शेणिल्लें मर्ण', 'तूं पर्थो कसो आयलो?', 'मेर', 'तळमळ', 'पुण्याय', 'पातक', 'आनी चेडवान कायदो हांतांत घेयलो', 'आडगांव', 'काळखा किरणां', 'आंकरी', 'पाशाणभुयार' आनी 'तरंगां'. ह्या कथा संग्रहांत लेखकान आपल्या गांवच्या सैमाविशी,

गांवच्या मनशाविशी, अस्तूरेचे जिविताविशी बरयला. ह्या संग्रहांत शेतकाराविशी आनी सैनीक ह्या पेशाविशी चड आयला. जायत्या कथांनी गरिबीचे वातावरण चित्रायलां.

“बायनेट फायटींग” हो कथा संग्रह बिम्ब प्रकाशनान 2005 वर्सा उजवाडाक हाडला. ह्या पुस्तकांत एकूण बावीस कथा आसात त्यो म्हणल्यार: ‘बायनेट फायटींग’, ‘मीर्गवाल’, ‘सात जाण मांवळ्यांलो भाचो’, ‘खरोच हांव चुकिल्लों?’, ‘एक सुन्न मरण’, ‘सुमती’, ‘राननागीण’, ‘मनवैरीण’, ‘चंदरजोत’, ‘दुख’, ‘जूंव’, ‘अज्ञानसूख’, ‘घण’, ‘पोट्रेट’, ‘तुळस’, ‘जल्मांतर’, ‘सूर्यफूल’, ‘वोताची सावळी’, ‘उजवाजाचें पावल’, ‘अपशरण’, ‘अस्तित्व’ आनी ‘पेड्री सावली’. ह्या संग्रहांत झुज, मोग आनी समाज चित्रीत करपी विशय आयल्यात. मनांत घाय करपी कथा लेखकान ह्या संग्रहांत बरयल्यात.

“निमाणो अश्वत्थामा” हो कथा संग्रह श्रीशैल प्रकाशनान 2009 वर्सा उजवाडा हाडला. ह्या पुस्तकांत बारा कथा आसात: ‘निमाणो अश्वत्थामा’, ‘मनीसबुडी’, ‘मळबपिशें’, ‘भूंयसुवात’, ‘सैमपुरुश’, ‘ताळणी’, ‘किडे’, ‘एके सावळेचें मरण’, ‘काळखपलतडी’, ‘गुणसुत्रां’ आनी ‘आनीक एक हिमयुग’. ह्या कथा संग्रहात लेखकान मनशान सैमान केल्ल्या बदलां विशी बरयला. सैमाच्या मोगान बरयल्ल्यो ह्यो सैमकथा.

2011 ह्या वर्सा “दोन मुळांचे झाड” हो कथा संग्रह श्रीशैल प्रकाशनान उजवाडा हाडला. ह्या पुस्तकात तेत्तीस कथा आसात त्यो अश्यो ‘निशःब्द’, ‘दसणीची खांदी’, ‘सैमचक्र’, ‘नागसर्प’, ‘सुण्यापेटो’, ‘हरिहर’, ‘हेडकूक’, ‘दुदा-दांत’, ‘एका चोराचो जल्म’, ‘विपरीत’, ‘आयुश्य चोर’, ‘पिसाय’, ‘राखिल्लें धन’, ‘निर्दय खेळ’, ‘उबगण’, ‘शेणागुळो’, ‘भोगणारे’, ‘एक झाड बापडेशे’, ‘कचरो’, ‘दोन मुळांचे झाड’, ‘प्रमोशन’, ‘दोगांली तोंडां दोनवटेन’, ‘चांडाळकर्म’, ‘कॅप्टन सतीश श्रीनागेश’, ‘म्हाका परते घेवन वचात’, ‘पोल्युशन’, ‘वाग आई आनी हांव’, ‘सखारामाली भयण’, ‘सुरूप कुरूप’.

‘मनसंभ्रम’, ‘भूंयदेश नाशिल्लो’, ‘भिजिल्ल्यो फुगोट्यो’ आनी ‘इस्कोट’. ह्या कथा संग्रहांत लेखकान मनशाच्या जीवनांत कितें तरी अर्दकुटे आसा आनी तांचे भावनीक तळमळे विशीं सांगपाचो यत्न केला. मनशाची धडपड चालूच आसा हे सांगपी ह्यो कथा.

“श्री. महाबळेश्वर सैल हांणी आपल्या भोवतेक कथांतल्यान हाताळिल्ले विशय पळयल्यार तांचे अणभव विश्व कितले विस्तृत आसा हाची जाणीव जाता कांय कथांतली कथाबीजां जबरदस्त ताकदीची आसात... श्री. महाबळेश्वर सैल हांणी गोंय आनी गोंय लागशिल्लो कर्नाटकातलो वाठार, हांचे वातावरण दिवन कांय कथा बरयल्यात अशा कथांचो विशय थळाचो आसा कांय कथेंत वातारण थळावें आसा, पूण विशय विश्वात्मक स्वरूपाचो, तर हेर कथांत वातारण लेखकाच्या वाठारां भायलें आनी विशय विश्वात्मक स्वरूपाचो आशिल्ल्याचे दिसता. वातावरण आनी विशय कसल्याय स्वरूपाचो आसूं, लेखकाच्या भोवतेक कथांत आमकां मनशाच्यो मुळावो वृत्त्यो तपासून पळोवपाचो प्रयत्न लेखकान केल्ल्याचो दिश्टी पडटा.” अशें लेखक हरिश्चंद्र नागवेंकार, हांचे लेखक महाबळेश्वर सैल हांच्या कथा लेखना विशीं मत आसा.

लेखक महाबळेश्वर सैल आपल्या कथेंच्या माध्यमांतल्यान पुराय समाज दर्शन, संस्कृती दर्शन आनी मानवी भावनेचे दर्शन घडयता. समाजांत चालत आशिल्ले विशय तांच्यानी आपल्या कथेंत हाताळ्ळ्यात. सर्वसामान्य मनशाच्या जिणेचो थाव तांच्या कथेंतल्या पात्रां कडल्यान आसपावता. मनीस आनी सैमाचे नातें कशें काळा प्रमाण बदलतां आनी पयस गेलां हाची जाणीव तांच्या कथेंतल्यान स्पश्ट जाणवता. तशेंच गोंय आनी कारवार ह्या वाठारांतले विशय मांडटाना लेखकान सत्य घटना प्रसंग मांडिल्ल्या वरी दिसता. लेखकाच्या जायत्या कथांनी आमकां मनशाच्यो मुळाव्यो वृत्त्यो तपासून पळोवपाचो प्रयत्न लेखकान केल्ल्याचें दिश्टी पडटा.

1.2.2 महाबळेश्वर सैल हांचे हेर साहित्य

लेखक महाबळेश्वर सैल हांची कोंकणी कथा आनी कादंबरी खूब नामनेक पावली. देखून वाचका मदी त्या साहित्या कृतीची जायती तोखणाय जाल्ली दिश्टी पडटा. तशेंच कथा आनी कादंबरी ह्या साहित्य कृतीक मानाचे पुरस्कार प्राप्त जाल्ल्यान तांची अदीक नामना जाल्ली आसा. देखून लेखकांच्या हेर साहित्याचेर तितलो लक्षय वचूंक ना. लेखक कथा, कादंबरी तशेंच नाटकां, ललित निबंध आनी भुरग्यांचें साहित्य लेगीत बरयतात.

अ) महाबळेश्वर सैल हांचे कादंबरी लेखन

महाबळेश्वर सैल हांच्यानी आठ नवलिका आनी कादंबऱ्यो उजवाडाक हाडल्यात. 'काळी गंगा' (1996), 'अदृश्ट आनी अरण्यकांड' (1997), 'युग सांवार' (2004), 'खोल खोल मुळां' (2005), 'हावठण' (2009), 'विखार विळखो' (2016), 'अग्रदूत' (2017) आनी 'माती आनी मळब' (2017). ह्यो नवलिका आनी कादंबऱ्यो 'राजहंस वितरण', 'जाग प्रकाशन', 'अस्मिताय प्रतिष्ठान', 'ऊँ श्री दत्त पद्मजा प्रकाशन', 'बिम्ब प्रकाशन', 'संजना पब्लिकेशन', 'संजना पब्लिकेशन', आनी 'संजना पब्लिकेशनान' पुस्तक रूपांत प्रकाशीत केल्यात.

'काळी गंगा' ही 1996 वर्सा प्रकाशीत जाल्या. ही लेखकाची पयली कादंबरी. लेखकान आपल्या कादंबऱेंत कारवार वाठारांतलें समाज जीवन चित्रायलां. त्या भायर एका विशिश्ट समाजाचें हाल आनी सोशण तांणी आपल्या कादंबऱेंत दाखयलां. धर्म, जात आनी समाज हें तांचे कादंबऱेंत पुरायपणान आनी खोलायेन चित्रायल्ले दिश्टी पडटात. सैम हे आमचें मूळ आनी ताचे कडले आमचे नातें कशें पयस जाला हें आमकां दिसून येता.

ही कादंबरी पुस्तक रूपांत प्रकाशीत जावचे पयली 'काळ घुंवडी' ह्या नांवान ही 'सुनापरान्त' दिसाळ्यांत 12 फेब्रुवारी 1995 ते 10 सप्टेंबर 1995 वट्ट तीस वाट्यांनी उजवाडा आयिल्ली. 1982 ते 1993 कादंबरी लेखन करपाक लागले. महाबळेश्वर सैल

हांच्या म्हायती प्रमाण सुमार 1992 कादंबरी बरोवंक घेतिल्ली. 'काळी गंगा' ही पयलीच कादंबरी 1996 वर्सा प्रकाशीत जावंक मदी दोन वर्सा उरली, कारण पयली पुस्तकां प्रकाशीत जावप ही गजाल सोपी नासली.

उपरांत 16 डिसेंबर 1997 दिसा जाग प्रकाशन, तांच्यो 'अद्रुश्ट' आनी 'अरण्यकांड' ह्यो दोन नवलिका एकाच पुस्तकांत गांठावन उजवाडा हाडटा. सैलाचो 'तरंगां' हो कथा झेलो उजवाडा आयल्या उपरांत तांचें जायतें कथा साहित्य 'जाग' म्हयन्याळ्यांत येवन गेले. तातूंत ह्यो दोनूय नवलिका आशिल्ल्यो, 'अद्रुश्ट' आनी 'अरण्यमर्ण' ह्या नांवांत आयल्यो. पुस्तकाच्या भेसांत येतना 'अद्रुश्ट' नवलिकेन मूळचेच नांव घेतले जाल्यार 'अरण्यमर्ण' नवलिकेन 'अरण्यकांड' हे नांव घेवन वाचकां मुखार आयली. 'अद्रुश्ट' नवलिकेचेर 'पलतडचो मनीस' ह्या नांवान फिल्म तयार जालें.

'अरण्यकांड' ह्या नवलिकेक पांच घराबे आशिल्ल्या एकवीस मनशांचो एक पोंवो अंटग्या रानांत सांडटा. त्या रानांत ती पोटांत उदकाचो थेंब पडपा खातीर आशेतात. ह्या अंटग्या रानांत तांचेर जाल्ल्या वायट परिस्थितीचेर, तांची जाल्ली दैना हाचेर बरयल्ली ही नवलिका आसा. 'अरण्यकांड' नवलिकेची दुसरी उजवाडणी 20 ऑगस्ट 2012 दिसा जाली.

'युग सांवार' कादंबरीची उजवाडणी एप्रील 2004 म्हन्याक जाल्ली. हें कादंबरीचे प्रकाशन 'अस्मिताय प्रतिष्ठानान' केल्ले. पुर्तुगेजांनी जे 16 व्या शेकड्यांत इंक्विजीशन हाडिल्ले तें पोरणें काबीजादांनी आनी हाका लागून लोकांनी जे त्रास, कश्ट सोंसले हाचे वर्णन लेखकान केल्ले आसा. 'युग सांवार' ही अशी कादंबरी जी समाजाच्या माध्यमांतल्यान फुडें वता. जंय बरोवपी दर एका प्रसंगातल्यान समाज वेवस्था निर्माण करता. ही कादंबरी आदोळशी, रायगड, शिरवडों आनी माजाळी ह्या गांवा भोंवतणी चड

दिश्टी पडटा, पूण ह्यो वास्तव सुवातो न्हय, ह्यो काल्पनीक सुवातो आसा ज्यो लेखकान चित्रायल्यात.

‘खोल खोल मुळां’ 2005 वर्सा प्रकाशीत जाल्या. ह्या कादंबरेत लेखकान क्रिस्तांव गावडा समाजाचें चित्रण केलां. आंतोनेत हे कादंबरींतले मुखेल पात्र आसा. कश्ट करून पोट भरपी गावडो आनी ताचो स्वाभिमान कसो आसा हे लेखकान बरी देख दिल्या. हावठण (2009) कादंबरीत कुमार समाजाचें चित्रण केलां, तांची परिस्थिती, मातयेची आयदनां करपाची प्रक्रिया आनी आधुनिकीकरणाक लागून अल्युमिनियम, स्टील आनी प्लास्टीकाक लागून तांच्यांत कसो बदल जाला हे सगळे दाखयलां.

‘विखार विळखो’ ही कादंबरी 2016 वर्सा पुस्तक रुपान उजवाडा आयल्या. तिचे प्रकाशक आसा ‘संजना पब्लिकेशन्स’, हाचे पयली ती ‘जाग’ दिवाळी-नातलां 2011 ह्या अंकात उजवाडा आयल्या. संवसारांतल्या सगळ्यांत भयंकर हिंसेक, व्यसनाक बळजबरीन बळी पडटाना अस्तुरी दिश्टी पडटा. हें कादंबरीत अशीच वासंती आपल्या घोवाच्या सोऱ्याच्या व्यसनाक बळी पडल्या, तशीच ती स्वताच्या आनी आपल्या घराब्याच्या अस्तित्वाचो संघर्श मोनेपणान आंगार घेता. तो विखार विळखो तिच्या गळ्या भोंवतणीं आंवळत वता. ती आकांताची शक्त लायता, हातपांय धाडायता, पूण तातूंतल्यान तिका सुटका मेळना. एकापरीन अस्तुरेच्या जीवनाच्या दुख्खाचें ते पूर्ण दर्शन घडयता.

‘माती आनी मळब’ ही कादंबरी ‘मातयेचे मळब’ ह्या नांवान ‘बिम्ब’ दिवाळी 2013 (पा. 32-77) ह्या म्हयन्याळ्यांत उजवाडा आयल्या. सैल आपल्या साहित्यांतल्यान समाजाक तांच्यांच समाजांत घडपी गजाली विशी जाणीव करून दिता. सैम, धर्म आनी जात हांचो सांगोड तो घालता.

आ) महाबळेश्वर सैल हांचे नाटक लेखन

साहित्यीक जिणेच्या सुरवेच्या काळांत तांणे मराठी बरप केलें. तातूंत हौशी रंगभूयेर चलपासारकी चार वेगवेगळी तांची नाटकां पुस्तक रुपान उजवाडा आयल्यांत. 'नको जाळू माझ घरटं' 1974 वर्सा प्रकाशीत जाल्ले. समाजीक नाटक, 'चरित्रहीन' 1976 वर्सा उजवाडा आयिल्ले दुसरें समाजीक नाटक, 'शरणांगती' 1977 वर्सा आनी 'यातनाचक्र' 1979 वर्सा उजवाडा आयिल्ले समाजीक नाटक. ह्या नाटकांचे प्रयोग गोंयांत, महाराष्ट्रांत, कारवारांत जाल्यात. कारवार वाठारांत देवळाच्या वर्स उत्सवाक मराठी नाटकां करपाची परंपरा आशिल्ली. थंय सादर करपा खातीर सैलान 'नको जाळू माझ घरटं!' पयलें नाटक बसयलें. मागीर फुडे ते प्रकाशीत जाले. दुसरी (1977) आनी तिसरी (1997) आवृत्तीय आयली. तांची जायती नाटकां 'सत्यकथा', 'स्वराज्य', 'माणूस', 'हंस' ह्या नियतकालीकांनी उजवाडाक आयल्यांत.

इ) महाबळेश्वर सैल हांचे ललीत निबंध लेखन

सैलान कोंकणी मराठी जायते लेख बरल्यात. कोंकणींत 'सुनापरान्त' आनी मराठींत 'गोमन्तक', 'दैनिक राष्ट्रमत' हांचेर ते बरयतालें. 'गोमन्तकांत' वर्सभर एक सत्र बरयतालें. 'गोमन्तक' दिसाळ्यांत 'संवाद' ह्या सदरा खाला एकूण 81 आनी 'मानातले' ह्या सदरा खाला 39 अशें लघू निबंध बरयल्यात. 'दैनिक राष्ट्रमत' ह्या दिसाळ्यांतय कांय लेख बरयल्यात. 'सुनापरान्त' दिसाळ्यांत तांच्यांनी 'हारसो आनी कवच्यो' ह्या माथाळ्या खाला कितलेंशेच लेख बरयल्यात. कांय लेखांची नांवां 'देशप्रेमी' (5 नोव्हेंबर 1991), 'कुरूपताय' (8 नोव्हेंबर 1991), 'वेळ' (26 नोव्हेंबर 1991), 'गोळी रूख' (3 डिसेंबर 1991), 'घरवडीची सून' (31 डिसेंबर 1991), 'अणभवाचे मोल' (6 एप्रील 1993), 'कोंडवाडो' (11 मे 1993) हातूंतल्या कांय लेखांनी झाडांचो तांच्या खाशेलपणासयत

संदर्भ येता. 'कोंकण टायम्स' ह्या दिवीळी अंकातय कांय लेख बरयल्यात अशें तरेन जायते लेख कोंकणी आनी मराठी नेमाळ्यांनी बरयल्यात.

'सृजनाउर्जा' नांवाचे ललित निबंधाचे एक पुस्तक काडला. ताची पयली आवृत्ती नोव्हेंबर 2012 वर्सा आयली. ह्या पुस्तकाचे प्रकाशन 'श्रीशैल प्रकाशन' हांणी केला. जे अंधश्रद्धा आनी कर्मकांडां मानिनात तांका अर्पण केला. ह्या पुस्तकांत एकूण 31 निबंध आसात ते अशें 'वेदना', 'साम्राज्यां', 'लोकालजेक', 'सृजनाउर्जा', 'मनशाचो शत्रू', 'एकचार', 'विसंगती', 'अणभव', 'स्वातंत्र्य', 'भिरांत विधायक संवेदना', 'बलिदान संस्कृती', 'विश्वास आनी अविश्वास', 'लागणूक', 'स्पर्धा - बरी आनी वायट', 'दौरदी आनी सीता', 'हिसंक आनंद', 'बुद्धिभ्रंश', 'फातरांचो इंगळो', 'ते पवित्र आसता हांव', 'अस्त्रां', 'साहित्य प्रयोजन', 'आडमर्णा', 'संवेदनां', 'वास आनी परमळ', 'अन्याय', 'परिपक्व पिराय', 'अपेक्षाभंग', 'मनवैरी' आदी.

फेब्रुवारी 2015 वर्सा भुग्यां खातीर 'सैमदेव' नांवाचे पुस्तक प्रकाशीत जाला. तांच्यानी बाल साहित्य बरोवपाचो अणभव लेगीत ह्या साहित्यांतल्यान घेतला. लेखनाची सुरवात सैलान मराठींतल्यान कथा बरोवन केली, उपरांत मराठी नाटकां बरयली, मुखार ते कोंकणी कडेन वळ्ळे. कोंकणी कथा, कादंबरी लेखन करपाक लागले. हे करत आसतना मदी मदी ते लेखय बरयताले. एक लेखक म्हूण तांचे लेखन चालूच आसले.

ई) महाबळेश्वर सैल हांचे अणकारीत साहित्य

सैल हांच्यो जायत्यो कथा मराठी, हिन्दी, तेलगू, कन्नड, मळयाळम, इंग्लीश भासांनी अणकारीत जाल्यात. 'नवें' ही कथा 'The Harvest' ह्या नांवान इंग्लीश अणकार करून ती कथा 'Govapuri' ह्या बुलेटिनांत आयल्या. जाल्यार त्याच नांवान साहित्य अकादमीच्या 'Indian literature' नेमाळ्यांतून प्रकाशीत जाल्या. तांच्यो कादंबऱ्यो मराठी, इंग्लीश भासांनी अणकारीत जाल्यात. 'काळी गंगा' मराठी भाशेंत त्याच

नांवान अणकारीत केल्या. प्रफुल्ल गायतोंडे हांणी आनी नॅशनल बुक ट्रस्ट हें संस्थेन ते कादंबरीचो इंग्लीश अणकार उजवाडायलां. 'अदृश्ट' नवलिका इंग्लीशींत प्रकाश थळीन अणकारीत केल्या. 'अरण्यकांड' (2015) इंग्लीशींत पै. विद्या हांणी अणकारीत केल्या. 'युग-सांवार' हे कादंबरेचो मोहनदास सुर्लकार हांणी 'तांडव' ह्या नांवान हिन्दी भाशेंत अणकार केल्लो आसा. 'हावठण' मराठींत 'फिरत्या चाकावटी' (2010) ह्या नांवान माधवी देसाई हांणी अणकारला. तशेंच 'The kiln' ह्या नांवान इंग्लीशींत विद्या पै हांणी ती सप्टेंबर म्हयन्यांत मंगळुरांत सैल आनी तांची घरकान्न हांगेल्या हजेरींत व्हड समारंभांत उजवाडाक हाडल्या. त्या शिवाय ह्या कादंबरेचे कन्नड आनी मल्याळम भाशेंतय अणकार जाला. अश्या वेगवेगळ्या भासांनी तांचे साहित्य अणकारीत जाला.

1.3 महाबळेश्वर सैल हांका लाभिल्लें पुरस्कार

लेखकाच्या साहित्याक जायते पुरस्कार मेळ्ळ्यात. 'तरंगां' ह्या संग्रहाक 1993 वर्साचो केंद्रिय साहित्य अकादमीचो पुरस्कार तेच प्रमाण 1992 वर्सा कोंकणी भाशा मंडळ गोंय हांचो पुरस्कार फावो जालो. 'पलतडचे तारू' ह्या कथा झेल्याक 1992 वर्सा गोवा कला अकादमीचो पुरस्कार आनी 1989 वर्सा गोंय कला अकादमीचो राज्य पुरस्कार मेळ्ळा. 1993 वर्सा गोंय कोंकणी भाशा मंडळ हांचो पुरस्कार प्राप्त जालो. 'काळी गंगा' हे कादंबरीक 1996 वर्सा गोवा कला अकादमी राज्य पुरस्कार मेळ्ळा, तशेंच 1997 वर्सा डॉ. टि.एम.ए.पै. फाऊंडेशन पुरस्कार फावो जाला. 2010 वर्साचो विमला वि. पै विश्व कोंकणी साहित्य पुरस्कार फावो जाला.

'काळी गंगा' हे कादंबरेच्या इंग्लीश अणकाराक राष्ट्रीय पावंड्याचे 'ह्यूमन स्कोप' हे मुंबयचे संस्थाचो पुरस्कार प्राप्त जाला. 2006 वर्सा राज्य संस्कृतीक पुरस्कार मेळ्ळा, 2009 वर्सा 'पलतडचो मनीस' ह्या नांवान काडिल्ल्या कोंकणी फिल्माक टेरंटो कॅनडां हांगा जाल्ल्या आंतरराष्ट्रीय फिल्म महोत्सवांत क्रिटीक पुरस्कार फावो जालो. युग-सांवार

कादंबरीचे लेखकान स्वतः 'तांडव' ह्या नावान मराठी भाशेंत पुनर्लेखन केला ताका 2012 वर्सा महाराष्ट्र साहित्य परिशद पुरस्कार फावो जाला आनी 2013 वर्सा भरतरत्न दमाणी पुरस्कार फावो जाला. तशेंच 2017 च्या मार्च म्हयन्यांत 'हावठण' कादंबरीक सरस्वती सम्मान प्राप्त जाला.

समारोप

लेखक महाबळेश्वर सैल कोंकणी मोगी आसात. ते कारवार रावून लेगीत आपले भाशे कडल्यान पयस जावंक नात. देखून तांच्या साहित्याची सुरवात जरी मराठी साहित्यांतल्यान जाली तरी ते आयज व्हड प्रमाणांत कोंकणी साहित्य बरयतात. कोंकणी साहित्यांत "कथा" आनी "कादंबरी" साहित्य प्रकार आनी लेखका मदी तांचो उल्लेख सदांच जाता. तांच्यानीं कोंकणी साहित्यांत फक्त आपलें नांव केले ना तर कारवार वाठारांत रावपी गोंयच्या समाजाचें प्रतिनिधित्व केलां. तांचे भुरगेपण ते आयज मेरेनचे अणभव तांच्या साहित्यांत यादी म्हूण येतात देखून तांचे जिणे अणभव भोव मोलादीक आसात. लेखक महाबळेश्वर सैल हांचें साहित्य आनी व्यक्तिमत्व जिवितांत देख घेवपा सारके आनी उर्बा दिवपा सारके आसा.

संदर्भ

1. पर्येकार, प्रकाश. महाबळेश्वर सैल हांच्या कादंबऱ्यांचें समाजशास्त्रीय अध्ययन, गोंय विद्यापीठ, ताळगांव गोंय, 2014.
2. नागवेंकार, हरिश्चंद्र, कोंकणी कथेचो प्रवास, आस्वादन, मुरमुटी, गोंयकार प्रकाशन, पोन्नो बाजार मडगांव, 1987, पा. 101.
3. मांवजो, दामोदर. कथा एक नियाळ, साहित्य, कोंकणी भास साहित्य आनी संस्कृताय, कोंकणी भाशा मंडळ, मडगांव. गोंय, पा. 229.

4. एन्. शिवदास. उर्बा. उर्बा प्रकाशन, फर्मागुडी फोंडें, 2015.
5. सैल, महाबळेश्वर. पलतडचें तारूं. कुळागर प्रकाशन, मडगांव गोंय, 1989.
6. सैल, महाबळेश्वर. तरंगां. जाग प्रकाशन, प्रियोळ, म्हाड्डोळ गोंय, 1991.
7. सैल, महाबळेश्वर. बायनेट फायटींग. बिम्ब प्रकाशन, पर्वरी गोंय, 2005.
8. सैल, महाबळेश्वर. निमाणो अश्वत्थामा. श्रीशैल प्रकाशन, आर्ले राया गोंय, 2007.
9. सैल, महाबळेश्वर. दोन मुळांचे झाड. श्रीशैल प्रकाशन, आर्ले राया गोंय, 2011.

प्रकरण 2.

कथेचें स्वरूप, व्याख्या आनी संकल्पना

कथा हो शब्द मूळ अर्थ म्हणल्यार सांगप, वर्णन करप असो जाता. आदल्या काळार जेन्ना साहित्य बरोवन दवरपाची परंपरा नासली तेन्ना काणी सांगपाची आनी आयकून समजपाची परंपरा आसली. पूण जसो वाचपी प्रभावी जालो तसो तो साहित्य निर्माण करपाक लागलो. तांची बरोवपाची शैली बदली आनी तो बरोवंक लागलो. तेन्ना सुरवातेक मनरिजवणे खातीर आनी उपरांत वेगवेगल्या हेतान कथांचो उपयोग जावपाक लागलो. कथांचो उपयोग जिज्ञासा भागोवंक, उपदेश दिवंक, प्रबोधन करूंक, विधी, धर्म प्रसार, सिध्दांताचो उपदेश आनी तत्वगिन्यानाचेर चिंतन करपा खातीर करतात. उपरांत कथांचो अभ्यास जावपाक लागलो तेन्ना अभ्यासकांनी कथेक एक स्वरूप दिलें आनी कथा ह्या साहित्य प्रकारां विशीं आपली मतां मांडली. तातूंतल्यान कथा म्हणल्यार कितें कथेची व्याख्या, संकल्पना, स्वरूप, घटक आनी प्रकार हांचो अभ्यास हांगा मांडला.

2.1 कथेचें स्वरूप

कथेचे स्वरूप निश्चित करपाक लेखकाक कथेचो अभ्यास आसप गरजेचो. घटक हे कथेक आकार दितात. कथेचे आशय, विशय कसो आसचो हांचे ताका गिन्यान आसपाक जाय. ज्या लेखकाक कथेंत आशय भरसपाची कला कळटा तो कथाकार खरेपणी एक बऱ्या दर्ज्याचो कथाकार थारता. कथेक आशय दितना, तो लेखकान अशें तरेन दिवचो की उतरांनी सांगनासतना वाचकांक तांची जाण येवंक जाय. लेखकाचे जितले जिणे अणभव चड तितलो ताच्या कथेचो प्रभाव चड बऱ्या तरेन पडटा. फावो तो प्रभाव सादपा खातीर लेखकान ते अणभव लागिच्या घेवप भोव गरजेचे आसता.

कथे भितर संघर्श आसतात. हो संघर्श दोन मनशांमदलो, दोन समाजांमदलो, दोन विचारांमदलो, दोन प्रवृत्तींमदलो वा मनांमदलो आसूं येता. हो संघर्श कथानकाक मुखार ब्हरता. कथाकारान विशयाक हात घालचे पयलीं त्या विशयाचो अभ्यास करप आनी चित्रीत पात्रांच्या जिणेचो अणभव घेवप खूब म्हत्वाचे थारता. हो सखोल अभ्यास केल्याबगर एक बरी खोलसाण आशिल्ली कथा घडना. हो कथाबीज एक विशय आसता जो लेखकाक आपल्या सरभोंवतणी घडिल्ल्या घडणुकेंतल्यान आनी प्रसंगांतल्यान मेळटा. त्या घडणुकेचो आनी प्रसंगांचो वापर करून लेखक आपल्या कल्पनाशक्तीच्या आदारान तिका कथेचे रुप दिता आनी ताचेर आपली कथा घडयता. कथा मुखार ब्हरपी पात्रां कथेंत गरजेची आसतात पूण कथा ही ल्हान आवांठाची आशिल्ल्यान कमीत कमीत पात्रां वापरून लेखक कथा बरयता. पात्रां ही कथाकारान आपले कथेचे भावविश्व साकारपा खातीर तयार केल्ली आसतात.

कथेंत घडणूक कशी, खंय आनी केन्ना घडली हें एका सुत्रान आनी प्रभावीपणान सांगपा खातीर एक म्हत्वाची गजाल जाय पडटा ती म्हणल्यार निवेदकाची. ज्या भाशेच्या आदारान लेखकान शब्दांचो अर्थ वापरलां, जंय म्हणी, पोरण्यो उतरावळी वापरल्यात ती म्हणल्यार भास शैली. कथेन पात्रांक आपले विचार मांडपाक संवाद आदार दिता. कथानक शब्दांच्या माध्यमांतल्यान व्यक्त करतना ताका लय आनी गती हाडपाचें काम संवाद करता.

कथा वेगवेगळ्या प्रकारांनी आसा म्हूण तिचो आस्वाद वाचप्यांक घेवंक मेळटा. ते आपल्या आवडीच्या प्रकारा प्रमाण वाचन करतात. ह्या प्रकारान कथानक पात्रांच्या आदारान इतिहासाची गवाय दिता. हातूंत पात्रां जीं आसता तीं इतिहास घडोवपाक कारणीभूत आसता. सामाजीक ह्या प्रकारांत समाज हो केंद्रबिंदू दवरून रासवळ जिणेंतले विशय घेवन सामाजीक कथा बरयतात. भोंवतणच्या वाठारांतली मनशां, तांचो सभाव,

चाली-रिती, रुढी-परंपरा, लोकांचो संघर्श ह्यो सगळ्यो गजाली ह्या कथांतल्यान व्यक्त करतात. लोकांचे सामाजीक गजालीं विशीं ज्ञान वाडचें देखून ह्यो कथा जल्माक येतात.

कथेंतल्यान विनोदाची भावना परगटावपी कथेक विनोदी कथा अशें म्हणटात. विनोदी कथे कडेन वाचक चड प्रमाणान आकर्शीत जाल्लो दिश्टी पडटा. हो कथा प्रकार केळोवपाक लेखका कडेन लेगीत विनोदाची धरती आसप गरजेची आसा. ह्या कथांतल्यान लोकांच्या तोंडार हांसो हाडप हीच ह्या साहित्य प्रकाराची मोख आसा. ह्यो कथा मनोरंजन आनी समाजीक जागृताय करपाचें काम करतात. ग्रामीण कथेंत ग्रामीण म्हणल्यार गांवगिरे जिणेचें वर्णन जाल्लें दिश्टी पडटा. भास, चालीरिती, परंपरा, जीवन पद्दत हांच्या आदारान ग्रामीण जिणेचें रहणीमान कथेंत पडबिंबीत जाता.

2.1.1 कथेचे घटक

कथा बरयतना लेखक कथेचे घटक वापरून कथा रचता. आपल्या कल्पना शक्तिचो वापर करून लेखक ताका जाय तशी कथा रचता पूण तातूंत कथेचे घटक दिश्टी पडटात. कथा घडटाना कथेचे घटक तातूंत नकळटा भरसून वतात आनी त्या कथेक एक नवो रूप दितात. दर एक साहित्यीक साहित्य रचताना कांय मर्यादा आनी गूण पाळटा. ती मर्यादा आनी ते गूण म्हणल्यार कथेचे घटक.

कथेक जरी वेगवेगळे घटक आसतात तरी ते एकांमेकां कडेन जोडिल्ले आसतात. देखून एका घटका विशीं सांगताना दुसऱ्या घटका भितर ती गजाल परत येवप शक्य आसा. कथेंतलो दर एक घटक आप-आपले परीन एक म्हत्वाचें स्थान दवरता. हे स्थान कोणाक कशें दिवप आनी आपली कथा कशीं फुडे व्हरप हे मात कथा बरोवपी आपले गरजे प्रमाण थारायतां. अशें करताना बरोवपी लक्षांत दवरता ती म्हणल्यार आपली कथा आनी ती कथा तयार जावपाक लागपी घडणुको. घटक हे कथेक आकार दितात आनी देखून ते जाणून घेवप गरजेचे थारता.

1. कथानक

कथेच्या कथानकाक खूब म्हत्व आसा कारण कथानक कथेचेर नियंत्रण दवरता. कथेचे कथानक आनी ताच्यो घडणुको कथेक एक दिशा दिता. तें दिशे प्रमाण कथाकार कथा मुखार व्हरता. देखून कथेंत घडणुकेक आनी त्या घडणुकेच्या क्रमांक म्हत्व आसता. कथा सहजपणान वाचकांक समजून येवची म्हूण कथेंत क्रमबंध प्रमाण घडणूक येवची हे गरजेचे थारता. लेखक ताच्या कथेचे प्रमाण कल्पीत वा एकाद्री वास्तव घडणूक कथेंत वापरता. अधिक प्रमाणांत त्यो पुराय खऱ्यो नासतात कारण तातूंत कथेची फावो ती जडसाण दिश्टी पडना. देखून लेखक वास्तव आनी कल्पीत घडणूकेचो मेळ करून एक वेगळी कथा आकाराक हाडटा. घडणूकेच्या ह्या क्रमबद्ध प्रसंगांच्याच माध्यमांतल्यान कथा सुरवात, मध्य आनी शेवट अशे प्रक्रियेंतल्यान आकाराक येता.

“कथानक हो कथेचो मूळ घटक कारण जरी कथेंत हेर घटक आसात तरी लेगीत तें सगळे घटक कथानका भोंवतणी घुंवतात. घडणुकेचो जो आशय आनी आंवाठ कथन केल्लो आसता ताका आमच्यान कथानक अशें म्हणूं येता. ताका कथेचो प्लॉट (plot) अशेंय म्हणटात...” अशें लेखक सुशांत नायक म्हणटात.¹ लेखक आपली पुराय कथा मांडटा आनी ती कल्पीत कथा वाचकां मुखार एक कल्पीत संवसार तयार करता ताकाच आमी कथेचें कथानक म्हणटात. क्रमबद्ध पद्दतीन मांडिल्ल्यो घडणुको वाचप्यांची उमळशीक वाडयता देखून एका थारावीक आनी सरळ क्रमान कथानकांत घडणुको मुखार वतात. कथानका बगर कथेक एक सरळसाण येना, देखून कथानक हो सगल्या घटकां मदलो एक मुखेल घटक अशें आमी म्हणूं शकतात. देखीक हेमा नायक हांची ‘तीळ’ कथेंतले कथानक अशें आसा जंय एक चली ताचेर जाल्ल्या अन्याय आड झगडटा आनी न्याय मेळयता.

2. पात्रां

कथा मुखार व्हरपी पात्रां कथेंत गरजेची आसतात पूण कथा ही ल्हान आवांठाची आशिल्ल्यान कमीत कमीत पात्रां वापरून लेखक कथा बरयता. कथेक रूप हाडप हेंच पात्राचें मुखेल कार्य आसता. “कथाकार एकाद्र्या व्यक्तिच्या कार्य, भावना, वृत्ती, विचार, संवेदना, कल्पना, जिवितां विशींचीं नदर, जिविताची रीत आदी गुणांच्या चित्रणांतल्यान त्या व्यक्तिची एक शब्दरूप प्रतिमा तयार करता. व्यक्तीच्या ह्याच मूर्त रूपाक ‘पात्र’ अशें म्हणटात.” अशें सुशांत नायक सांगतात.¹ पात्रचित्रण हो कथेचो एक गरजेचो घटक. कारण पात्राचो बद्द परिणाम कथेच्या घडणुकेचेर पडटा. लेखक कांय कथेंतली पात्रां वास्तवांतल्या मनशांचे अनुकृतींतल्यान निर्माण करता. पूण कथेच्या आवांठांक लागून लेखक ते पात्र पुरायपणान थंय चित्रावपाक शकना.

कथेंतली पात्रां ही कथेंत दोन रूपांनी दिश्टी पडटात – एक गतिशील पात्र आनी दुसरें स्थीर पात्र. गतिशील पात्र कथेच्या काळा प्रमाण, प्रसंगां प्रमाण आनी परिस्थिती प्रमाण तांच्या स्वभावांत बदल घडयता म्हणल्यार ताचो स्वभाव कथानका बरोबर बदलत वता. तर स्थीर पात्रांत हाचे विपरीत जाता ते म्हणल्यार कथेचे निमणे कडेन कसलीय परिस्थिती वा प्रसंग येवं हें पात्र आपल्या स्वभावांत सुरवात ते अंत मेरेन कांयच बदल करना. अर्थांत स्थीर पात्र पुराय कथेंत एकूच मूळ गूण वा स्वभाव घेवन पुराय कथा मुखार व्हरता. पात्रां ही कथाकारान आपले कथेचे भावविश्व साकारपा खातीर तयार केल्ली आसता देखून ती पात्रां तो आपले कथेच्या गरजे प्रमाण घडयता आनी रंगयता. देखूनच लेखक हो ताच्या कथेंच्या पात्रांचो संचालक आनी निर्मातो थारता.

लेखक महाबळेश्वर सैल हांच्या कथेंतली पात्रां चडशीं गतिशील पात्रां आसतात, म्हणल्यार तांच्या स्वभावान बदल घडटा. देखीक ‘तूं पर्थो कसो आयलो’ ह्या कथेंत जी आवय, भुरगो मिलेट्रीक गेला ताका परत येवपाक आशेताली तींच आवय भुरगो फट सांगून आयला म्हूण बदलता आनी ताका परतो धाडटा. तशेंच ‘वितराग’ कथेंत पावलीनाचो

स्वभाव बदलता. 'दोंगरायेदी फट' ह्या कथेक दोन मोगी घरच्या परिस्थितीक लागून आपलो स्वभाव बदलतात.

3. निवेदन

कथेंत घडणूक कशी, खंय आनी केन्ना घडली हें एका सुत्रान आनी प्रभावीपणान सांगपा खातीर एक म्हत्वाची गजाल जाय पडटा ती म्हणल्यार निवेदकाची. कथेंत जो काणी सांगता ताका निवेदक म्हणटात आनी काणी सांगपाचे पद्दतीक निवेदन म्हणटात. निवेदन करपाचे दोन मुखेल प्रकार आसात. पयलो प्रथमपुरुशी निवेदक जातूंत निवेदक कथेंतलें एक पात्र जावन पुराय कथेन तो वावुरता वा घडणुकेचो साक्षीदार म्हूण आपल्या अणभवाची कथा सांगता. दुसरो निवेदक पुराय कथेच्या संवसारा भायर रावून कथेची काणी सांगता ताका तृतीय पुरुशी निवेदक म्हणटात.

प्रथमपुरुशी निवेदक कथेंत 'हांव' जावन घोळत आसता. पुराय कथानक तो हांवच्या आदारान मुखार व्हरता आनी कथेचो मुखेल पात्र वा उपपात्र जावन कथेचे कथन करता. तशेंच कथेंत तृतीय पुरुशी निवेदक खंयच कथेचो भाग जाय नासतना तटासपणान कथानकाच्या भायर रावून निवेदन करता. मुखेलपणान हे दोनूय प्रकार कथेच्या शब्दरूपी कथानकाक वाचका मुखार निवेदनाच्या रूपांत दवरतात. महाबळेश्वर सैल हांच्या कांय कथांनी आमकां प्रथमपुरुशी तर कांय प्रमाणांत तृतीय पुरुशी निवेदन केल्ले पळोवंक मेळटा. जायत्या कथांनी ते स्वता प्रथमपुरुशी म्हूण न्हय तर तृतीय पुरुशी निवेदक म्हूण आयल्यात. देखीक 'घरापाखें', 'सात जण मांवळ्यांलो भाचो', 'सुमती' ह्या कथांनी लेखकान तृतीय पुरुशी निवेदन केला.

4. वातावरण निर्मिती

कथेंत घडणूक स्पश्ट करतना तिचो आपलो एक वातावरण निर्माण जाता. कथेंत दिश्टी पडपी स्थळ आनी काळाचें पडबिंब म्हणल्यार वातावरण. कथा ज्या थळार, ज्या

काळार घडटा, त्या थळाक वा काळाक वातावरण आसता. जसो मनीस भोंवतणच्या वातावरणा बगर रावपाक शकना तशेंच कथा वातावरण निर्माण केले बगर फुलना. कथेन जर वातावरण निर्मिती बरी आसत जाल्यार वाचपी आपुणूय त्या वातावरणान गुंथ जाता आनी कथा ताचे मेरेन बऱ्या तरेन पावता. कथा गुणांनी कितली बरी आसूं जर तिची वातावरण निर्मिती बरी जायना तर ती कथा फाटी पडटा आनी वाचकांक घुस्पयता. लेखक महाबळेश्वर सैल हांच्या साहित्यांत भोव सुंदर आनी तोखणाय करपा सारकी वातावरण निर्मिती जाल्या. तांच्यानी आपल्या साहित्यांत दर एक बारीक गजाल लेगीत खोलायेन चित्रायल्या. देखीक 'दूख', 'बायनेट फायटींग', 'एक सुन्न मरण' आदी सारक्यो कथा, वाचकांक खरो अणभव दिवपा सारकें वातावरण तांच्यानी आपले कथेंत मांडला.

5. भास शैली

भास शैली हो कथेचो खाशेलो घटक जावन आसा. पूण भास शैली म्हणल्यार कथा न्हय. ज्या भाशेच्या आदारान लेखकान शब्दांचो अर्थ वापरला, जंय म्हणी, पोरण्यो उतरावळी वापरल्यात ती म्हणल्यार भास शैली. ह्या भास शैलींत एके तरेची लय आनी गती आसची पडटा. ही लय आनी गती कथेचो संवाद, विरोध आनी समतोल सांबाळपाक गरजेची आसता. जितले बरे तरेन भास शैली मांडप जाता, तितलो कथेचो सार वाचप्या मेरेन बरे तरेन पावता.

कथेंत येवपी संवादांतली भास पात्रांक आधारून आसप गरजेचें आसा. पात्र खंयच्या समाजीक, भुगोलीक स्तरांतलें आसा, ताची पिराय, शिक्षण ताचो अणभव, ताचें जिवीत अश्या गजालींचेर अवलंबून पात्रांची भास आसप गरजेचें थारता. निवेदनाची भास पात्रां प्रमाण, स्थळ-काळा प्रमाण, वाठारां प्रमाण आनी घडणूक खंयची आसा ते प्रमाण आसप गरजेची आसता. भास ही कथानकाक वाचप्या मुखार प्रभावीपणान पावोपाचे काम करता. लेखक महाबळेश्वर सैल हांच्या साहित्यांत कारवारी कोंकणी बोलीचो वापर जाल्लो

आमकां पळोवंक मेळटा, कारवारच्यो म्हणी आनी वाक्यप्रचार तांच्या 'बायनेट फायटींग' पुस्तकांत खूब आयल्यात. देखीक मांवळ्यांलो सारके उतर, म्हण आबारा म्हशी तर तेर गडगडयो, वाक्यप्रचार - मुंयेपांयान चमकल्लें, अशी जायती भाशीक रासवळ तांच्या कथांनी आमकां सांपडटा.

6. संवाद

संवाद हो दर एका साहित्य प्रकारान म्हत्वाचो आनी गरजेचो घटक आसता. तशेंच कथेन पात्रांक आपले विचार मांडपाक संवाद आदार दिता. कथानक शब्दांच्या माध्यमांतल्यान व्यक्त करताना ताका लय आनी गती हाडपाचें काम संवाद करता. पूण संवाद हो खंयूय घातलो म्हणून जायना, तो पात्रांक गरज भाजता थंयच येवपाक जाय. कथेंतलीं पात्रां कसले प्रवृत्तीचीं, खंयच्या दर्ज्याचीं आनी खंयच्या समाजाचीं हें तांचे भाशेचेर कळिल्ल्यान तांच्या तोंडांतल्यान तशें संवाद येवप गरजेचे आसता. देखून कथानकांत लेखक केन्ना केन्ना संवादाच्या माध्यमांतल्यान त्या पात्रांची थोडी भोव वळखूय करून दितात. कथेंत संवाद आसल्यार पात्रां खुलपाक, आकार घेवपाक पालव मेळटा. सादे, सोपे आनी सुटसुटीत भाशेंतले संवाद वा पात्रांक सोबता तशें संवाद बरयल्यार कथेक आकर्शक रूप येता.

7. संघर्श

खंयचेच कथेंत संघर्श खाशेली भुमिका साकारता. खंयच्याय कथानकांत कसलो ना कसलो संघर्श आसता. हो संघर्श दोन मनशां मदलो, मना मदलो वा दोन पंगडां मदलो आसूंक शकता. जर विरोध हें कथेचें म्हत्वाचे आंग मानून आमी मुखार वचत जाल्यार आमकां हाची अदीक प्रमाणान जाणीव जाता. जायते खेपे कथेक हो संघर्श मुखार व्हरपाचे काम करता. पात्रांक अभिव्यक्त करपाक आनी कथानकाक स्पश्ट करपाक संघर्श लेखकाक खूब आधाराक पडटा. कांय फावटी ह्या संघर्शाचो शेवट हो सुरवाती सावन निमणे मेरेन

दिश्टी पडटा. संवाद हो लेखक महाबळेश्वर सैल हांच्या कथांनी योग्य आनी गरजे पुरतो आयिल्लो आमकां दिसता.

२.१.२ कथेचे प्रकार

कथा ही एकेच तरेची नासता, तिचे वेगवेगळे रूप आसतात. कथेचे प्रकार दर एके कथेक वेगवेगळ्या प्रकारा अंतरगत वाटून घालता आनी तिका एक वेगळे स्थान दिता. कथा वेगवेगळ्या प्रकारांनी आसा म्हूण तिचो आस्वाद वाचप्यांक घेवंक मेळटा. ते आपल्या आवडीच्या प्रकारा प्रमाण वाचन करतात. दर एक साहित्याच्या गूणधर्मा प्रमाण ताचे वाटे घालतात ताकाच आमी प्रकार म्हणूंक येता.

१. इतिहासीक कथा

ह्या प्रकारान इतिहासांत घडून गेल्ल्या प्रसंगांक धरून कथा बरोवप जाता जाका इतिहास गवाय आसा. ह्या प्रकारान कथानक पात्रांच्या आदारान इतिहासाची गवाय दिता. हातूंत पात्रां जीं आसता तीं इतिहास घडोवपाक कारणीभूत आसता. इतिहासांतले पराक्रम, झुजां, गजाली, राजा-राणीं हांच्यो घडणुको ह्या कथांनी दिश्टी पडटात. हातूंत निवेदक जो आसता तो तटस्त आसचो पडटा. इतिहासीक कथा आमच्या मुखार इतिहास दवरता. लेखक महाबळेश्वर सैल हांच्यो इतिहास दाखोवपी खूब कमी कथा आसात देखीक 'तरंगां' आनी 'रूमडाफूल' कथा. जातूंत कारवार वाठारांतलो तरंगांचो उत्सव दाखयला तर गोंयचेर पुर्तुगेज राज्य करताना शिमा पार करपी लोकांचे कितें करतले हाचे वर्णन आयला.

२. सामाजीक कथा

सामाजीक ह्या प्रकारांत समाज हो केंद्रबिंदू दवरून रासवळ जिणेंतले विशय घेवन सामाजीक कथा बरयतात. भोंवतणच्या वाठारांतली मनशां, तांचो सभाव, चाली-रिती, रुढी-परंपरा, लोकांचो संघर्श ह्यो सगळ्यो गजाली ह्या कथांतल्यान व्यक्त करतात. लोकांचे सामाजीक गजालीं विशीं ज्ञान वाडचें देखून ह्यो कथा जल्माक येतात. ह्या कथांतल्यान

समाजाक देख दिवप हें ह्या कथांची लागणूक जावन आसा. समाजांतल्या घडणुकां विशीं समाजाक जागृत करप हें ह्या कथांचें खाशेलपण.

समाजांत घडपी गजालींचे चित्रण तांच्या दर एका कथेंत आयला. तांच्यो कथा समाजांत जावपी वायटाचेर उजवाड घालपाचे काम करता. देखीक 'म्हाका परते घेवन वचाता', 'सरकारामाती भयण', 'मुण्यापेटो' आदी सारक्यो कथा. समाजांत जावपी बायलांचेर अन्याय, गरीबांक जाती वयल्यान त्रास दिवप आदी सारके सामाजीक विशय तांच्या कथेंत आयल्यात.

3. विज्ञान कथा

आयच्या विज्ञान तंत्रज्ञानाच्या युगांत विज्ञानीक कथांचें खूब म्हत्व आसा. विज्ञानांतले विशय घेवन लेखक विज्ञानांतले संदर्भ लोकां मुखार मांडटात. आयच्या युगांत आमचो संदर्भ विज्ञाना कडेन खूब येवपाक लागला देखून अशा वेळाचेर विज्ञानीक कथा येवप सामाजीक गरज जाल्या. विज्ञानांतले मुद्दे कथेंतल्यान मांडून लोकां मेरेन बरे तरेन पावोवप होच विज्ञानीक कथांचो हावेस जावन आसा. फाटलो आनी आयचो काळ, आयचो आनी फाटलो काळ हातूंतलो फरक ह्या कथांतल्यान दिश्टी पडटा. ह्यो कथा कल्पना आनी सत्य हांचो मेळ दाखयता. तशीं एकूच कथा 'पोल्युशन' ह्या नांवान विज्ञान कथा तांच्या साहित्यांत आयल्या. जातूंत आवय-बापायचे सगळे गूण तांच्या भुरग्यामदीं वतात आनी तीं तांच्या वरी दीसपाक वा वागपाक लागतात हें लेखकान सांगला.

4. साहस कथा

सैमीक संकश्टां मनशान निर्माण केलीं पूण तांच्या आड झुजून जैत मेळोवन वाचप्या भितर धाडस हाडपी कथांक साहस कथा म्हणटा. कितलेय हाल सोंसले, त्रास भोगले, संघर्शांक तोंड दिलें पूण निमाणे कडेन तांचेर जैत मेळयलें अशें हे अणभव कथेंतल्यान मांडून वाचप्या मदीं साहस निर्माण करता. ह्यो कथा चडशो तरणे पिळगे खातीर

बरोवप जाताल्यो जाका लागून त्या पिरायेचेर तांचे भितर धाडस निर्माण जावचें असो हेत आशिल्लो.

जेन्ना एकाद्रे पात्र आपलें बळगें दाखोवन आपलो मोख पुराय करता ताका आमी साहसी म्हणटात. अश्यो जायत्यो कथा लेखक महाबळेश्वर सैल हांच्यानी आपल्या कथा संग्रहांत मांडल्यात. देखीक 'रूमडाफूल' कथेंत लक्ष्मणाचो साहसी स्वभाव आमकां पळोवंक मेळटा. 'आनी चेडवान कायदो हातांत घेयलो!' ह्या कथेंत कशें एक चली तांचेर जावपी अन्याया आड झगडटा हे दाखयलां, 'उजवाडाचें पावल' हें कथेंत एक धाडशी विधवा बायलेचो समाजा आड वचपाचो धाडस दाखयला. अश्यो जायत्यो कथा तांच्या संग्रहांनी आयल्यात ज्यो साहस दाखयतात.

5. विनोदी कथा

कथेंतल्यान विनोदाची भावना परगटावपी कथेक विनोदी कथा अशें म्हणटात. हो विनोद साबार तरांनी आसपाक शकता. विनोदी कथे कडेन वाचक चड प्रमाणान आकर्शीत जाल्लो दिश्टी पडटा. साहित्य प्रकारान विनोदी कथा खूब उण्यो दिश्टी पडटात. हो कथा प्रकार केळोवपाक लेखका कडेन लेगीत विनोदाची वृत्ती आसप गरजेची आसा. ह्या कथांतल्यान लोकांच्या तोंडार हांसो हाडप हीच ह्या साहित्य प्रकाराची मोख आसा. ह्यो कथा मनोरंजन आनी सामाजीक जागृताय करपाचें काम करतात. जरी ह्या कथांचे लेखन कमी जालां, ह्या कथांचो साहित्य प्रकारान मोलादीक वांटो आसा. लेखकाच्या कथेंत विनोदी कथा आयली ना तांची कथा गंभीर रूप घेवन येता. पूण तशें पळयल्यार कोंकणी कथेंत विनोदी कथा त्या प्रमाणांत येवंक ना.

6. ग्रामीण कथा

ग्रामीण कथेंत ग्रामीण म्हणल्यार गांवगिरे जिणेचें वर्णन जाल्लें दिश्टी पडटा. भास, चालीरिती, परंपरा, जीवन पद्दत हांच्या आदारान ग्रामीण जिणेचें रहणीमान कथेंत

पडबिंबीत जाता. ग्रामीण जिवीतांतले प्रस्न तशेंच तांच्या जागे मेरेन पावपाचो सामान्य मनशाचो संघर्श कथेंत दिश्टी पडटा. सर्वसामान्य मनीस, सैम चित्रण आनी मनशाचो ताचो भावार्थ हाचो धाव ग्रामीण कथेंतल्यान जाता. ह्यो कथा वास्तवीक जाल्ल्यान वाचक वर्गांत अदीक प्रभावी धारतात. लेखक महाबळेश्वर सैल हांच्या कथांनी ग्रामीण कथा आयल्या जातूंत गांवांत जावपी चाली रिती, उत्सव आनी समज दाखयल्यात. देखीक 'दोंगरायेदी फट' कथा, 'नवें' कथा, 'वितरग' कथा, 'मेर' कथा आदी. ह्या कथांनी गांवांचे वातावरण आयला. तशेंच शेतांत नवें धान्य पुजपाची परंपरा आयल्या, वैजीण आनी शेतकार सारके ग्रामीण वेवसाय आयल्यात.

ह्या प्रकारा भायर आनीक जायते प्रकार आमचें कोंकणी कथेंत आसात देखीक लोककथा, परीकथा, पुराणकथा, निती कथा, दंतकथा, गूढ कथा, नवकथा आदी. हांचो उपयोग कोंकणी कथेंत जालां पूण लेखक महाबळेश्वर सैल हांच्या कथांनी त्या प्रमाणांत जावंक ना देखून त्या प्रकारांचो अभ्यास हांगा मांडूंक ना. पूण कथा म्हणटकच हें प्रकार हेर लेखकांच्या लिखाणान आमकां दिश्टी पडटात. कथेंच्या गरजे प्रमाण लेखक कथेंचो प्रकार धारयता पूण मुखेल पणान समाजाक बोध दिवपी साहित्य रचपाचो ताचो हेत आसता. लेखक महाबळेश्वर सैल हांच्यानी आपल्या कथेंनी तेंच केला. तांच्यो दरेक कथा समाजाक शिकवण दिता आनी समाज चित्रण घडयता.

2.2 कथेच्यो व्याख्या

कथा म्हणल्यार कितें ते जायत्या अभ्यासकांनी आपल्या उतरांनी मांडल्यात. जगभरचे साहित्यकार कथे विशीं वेगवेगळी व्याख्या दितात. तांच्यानी आपले परीन कथेची व्याख्या दिवन कथे विशीं चड स्पश्टपणान विस्कटावणी करपाचो यत्न केला. तातूंतल्यो कांय व्याख्या मांडल्यात ती अशी आसात:

अंतरराष्ट्रीय अभ्यासक कथा ह्या प्रकारा विशी आपली मतां मांडटना म्हणटात, अमेरिकी साहित्यकार कथे विशी सांगतात - "A kind of story shorter than the novel or novelette characteristically developing a single central theme and limited in scope and number of characters"³ कथा म्हणल्यार अशी काणी जी कादंबरी वा नवलिके परस मोठव्या आवांठाची आसता आनी तातूंत एक मुखेल घडणूक धारायिल्ली आसून, ताची पात्रां मर्यादीत आसतात, अशें अमेरिकी साहित्यकार कथे विशी आपल्या व्याख्यात सांगतात, ते कथेच्या आवांठाक धरून उलयतना तो ल्हान आसता आनी तातूंत एक मुखेल आशय आसता अशें सांगपाक सोदतात.

तशेंच मॅथ्यूज हे अभ्यासक कथा हातूंत पुरायपणान एकाच घडणूकेचेर वा ताचे बरोबर येवपी हेर गजालीचेर भर दिल्लो आसता, अशें मॅथ्यूज आपले व्याख्येंत म्हणटात, पुराय कथानक एका मुखेल घटनाचेर लक्ष दवरून मुखार सरता. तांची व्याख्या, "The short story is characterized by unity, totality and concentration on a single event or sequence of events to linger by the way."⁴

Merriam Webster Dictionary , "An invented prose narrative shorter than a novel usually dealing with a few characters and aiming at unity of effect and often concentrating on the creation of mood rather than plot"⁵ मेरियम वेबस्टर डिशनरी म्हणटा, कथा हो असो प्रकार जो कादंबरी परस ल्हान आसता आनी तो कमीत कमी पात्रां वापरून एक वातवरण निर्मित करता ताचो भर कथानकाचेर नासता तर थंय तयार जावपी सरभोंवतणेचेर आसता, हांगा लेखक कथानकाचेर भर दिनासतना वेगवेगळ्या आशयांचेर भर दिता.

अभ्यासक एडगर एलन पो हे आपल्या व्याख्यांत सांगतात, "It is a piece of fiction dealing with a single incident, material or spiritual that can be

read at one seating. It is original, it must sparkle, excite or impress and it must have unity of effect or impression. It must move in an even line from its exposition to its close.”⁶ तांच्यानी कथेच्या आकाराचेर भर दिला आनी एकाच बसकेत वाचून सोंपता ती कथा अशें ते म्हणटात. मुखार ते म्हणटात, ज्या निवेदनांत घडणुकेचो एकमुळो परिणाम सादपाची तांक आसता ती कथा आसता. तांच्या खातीर कथा हो एक मुखेल प्रभाव हाडटा आनी तो कमीत कमी वेळा भितर वाचक समजून घेता.

H. E. Bates, “The basis of almost every argument or conclusion I can make is the axiom that the short story can be anything that the author decide it shall be.”⁷ एच. इ. बेस्ट म्हणटात की कथा खंयच्याय झगड्यांतल्यान वा निश्कर्शांतल्यान निर्माण जावं शकता आनी ती कितें आसची हे लेखक थारायता. एकाद्रो लेखक ज्या विशयाचेर कथा निर्माण करपाक सोदता ती कथा जाता.

भारतीय अभ्यासक कथेचो अभ्यास करतना वेगवेगळी मतां मांडटात, अभ्यासक इलाचंद्र जोशी, “जीवन का चक्र नाना परिस्थितीयोंके संघर्ष से उलटा सीधा चलता रहता है! इस चक्र कि किसी विशेष परिस्थिति कि स्वाभाविक गति को प्रदर्शित करने में ही कहानिकी विशेषता है!”⁸ जीण ही वेगवेगळ्या परिस्थितींच्या संघर्शान चलत आसता. हे परिस्थितींचे चित्रण म्हणल्यार कथा अशें ते सांगतात. तांचे व्याखेन ते जिणेंतल्या प्रस्नांची मांडणी कथेंत जाता आनी तातूंतल्यान कथा निर्माण जाता अशें ते म्हणटात.

“कमीत कमी पात्रं आणि कमीत कमी प्रसंग वापरून थोड्या वेळांत परिणामकारक रितीने सांगितलेली व ऐकणाऱ्याच्या मनावर एक ठसा उमटविणीरी हकिकत म्हणजे लघुकथा होय.”⁹ अशें लेखक ना. सी. फडके आपल्या व्याख्यांत म्हणटात. उण्यांत उणीं पात्रां वापरून आनी उणें प्रसंग वापरून थोड्या वेळा भितर प्रभावीपणान वाचप्यांच्या

मनाचेर परिणाम सादपी काणी म्हणल्यार लघुकथा. प्रभाव निर्माण करपाक कमी पात्रां आनी कमी प्रसंग आसप हे म्हत्वाचे अशें तांचे मत आसा.

लेखक डॉ. वा. ल. कुलकर्णी हें कथें विशीं सांगतना सांगतात, “एका विशीं स्थलकाली पात्रांच्या परस्परसंबंधातून घडलेल्या घटनांचे एका दृष्टिकोणातून केलेले चित्रण म्हणजे लघुकथा.”¹⁰ एका खाशेल्या स्थळकाळांतल्या पात्रांच्या आपसांतल्या संबंदांतल्यान घडिल्ल्या घडणुकांचें एका थरावीक दृष्टीकोनांतल्यान केल्लें चित्रण म्हणल्यार लघुकथा. तशेंच भालचंद्र नेमाडे हे सांगतात, “लघुकथा हा कमी लांबीचा, चिंचोळा, भाषिक अवकाश पुरविणारा, एकसुरी आशायसूत्रातून स्थलकाळाचे संकुचित म्हणून तीव्र संवेदन देणारा प्रकार आहे.”¹¹ लघुकथा हो उणें लांबायेचो, किरकोळ भाशीक आवांठ आशिल्लो, एकमुळ्या आशयांतल्यान स्थळकाळाचें आटीव पूण संवेदनात्मक चित्रण करपी असो प्रकार.

हिंदी लेखक मुंशी प्रेमचंद कथे विशीं आपले म्हत्वाचे मत सांगतना म्हणटात, “काहानी का (गल्प) एक रचना है जिसमें जीवन के लिए अंग या किसी एक मनोभाव को प्रदर्शित करना ही लेखक का उद्देश्य रहता है। कहानी एक ऐसा उद्यान नहीं जिसमें भाँति के फूल और बूटे सजे हुए हैं, बल्की एक गमला है जिसमें एक ही गमले का माधुर्य अपने समुन्नत रु में दृष्टिगोचर होता है।”¹² मुंशी प्रेमचंदाचे व्याख्या प्रमाण, कथा एक रचणूक जातूंत जिणेचें खंयचेंय एक आंग वा मनोभाव प्रदर्शित करपाचो लेखकाचो मुखेल हेतू आसता. कथा म्हणल्यार वेगवेगळ्या फुलझाडांनी भरिल्ली बाग न्हय जाल्यार, जातूंत एकेच कुंडेची सोबीतकाय नदरेक भरता अशी फुलझाडांची एक कुंडी.

हिन्दीचे विद्वान आचार्य रामचंद्र शुक्ल आपले कथे विशीं व्याख्या दितात, “सादे ढंग से केवल कुछ अत्यंत व्यंजक घटनाएँ, और थोड़ी बातचीत सामने लाकर क्षिप गति से किसी एक गंभीर संवेदना या मनोभाव में पर्यवसित होने वाली गद्य विधा कहानी है।”¹³

कथा म्हणल्यार साद्या रूपान कांय वेंचीक घडणुके आनी गजाली हांच्या माध्यमांतल्यान खंयचीय गंभीर संवेदना वा मनोभाव व्यक्त करपी गद्य रचणूक. अशें आचार्य रामचंद्र शुक्ल आपले व्याख्यांत सांगतात. ते कथेंक गद्य रूपांत पळयतात आनी तातूंत कमी घडणूक आनी गंभीरताये विशी भर दितात.

कोंकणी लेखक दामोदर मांवजो हे कोंकणी कथेंचो अभ्यास करतना आपल्या व्याख्यात म्हणटात, “विशिश्ट एकमुळो परिणाम सादपाखातीर ल्हानशें कथानक, मर्यादीत पात्रां आनी वेंचीक घडणुको हांचे एकजीव निर्मणेचो गद्य साहित्य प्रकार म्हणल्यार कथा.”¹⁴ ल्हान आवांठाचो कथानक, कमीत कमी पात्रां आनी कांय घडणूक घेवन एके तरेचो परिणाम निर्माण करपी लिखित साहित्य प्रकार म्हणल्यार कथा अशें लेखक दामोदर मांवजो सांगतात. कोंकणी कथेंचो खोल अभ्यास करपी लेखक सुशांत नायक सांगतात की कथा “ल्हानशाच आवाठांत घडणुको आनी प्रसंगांचें वेवस्थीत आनी तंत्रशुद्ध पद्दतीन केल्लें वर्णन म्हणल्यार लघूकथा”¹⁵ मोटवो आवांठ वापरून घडणूक आनी प्रसंग थारावीक रितीन मांडप हाकाच लेखक सुशांत नायक कथेची व्याख्या म्हणटात.

कथेच्यो वेगवेगळ्यो व्याख्या अभ्यासल्या उपरांत कथा ही उण्यांत उणीं पात्रां आनी कांय म्हत्वाच्यो घडणुको वापरून वाचप्यांच्या मनार प्रभाव करपी साहित्य प्रकार अशें म्हणूं येता. कथा ही लेखकाची रचणूक तो तिका थारावीक रूप दिता आनी तिका तयार करता. खूब कमी प्रसंग आनी पात्रां वापरून लेखक एक गंभीर स्वरूपाचो विशय, कमी वेळा भितर मांडपाचो प्रयत्न करता. कथेक एक मोटवो आकार आसता आनी त्याच ल्हानशा आवाठांत लेखक गरजेच्यो घडणुको वापरून वाचकांच्या मनाचो थाव घेता.

2.3 कथेंची संकल्पना

कथा हो साहित्य प्रकार कोंकणी वाचकां मदी आयज लेगीत प्रसिध्द आसा. ताचो मोटवो आकार आनी ल्हान आशय विशय वाचकांक आर्कशीत करता. ‘कथा’ म्हणल्यार,

कथन करप आनी कमीत कमी पात्रां घेवन एका विशिश्ट घटनांचे वर्णन करप. कथा हो साहित्य प्रकार लोकां मदी खूब लोकप्रीय आसा. हाचे एक कारण म्हणल्यार तातूंतलें कथानक आनी दुसरें म्हणल्यार तिचो मोटवो आकार. कथेचे कथानक वाचकांक गुंथून दवरता तर ती ल्हान आशिल्ल्यान वाचकांक तिची उबगण येना. ह्या दोन कारणांक लागून लोकां मदीं ह्या साहित्य प्रकारा विशीं गोडी निर्माण जाल्या. ल्हान भुरगीं ते जाण्ट्यांमेरेन ह्या साहित्य प्रकाराचे वाचक आसात.

“काणी वा कथानक सगल्यांचेच आवडिचें. अदीम काळासावन लोकां-काणयो, पुराणां महाभारत-रामायणांतल्यो कथा, अरेबिअन नाइट्स लोकांक भूल घालीत आयल्यात. हीच काणी काळांतरान बदलत आयचे आधुनीक कथेचो रुपकार घेवन फुडें आयल्यात...” अशें लेखक दामोदर मांवजो सांगतात¹⁶. कथा ही काणी ह्या रूपांतल्यान रूप घेत लागली. काणी ही ल्हव ल्हव बदलत गेली आनी कथेच्या रूपां कडेन जोडपाक लागली. मिथ्य कथा, पुराण कथा हातूंतल्यान तिचें रूप घडत रावले आनी काणयेक कथानक तयार जाले. ह्या कथानकांतल्यान ल्हान आकाराची कथा निर्माण जाली. ह्यो काणयो काल्पनीक तशेंच पुराणांचेर आधारीत आसल्यो.

मोटवो आकार आशिल्ल्यान आयच्या आधुनीक जगांत हो साहित्य प्रकार वाचूंक चड वेळ वचना आनी कथानक आशिल्ल्यान वाचकांक तातूंत तो रमून दवरता. वाचक आपली वाचनाची रूच भागोवंक, वा आपलो ताण उणो करूंक कथा वाचन करतात. तेन्ना ताका कथा सारको साहित्य प्रकार वाचपाक खूब सोपो आनी ल्हान दिसता देखून वाचक ताचे कडेन वळटा. एके बसके भितर वा कमीच कमी वेळा भितर वाचून कितें शिकवण दिवपी, साहित्य प्रकारा भितर कथा हो साहित्य प्रकार सगल्यांत गरजेचो.

कथेक थारावीक आकार ना. लेखक आपले गरजे प्रमाण तिका लघु वा दिर्ग रूप दिता. पूण कथा ही नवलिके वरवी वा कादंबरी वरवी व्हड आसूंक शकना हे मात लेखकान

लक्षांत घेवंक जाय. कथाबीजाची गरज पळोवन लेखकान कथेक विस्तार दिवंक जाय वा नाका हे तांणे थारोवचे आसता. पूण विस्तार दितना गरजे भायली उतरां वा विशय कथेंत येवंक फावना, कारण हाचो परिणाम मूळ कथेचेर जाता आनी कथेचो फावो तो परिणाम सादना. तशेंच कथा मोटव्या आकाराची करपा लागून कथेन मदली वाट सोदप हे कथेंक समा जायना. देखून एक बरी कथा तयार करपाक लेखकान हेर साहित्य वाचून, ताचे संबंदीत अणभव लागिच्यान घेवन आनी आपले कथेचे कथाबीज पळोवन आपले कथेचे रूप थारोवचे आसता.

समारोप

कथा हो एक लोकांच्या आवडिचो साहित्य प्रकार. कथा हो वाचप्यांचें मन रिजोवपी असो साहित्य प्रकार आसा. तिच्या मोटव्या आकाराक लागून कथा ही वाचपाक ल्हान ते जाणट्यामेरेन तशेंच शेतकामती ते राजकरण्या मेरेन सगळ्यांकच आवडटा. ह्या साहित्य प्रकारान एका काळार समाज प्रबोधनाचेंय कार्य केला. समाजामेरेन विशय पावोवंक आनी समाजीक जागृताय हाडपाचे कार्य आयज लेखक कथेंच्या माध्यामांतल्यान लेगीत करपाक लागल्यात. समाजाचे प्रस्न मांडटा आसतना लेखकानी कथेचो पांवडो उंचेल्या थरार व्हेलो. देखून संवसारीक मळार कथेची व्याप्ती वाडत गेली. साहित्यिकांच्या काळजाचे उमाळे प्रभावीपणान वाचप्यांमुखार मांडपाचें कथा हें एक बरें माध्यम जाला.

संदर्भ

1. नायक, सुशांत. कथामथंन सिद्धांतीक आनी इतिहासीक विवेचन, सानवी प्रकाशन, कवळें, फोंडें - गोंय, 2018, पा. 52.

2. नायक, सुशांत. कथामयन सिद्धांतीक आनी इतिहासीक विवेचन, सानवी प्रकाशन, कवल्ले, फोंडें - गोंय, 2018, पा. 53.
3. नायक, सुशांत. कथामयन सिद्धांतीक आनी इतिहासीक विवेचन, सानवी प्रकाशन, कवल्ले, फोंडें - गोंय, 2018, पा. 39.
4. नायक, सुशांत. कथामयन सिद्धांतीक आनी इतिहासीक विवेचन, सानवी प्रकाशन, कवल्ले, फोंडें - गोंय, 2018, पा. 40.
5. Raval, Amiben Prakashkumar. *Chief Characteristics of Short Story*, JETIR, Volume 6, Issue 3, March 2019, Pg no.1355.
6. Raval, Amiben Prakashkumar. *Chief Characteristics of Short Story*, JETIR, Volume 6, Issue 3, March 2019, Pg no.1355.
7. Raval, Amiben Prakashkumar. *Chief Characteristics of Short Story*, JETIR, Volume 6, Issue 3, March 2019, Pg no.1355.
8. नायक, सुशांत. कथामयन सिद्धांतीक आनी इतिहासीक विवेचन, सानवी प्रकाशन, कवल्ले, फोंडें - गोंय, 2018, पा. 42.
9. राटोड, चेतन बी. मोहन राकेश की कहानियों में आधुनिकता बोध, महाराजा कृष्णाकुमारसिंहजी विश्वविद्यालय, भावनगर.
10. नायक, सुशांत. कथामयन सिद्धांतीक आनी इतिहासीक विवेचन, सानवी प्रकाशन, कवल्ले, फोंडें - गोंय, 2018, पा. 43.
11. नायक, सुशांत. कथामयन सिद्धांतीक आनी इतिहासीक विवेचन, सानवी प्रकाशन, कवल्ले, फोंडें - गोंय, 2018, पा. 44.
12. राटोड, चेतन बी. मोहन राकेश की कहानियों में आधुनिकता बोध, महाराजा कृष्णाकुमारसिंहजी विश्वविद्यालय, भावनगर.

13. राठोड, चेतन बी. मोहन राकेश की कहानियों में आधुनिकता बोध, महाराजा कृष्णाकुमारसिंहजी विश्वविद्यालय, भावनगर.
14. मांवजो, दामोदर. कथा एक नियाळ, साहित्य, कोंकणी भास साहित्य आनी संस्कृताय, कोंकणी भाशा मंडळ, गोंय कोंकणी भवन, शंकर भांडारी मार्ग, विध्यानगर, मडगांव. गोंय, 2003, पा. 224.
15. नायक, सुशांत. कथामथन सिद्धांतीक आनी इतिहासीक विवेचन, सानवी प्रकाशन, कवळें, फोंडें – गोंय, 2018, पा. 49
16. मांवजो, दामोदर. कथा एक नियाळ, साहित्य, कोंकणी भास साहित्य आनी संस्कृताय, कोंकणी भाशा मंडळ, गोंय कोंकणी भवन, शंकर भांडारी मार्ग, विध्यानगर, मडगांव. गोंय, 2003, पा. 224.

प्रकरण - 3

समाजशास्त्राची, स्वरूप , व्याख्या आनी संकल्पना

अभ्यास करपी पद्दत म्हूण समाजशास्त्र पद्दत निर्माण जाली. समाजांत प्रचलित आशिल्ल्या समाजीक संबंदांचो पद्दतशील आनी वेवस्थीत अभ्यास करपी शास्त्र म्हणल्यार समाजशास्त्र. समाजशास्त्र ही हेर सगळ्या विशयांची आवय अशें म्हणटात. समाजशास्त्राचो विशय स्वतंत्रपणान समाजाचे उद्दगतीखातीर गरजेचो जावन आसा. ह्या कारणाक लागून समाज आनी समाजीक कारणां हांचे विशीं शास्त्रीय गिन्यान मेळोवप आनी त्या आंगांचो अभ्यास जावप हे गरजेचो आसा. मनशाचे वागणुकेचो, समाजांतल्या मनशाचो, मनशाच्या समाजीक जिणेचो आनी पुराय समाजाची रचणूक हांचो व्यापक अभ्यास म्हणल्यार समाजशास्त्र. समाजशास्त्रांचो पद्दतशील आनी संखोल अभ्यास हांगा मांडपाचो प्रयत्न केला.

3.1 समाजशास्त्राचें स्वरूप

दरेक समाज वेगळो आसता. ताची आपली अशीं खाशेली वळख आसता. हे वेगळेपण भोव गरजेचे, कारण ते तांचे असतित्व राखता, ताचे नीज रूप साबाळून दवरतात. एका मनशाची वा समूहची वळख ताच्या समाजांतल्यान घडटा पूण हे करतना तो दुसऱ्या समाजाक उणेंपण दाखोवपाचे वा ताचो वर्ग दाखोवपाचे कार्य करना. तो फकत आपल्या समाजाचे गूण घेवन मुखार सरता. समाजाचे एक थारावीक रूप आमकां खंयच पळोवंक मेळचे ना. कारण तो मनशानी आपल्या सोय सवलती प्रमाण निर्माण केल्लो आसता. देखूनच दर एका समाजांत विभिन्नताय दिसता.

समाजाचे स्वरूप निश्चीत करताना आमकां वेगवेगळी मता मेळटली. पूण मुखेलपणांन परंपरा, खाण-जेवण, चाली-रिती, न्हेसण, भेस, बोलीभास, धर्म, वंश, जात.

वर्ण, घरां, नितीमुल्या, लोकउत्सव, श्रद्धा, वाठांर अशी कांय समान तत्वा दाखोवपी घटक म्हणल्यार समाज. ज्या वेळार एक समाज निश्चीत जाता तेन्ना तांणे वयल्या तत्वां प्रमाणे वागप गरजेचे थारता. हीं तत्वां मानून मुखार सरप हे तांका तांची घरचीं ल्हानपणां सावन शिकयत येतात. पूण जेन्ना एकाद्रो मनीस समाजांत घातिल्ल्या तत्वां भायर वा विरोदान वता तेन्ना ताचो समाज ताका आपल्या कडल्यान पयस करता आनी ताका ताच्या समाजा भायर दवरतात. कारण दर एका समाजाक आपली तत्वां म्हत्वाची आसतात देखून ती पुराय श्रद्धेन समाजाची तत्वां पाळटात.

तशें पळोवंक गेल्यार मनीस ज्या समाजांत रावता तो ल्हव ल्हव त्या समाजांत भरसरून वता. देखून समाजांत आयज मनीस रोखडोच मिसकलटा. आयचो समाज मनशाक थोडी मेकळीक दिता. जरी आदली तत्वां जायत्या प्रमाणांत कमी जाल्यात तरी लेगीत मनीसपणाचें तत्व समाजांत आयज लेगीत पुरायपणान दिसता. ह्या सगळ्या गजालींचो अभ्यास समाजशास्त्रा अंतर्गत जाता.

समाजशास्त्र पद्दत समाजाची पद्दतशील प्रकारान अभ्यास करता. समाजांतली वेगवेगळी आंगा आसा जी जाणून घेवप म्हणल्यारच तांचो समाजशास्त्र नदरेंतल्यान अभ्यास करप. समाजांत जावपी वेगवेगळे बदल समाजशास्त्र पद्दत अभ्यासता आनी समाजांत रावपी त्या समाजांतल्या समूहांचो अभ्यास मांडटाना त्या समूहा विशीं जाणून घेता. तांच्या शास्त्रां प्रमाण अभ्यास करताना त्या समाजांतली एकवट, राजकरण, परंपरा, धर्म, शिक्षण आदी हांचो अभ्यास अभ्यासक समाजशास्त्राच्या वेगवेगळ्या आंगांतल्यान करता.

ही समाजशास्त्राची आंगां जाणून घेतना जायती आंगां मुखार सरतात तातूंतली कांय मुखेल आंगां म्हणल्यार अशी आसात-

१. अर्थवेवस्थेचें समाजशास्त्र

समाजशास्त्र समाजांत आशिल्ल्या लोकांचो अभ्यास करता तेन्ना तांची आर्थीक स्थितीचो अभ्यास जाता. तांची आर्थीक स्थिती तांकां त्या समाजांत जगपाक आदार करता. एकाद्रो गरीब समाज, मध्यम वर्गीय समाज वा गिरेस्त समाज कसो चित्रित जाला. तांची पयशां बाबतीन वेवस्ता कशीं आसा हांचो सोद हांगा जाता. साहित्यांत समाजांतलो दर एक गराबो ह्या आर्थीक परिस्थितीक लागून तळमळताना आमी पळयतात. तांचे वर्णन दर एका साहित्यांत येता. पयशें कडेन संबंदीत समाजाचे वर्णन अर्थवेवस्थेच्या समाजशास्त्रांत दिश्टी पडटा.

२. राजकारणाचें समाजशास्त्र

राजकरण म्हणल्यार एका पक्षांची सत्ता दुसऱ्या समाजाचेर आसप. हे राजकरण समाजांत आयज चालूच आसा आनी ताका आता एक व्हड रूप आयला. राजकरण सुरवातेक गांवां पूरतेच म्हणल्या जाणकार आनी बुध्दवंत हांच्या रूपान आसले. उपरांत तांचे रूप बदलून ताका सरकारी रूप आयलो आनी वेगवेगळ्यो पार्टी जल्माक आयलो. तेन्ना ह्या राजकरणांतल्यान निर्माण जालो समाज एकाद्रो छलपी, बडायो मारपी, नागोवपी आनी ब्रश्टाचार करपी समाज मुखार आयलो. राजकारणातल्यान समाजांतल्या लोकां मदीं फोडणीं जालीं आनी लोक पयस जावपाक लागले. हाचे चित्रण कथेंत कशें आयला हाचो अभ्यास राजकारण समाजशास्त्र करता.

३. शिक्षणाचें समाजशास्त्र

शिक्षण ही विद्या म्हूण समाज तिका खूब मानता. समाजा मदीं खूब उसरा शिक्षण पावले देखून साहित्यांत शिक्षीत समाज कमीच दिसता. शिक्षण घेवन आपली भुरगीं मुखार सरची ह्या हावेसाचो समाज आसा जो तांकां शिक्षण दिवंक सोदता. तो समाज शिक्षणाचो म्हत्व जाणा पूण तांची परिस्थिती तांकां मुखार सरपाक दिना तेन्ना तांची जाल्ली

अवतिकाय वा शिक्षणाची तळमळ हे समाजशास्त्राचे आंग अभ्यासता. तशेंच शिक्षण घेवन समाजांतले भुरगें त्या समाजाक एक नवी चालना दितना साहित्यांत चित्रीत जाल्ले आसा.

4. कायद्याचें समाजशास्त्र

समाजांत कायदे पयली मौखिक रूपान गोळटाले. लोकांनी समानताय हाडपा खातीर तयार केल्ले ते कायदे आसले. उपरांत त्या कायद्याक एक थारावीक आनी लिखित रूप आयलो. समाजाक एक चालना मेळची म्हूण ते कायदे निर्माण जाल्ले, पूण समाजांत त्या कायदे मानले ना तेन्ना मनीस ते कायदे मोडून हट्टाक पेटलो हाचो सोद समाजशास्त्र करता.

5. धर्माचें समाजशास्त्र

धर्म हो वेगवेगळो आसता आनी देखून समाजाक लोकांनी आप आपल्या धर्मा प्रमाणें वाटूण घातले. त्या प्रमाण दर एक समाजाचे जेवण-खाण, रावप, भाशा वा समज वेगळे आसतले. देखून दरेका धर्माचो लोक आपल्या धर्माचे पालन करता आनी जर एकाद्रो व्यक्ती धर्माच्या भायर वता तर ताका धर्मा भायर करपाची रित आसा. समाजशास्त्र त्या दर एका धर्माच्या समाजाचो अभ्यास करता आनी तांची खाशेलपणां जाणून घेता.

6. कला आनी साहित्याचें समाजशास्त्र

कला आनी साहित्य हे गिन्यानाचे आनी मनोरंजनाचे सादन. तेन्ना लोकांनी तयार केल्ले हे दोन घटक समाजांत आयज व्हड प्रमाणांत गोळटात. एकाद्र्या मनशां भितर आशिल्ली कला ताका समाजांत एक वेगळो स्थान दिता. समाजशास्त्र त्या समाजांत त्या कले विशीं जाणून घेता आनी त्या कलेचो अभ्यास करता. तशेंच साहित्यां भितर कितलेशेंच समाज चित्रीत जाल्यात त्या समाजाची विशेशतांय सोदून तांचो अभ्यास समाजशास्त्र करता. कारण दर एक साहित्य एक वेगळो समाज चित्रीत करता

3.2 समाजशास्त्राची व्याख्या

गिन्सबर्ग हांणी समाजशास्त्राची व्याख्या दिल्या ती अशी आसा "Sociology may be defined as the study of society; that is of the web of human interactions and relationships"¹ समाजशास्त्र म्हणल्यार असो अभ्यास जातूंत समाजाचो अभ्यास आनी मनशाच्या संबंदाचो अभ्यास जाता. अभ्यासकाचे मत खूब प्रमाणान मान्य आसा कारण समाज हो समाजशास्त्र घडोवंक आदार करता. तेन्ना त्या समाजांत रावपी मनशाचो संबंद जाणून घेवप खूब म्हत्वाचें थारता. दुसरें अभ्यासक बी. सुग्रामण हांणी "Sociology is the objective study of human behavior in so far as it is affected by the fact that people live in groups"² समाजशास्त्र समाजाच्या मनशाच्या स्वाभावाचो अभ्यास करता जातूंत ती पंगडांत रावतात.

गी. गिनर ह्या अभ्यासकान ('Sociology', 1972) "The purpose of Sociology is the scientific study of human society through the investigation of people's social behavior"³ अशें सांगला. तांच्यानी समाजशास्त्र म्हणल्यार मनशाच्या स्वाभावाचो आनी समाजाची विज्ञानीक नदरेंतल्यान केल्लो अभ्यास अशें सांगला. डी. रिट्झर हांच्यानी ('Sociology', 1979) "Sociology is the study of individuals in a social setting that includes groups, organizations, cultures and societies. Sociologists study the interrelationships between individuals, organizations, cultures and societies"⁴ समाजशास्त्र हो अभ्यास आसा जो पंगड, संस्कृती, समाज हांच्या मदी आसपी मनशाच्या नात्यांचो अभ्यास करता.

एफ. लॉसन आनी गॅरोड हांणी ("The Complete A-Z sociology Handbook", 1996) "Sociology is the study of individuals in groups in a systematic way, which grew out of the search for understanding

associated with the industry and scientific revolutions of the 18th and 19th centuries”⁵ समाजशास्त्र म्हणल्यार एकाद्र्या मनशाचो पंगडान आसतना केल्लो अभ्यास, जातूंत सगळें संबंद समजप जाता, अशें जगभरच्या विद्वानांनी समाजशास्त्रा विशीं आपली मता मांडल्यात. जो व्यक्तीचो पंगड एकामेकां वांगडच्या संबंदांतल्यान आनी वेवहारातल्यान एकामेकां वांगडा बांदिल्लो आसा, एक आसा ताका समाजशास्त्र म्हणू येता.

लेपियर हांच्या मतान “The term society refers not to a group of people but to the complex pattern of the norms of interaction that arise among and between them”⁶ तें म्हणटात की समाज मनशां कडेन संबंदीत ना तर समाजांतल्या मनशाच्या वागणूके कडल्यान तयार जाल्ल्या वातावरणाचेर आसा. कुली हांच्या मतान (Cooley) “Society is a complex form of processes, each of which is living and growing by interaction with the other, the whole being so unified that what takes place in part affects all the rest”⁷ समाजाचे घटक एकामेकाचेर कसो परिणाम करतात हें सांगताना ते म्हणटात की समाज एक कठीन प्रकियेचो प्रकार, जातूंत रावून वळख वाडटा आनी ताचो परिणाम एकामेकाचेर पडटा.

एफ. एच. गिंडिंग्स हांच्या मता प्रमाण ‘समाज स्वता एक संघ, एख संघटना आसता, औपचारीक संबंध दवरून आपल्या वांगड्यां वांगडा एकामेकांक आदार करूंक एक दुसऱ्याचेंर आदारून आसता. रायट हांच्या मतान “It is not a group of people, it is a system of relationship that exists between the individuals of that group of people.”⁸ समाज हो फकत मनशांचो पंगड वा जमो न्हय. व्यक्तीं मदल्या नात्यांक, तातूंतल्या गुणधर्मांक समाजांत म्हत्व आसता. वेगवेगळ्या व्यक्तीं मदीं अस्तित्वांत सपी नात्यांक समाजांत म्हत्व आसता. समाजशास्त्र म्हणल्यार समाजांतल्या वेगवेगळ्या

आंगांचो अभ्यास. मनशाचे वागणुकेचो आनी समाजांतल्या वेगवेगळ्या तत्वांचो अभ्यास करपी शास्त्र म्हणल्यार समाजशास्त्र.

3.3 समाजशास्त्राची संकल्पना

समाजाचो अभ्यास एका पद्दतशील रितीन जावचो अशें येवजून समाजशास्त्र पद्दत तयार जाली. मनशाच्या समाजीक लागणुकेच्या शास्त्राक समाजशास्त्र अशें म्हणटात. समाजीक संबंदांचें चित्रण समाजशास्त्र करता. समाजीक प्राणी म्हूण, 'मनीस' ह्या शास्त्राचो केंद्र बिंदू थारता. पूण गिज्ञानाचो एक फाटो म्हण समाजशास्त्राचो उदेव 19 व्या शेंकड्यांत जालो. समाजीक प्रस्नांचो आनी संबंदाचो विज्ञानीक आदाराचेर नेमान अभ्यास करपाचो पयलो मान फेंचून तत्वगिन्यानी 'आगस्त कॉम्ट' हांका दिंवक जाय. मनशाच्या समाजीक जिणेचो, शास्त्रीन नदरेंतल्यान अभ्यास करपा खातीर विज्ञानीक नदरेची गरज आसा अशें ताचें मत आसा. ताका तांणी समाजीक भौतीक शास्त्र (social physics) हें नांव दिलें. 1878 वर्सा ताणें ह्या अभ्यासाक समाजशास्त्र (sociology) हें नांव दिलें. त्या उपरांत हो गिन्यानाचो फाटो पुराय संवसारांतल्या देशांनी अभ्यासाच्या नदरेंतल्यान पोंसवण घेवंक लागलो.

'Sociology' ह्या उतरांतलो 'Socio' म्हणल्यार समाज विशयक आनी 'logy' म्हणल्यार गिन्यान असो अर्थ घेतला. मूळ लातीन उतर 'socius' आनी ग्रीक उतर 'logus' ह्या दोन उतरांतल्यान 'sociology' हें उतर घडलां. अशें तरेन समाजशास्त्र ह्या उतरांची उत्पत्ती जाल्या. समाज म्हणल्यार एक थारावीक वेवस्थेचें, रिती रिवाजांचें. सहयोगाचें, असहयोगाचें, संस्कृतायेचें, न्याय वेवस्थेचें, अर्थ वेवस्थेचें, राजवेवस्थेचें एक संघटन एक पंगड. समाज जसो जसो बदलत वता तशें ताचें पडबींब जिवितांत आनी प्रत्यक्षान साहित्यांत पडटा. वेळा प्रमाण आनी प्रसंगा प्रमाण समाजाची वृत्ती वा नदर

बदलता कारण मनशाच्या संबंदानी आर्थीक, राजकी, कुटुंबीक आनी विचार सरणीं बदलत वता. हांचो खोल अभ्यास समाजशास्त्र करता.

'समाज' ह्या संज्ञाचो अर्थ आमी अशें तरेन म्हणू शकतात, आपल्या मना प्रमाणे तरीय अमूक एके चौकटे भितर रावन खाशेले पद्दतीन, सगळ्यांक मानपा सारकें जीवन जगपी लोक समुदाय म्हणल्यार समाज. समाज ही एक थारावीक वेवस्था आनी तातूंत मनीसजात ही मुखेल. ह्या मनीसजाती भोंवतणी खूब म्हत्वाच्यो सैमीक घडणूको घडटात आनी ताचो परिणाम मनीसजातीचेर कसो जाता, तशेंच तो तातूंतल्यान कशी वाट काडट जगपाचो प्रयत्न करता हें आमकां समाजशास्त्राच्या आदारान पळोवंक मेळटा.

समाज तयार करपाची गरज इतलीच आसली की एका पंगडाक एक रूप मेळेचे. समाजशास्त्र मनशाच्या ह्या वृत्तीचो अभ्यास करता. समाज शास्त्रांक एके फास्केंत बांदूंक मेळना तशेंच समाज शास्त्रांन दोन आधारभूत धारणा आसतात. पयलें, समाजीक संरचना विशीं हर्बर्ट स्पेंसर हांच्या मता प्रमाण, समाज एक पुराय वेवस्था न्हय तर तातूंत कितलेशेच विशय आस्पावतात हे वेगवेगळे विशय एक जावन एक रूपान व्यक्त जातात. हाकाच समाजीक संरचना म्हणटात. दुसरें, समाजीक वेवस्था ही आंतरीक प्रक्रिया आसता. समाजांतल्या विंगड विंगड आंगा पसून परस्पर रावून मेळ सांबाळप ताका समाजीक वेवस्था म्हणटात. अशें डॉ. नागेंद्रराम त्रिपाठी म्हणटात.

समाजशास्त्र मनशाच्या पंगडांचो अभ्यास करता. एका समाजांत जायती मनशां आसतात, पूण दर एकलो मनीस त्या समाजाच्या मनशां प्रमाणे वागतलो हें मानप चुकिचें. पूण ते खातीर प्रत्येक समाज वेगळो मानप शक्य ना. आपलो समाज आपल्या समाजाचो पालन करून मुखार सरचो आनी आपल्या समाजाक फुडार व्हाड आसचो ही दर एका समाजाची आस्त आसता.

3.4 साहित्य आनी समाज हांचे परस्पर संबंद

समाजीक मनशाचो अभ्यास करताना मनीस समाजांत कसो वागता, तो तसो कित्याक वागता, ताचे वागणुकेचेर कांय बंधना आसात कांय कितें, ती कसले तरेची आसात, त्या बंधनांचो समाजीक आशय कितें, त्या बंधनांचे समाजाचेर आनी हेर व्यक्तींचेर कसले परिणाम जातात ह्या सगल्या गजालींचो अभ्यास जाता. हें सगळें केल्या बगर मनशाच्या समाजीक वर्णाचो अभ्यास पुराय जावंक शकना. मनशाचें समाजीक वर्णन आनी तो दवरता ते संबंद समाजान घालून दिल्ल्या नेमांचेर आदारून आसतात. पूण फकत समाजीक संबंद म्हणल्यार समाज न्हय हेंय आमी लक्षांत दवरूंक जाय. ज्या वेळार एका समाजांत एके तरेची वेवस्था वा पद्धत आसता तेन्ना त्या समाजीक संबंदाक आमी समाज ही संकल्पना वापरूंक शकतात.

समाजीक संबंदांचे वेवस्थेक लागून समाजाक एक थारावीक रूप प्राप्त जाता. समाजांत आशिल्ल्या वेगवेगळ्या व्यक्तींची कामां थारतात आनी तांचे एकामेका वांगडा येवपी थारावीक संबंद खाशेल्या रूपांत विकसीत जावंक पावतात. हाका लागून ज्या मनशांचो मेळून एक समाज जाल्लो आसता त्या समाजाचें स्वतंत्र अशें अस्तित्व निर्माण जाता आनी तेन्ना त्या समाजाक सातत्य प्राप्त जाता. मनशाक एकठांय हाडून तांकां एकवटीत रूपांत दवरपाचे काम समाज करीत आयला. निश्चित रूप मेळोवंक आनी मनशां मदीं तिकपी नाते निर्माण करूंक समाज गरेजेचो आसता. समाजाचे संबंद वा वेवस्थापन आनी मनशाचे वागणुकेचे नेम हाका लागून समाजाचे स्वरूप थारता आनी एक समाज दुसऱ्या समाजा परस वेगळो जाता.

“आपल्या मना प्रमाण तरीय विशिश्ट फास्केत रावन विशिश्ट पद्दतीन सगल्यांक मानता तसलें जीवन जगपी समुदाय म्हणल्यार समाज. समाज ही एक वेवस्था...”¹⁰ अशें कॉज्मा फेर्नांडीस सांगतात. मनीस हो समाजाचो केंद्रबिंदू कारण मनीस आपल्या

भोंवतणचो समाज आपूण स्वता तयार करता. जल्म ते मरणा मेरेन एका विशिश्ट समूदायांत वावुरतना ताका वेगवेगळे रितीरिवाज आनी संस्कृताय लागतात. ही परंपरा पाळटाना मनशाचेर जायतो परिणाम जाता. दर एका मनशाची घडणूक दुसऱ्या मनशाचेर आदारून आसता. एका विशिश्ट समाजांत जगपाखातीर दर एकल्याक आपल्या सभावांक, इश्टांक आनी आवडींक पयस करूंचे पडटा. तेन्ना एकाद्रो मनीस कांय समाजीक गजाली मानय करता तर कांय गजाली ताका अमान्य आसतात. हाचेर समाजीक विरोद लेगीत जाता.

साहित्य म्हणल्यार समाजाचे काल्पनीक रूप न्हय, तर ताका वास्तवतायेची मुळावण लेगीत आसची पडटा. “साहित्य हो समाजाचो हारसो कारण साहित्य म्हणल्यार हारशांत दिसता तें फकत बाह्य चित्रण नासून तातूंत अंतरंगूय पडबिंबीत जाल्लें आसता....”¹¹ अशें डॉ. प्रकाश पर्येकार म्हणटात. साहित्याच्या वेगवेगळ्या प्रकारांतल्यान समाज व्यक्त जायत गेलो. लेखक स्वता एका समाजांत रावता पूण तांच्या साहित्य कृतीच्या गरजे प्रमाणे तो त्या समाजाचो अभ्यास करता आनी त्या समाजाचे चित्र आपल्या साहित्य कृतिन रंगयता. त्या समाजाची विशिश्टांय आनी वेगळेपण लेखक आपल्या साहित्यांत चित्रायता. हेंच साहित्य जगभर पावता तेन्ना त्या विशिश्ट साहित्याची नामना जाता. त्या भायर त्या समाजाची जाण हेर समाजाक जाता. देखून साहित्य आनी समाज एक बरोबर वतात.

समारोप

समाजशास्त्र समाजाचो पुराय पद्दतशील रितीन अभ्यास करता. हो अभ्यास समाजांतल्या दर एका आंगांकडेन एकरूप जाता आनी तांचे विशीं आपली अभिक्रिया मांडटा. समाजाचे रूप तांचे दुसऱ्या वटेनच्यान समाजशास्त्र सोदून काडटा आनी समाजशास्त्र अभ्यास पद्दतीन आपलो अभ्यास मांडटा. समाजांत घडपी वेगवेगळी घडणूक आनी ते घडपा फाटली कारणां जाणून घेवपाचे कार्य समाजशास्त्र करता. ह्याच समाजशास्त्र

पद्दतीच्या आदारान लेखक महाबळेश्वर सैल हांच्या कथांनी चित्रीत समाजाचो अभ्यास ह्या अभ्यासात जाला.

संदर्भ

1. मायी, सुनील. समाजशास्त्राची ओळख, प्रशांत पब्लिकेशन्स, पुणे, 2008, पा. 7.
2. मायी, सुनील. समाजशास्त्राची ओळख, प्रशांत पब्लिकेशन्स, पुणे, 2008, पा. 7.
3. मायी, सुनील. समाजशास्त्राची ओळख, प्रशांत पब्लिकेशन्स, पुणे, 2008, पा. 8.
4. मायी, सुनील. समाजशास्त्राची ओळख, प्रशांत पब्लिकेशन्स, पुणे, 2008, पा. 8.
5. मायी, सुनील. समाजशास्त्राची ओळख, प्रशांत पब्लिकेशन्स, पुणे, 2008, पा. 8.
6. फेर्नांडीस, कॉजमा. तियात्रांत दीसपी गोंयच्या समाजाचें चित्रण, गोंय विद्यापीठ, ताळगांव गोंय, 2016, पा. 22.
7. फेर्नांडीस, कॉजमा. तियात्रांत दीसपी गोंयच्या समाजाचें चित्रण, गोंय विद्यापीठ, ताळगांव गोंय, 2016, पा. 22.
8. फेर्नांडीस, कॉजमा. तियात्रांत दीसपी गोंयच्या समाजाचें चित्रण, गोंय विद्यापीठ, ताळगांव गोंय, 2016, पा. 23.
9. वजरीकार, प्रकाश. कोंकणी कादंबऱ्यांतलें समाज दर्शन, प्रबंध, गोंय विद्यापीठ, ताळगांव गोंय, 2006, पा. 71.
10. फेर्नांडीस, कॉजमा. तियात्रांत दीसपी गोंयच्या समाजाचें चित्रण, गोंय विद्यापीठ, ताळगांव गोंय, 2016, पा. 21.
11. पर्येकार, प्रकाश. महाबळेश्वर सैल हांच्या कादंबऱ्यांचें समाजशास्त्रीय अध्यय, गोंय विद्यापीठ, ताळगांव गोंय, 2014, पा. 35.
12. चोपडेकार, हनुमंत. डॉ. मोलावणी, भूमि प्रकाशन, सावशें सत्तरी गोंय, 2021.

प्रकरण - 4

महाबळेश्वर सैल हांच्या कथांतले आशय-विशय

लेखक महाबळेश्वर सैल आपल्या कथांनी सरभोंवतणच्या समाजाचे प्रस्न मांडटा. देखून कथा बरयतना तांच्या कथेंत येता ते आशय सर्व सामान्य समाजांतले आसतात. तांच्या कथेंत मध्यमवर्गीय समाज आनी उच्च वर्गीय समाज हांचे प्रस्न आनी समस्या प्रकर प्रणान व्यक्त जाल्ली दिसता. तशेंच बायलेचे असतित्व आनी तिची तळमळ तांच्या कथांनी आयिल्ली पळोवंक मेळटा. लेखक सामाजीक विशय मांडटा आनी समाज प्रबोधन करपाचो यत्न करता. देखून तांच्या समाज दर्शन घडोवपी कथांचो समाजशास्त्र पद्दत वापरून चर्चा जातली.

कथेक एक मुखेल विशय येता आनी ताच्या अंतरगत आनीक हेर आशयांचो आसपाव जाता. हे आशय कथेंक चालना दिता, तांच्या आदारान कथा आपलें रूप घेत वता आनी त्या कथेक अंत दिता. कथेचो आकार जरी ल्हान आसता तरी तातूंत कितलेशेच आशय आमकां पळोवंक मेळटात. अश्या प्रकाराची कथा लेखक महाबळेश्वर सैल बरयतात. जातूंत फकत शोशण येना तर नातें, संघर्श, शेती वेवसाय, राजकरण, आर्थीक परिस्थिती आनी संस्कृती दर्शन जाता. ही सगळी आंगा दाखोवपी वेगवेगळे आशय आमकां तांच्या कथें अंतरगत पळोवंक मेळटात.

4.1 कथेतले भावनीक स्पर्श

मनीस हो समाजांतलो एक भाग आनी ताच्या परस तो वेगळो रावूंक शकना. मोग, माया तशेंच आपल्यापणाची भावना मनशाक समाजा कडेन बांदून दवरता. हेंच भावनेन तो समाजा बरोबर वावुरता आनी समाजांत बदल हाडटा. मनशाच्या भावनांचेर

समाजाच्या विचारांचो आनी मतांचो ताबो आसता आनी देखून एकाद्र्या समाजांतलो मनीस आपल्या समाजाच्या विचारां भायर विचार करपाक वचना.

भावना ही दर एक मनशां मदी आसता आनी ती कथेंत लेखक पात्र चित्रणां करपाक वा एकाद्र्या मनशाची वृत्ती दाखोवंक वापरता. अशेंच तेन लेखक महाबळेश्वर सैल आपल्या कथांनी समाजांतल्या वेगवेगळ्या आशयाच्या माध्यमांतल्यान भावनीक कथा घडयता. आपल्या कथांतल्यान लेखक आमचें भोवतणी वावुरपी जितीं मनशां तांची विवेचना, सुखां-दुखां, तांचे हावेस, उमेद तांचे आगळेपण, तांचो सभाव आनी व्यक्तिमत्व वेगवेगळ्या खिणांतल्यान चित्रायतात. ह्यो भावनीक कथा म्हणल्यार मनाक लाग सारक्यो काणयो.

4.1.1 कुटुंबीक आशय अभिव्यक्त करपी कथा

कुटुंबवेवस्था हो मनशाचो पयलो समाज. मनशाचे आपल्या घरच्या कडले नातें आसता आनी तो ताच्याखातीर समाजांत एक वेगळी धडपड करता. ती धडपड मागीर पयशांची, लग्नाची वा कामाची लेगीत आसू शकता. तो ज्या घरांत रावता थंय ताचो आपल्या घरच्या कडेन वा स्वता कडेन संघर्श जाता. ह्या भावनेंतल्यान पारिवारीक विचारभेद लेगीत निर्माण जाता. लोकांची भावना व्यक्त करपी कथेक आमी भावनीक कथा म्हणू येता.

दरेक घरांची एक वेगळी अडचण आसता. ह्यो अडचण्यो कुटुंबाची मुळां हालोवन दवरतात. हेंच दाखोवन दिवपी कांय कथा लेखक महाबळेश्वर सैल बरयतात. ह्यो अडचणो मनशाक खंयच्या परिस्थितींतल्यान धांवडायता हांचो बऱ्यांतल्यो बऱ्यो देखी म्हणल्यार लेखक महाबळेश्वर सैल हांच्यो कथा. ह्या कथांनी घरची परिस्थिती व्यक्त जाल्ली दिसता. "पलतडचें तारूं" ह्या कथा संग्रहांतली 'देंठ' कथेंत प्रोफेसर देवदत्ताची चली केदगीची दुखेस्त कथा सांगल्या. केदगी मोगान लग्न जाता पूण कांय वर्सांनी ताचो घोव ताका

मारपाक आनी त्रास दिवपाक लागता. तेन्ना केदगी आपल्या कुळारा परतता. केदगीच्या भावाक कळना फुडे तो केदगीच्या घोवाक मारपाक म्हण भायर सरता. इतल्यान केदगीच्या घोवाच्या घराकडचो शेजारी केदगीक फोन करून ताच्या घोवान सुईसायड केला म्हूण कळयता. केदगी थंयच सून जावन उरता. मनीस आयज जिव्याक विटून जीव घेवपाचो निर्णय घेता तेन्ना ताचो परिणाम आपल्या घरच्यांचेर कसो जातलो हाचो तो विचार करना हे ह्या कथेंत चित्रीत जाला.

तशेंच 'घरापाखें' ही दुसरी कुटूंबीक संघर्शाची कथा जंय गजाचे घर पावसांत पडटा पूण नवे घर बांदपाक ताचे कडेन पयशें नासतात. तो आनी ताची बायल आपूण स्वता कश्ट करून, भांगर घाण दवरून मातयेचे घर बांदतात. पूण घर तयार जावन घरा वयर नळे घालपाक ताका लाकडाची गरज आसता, त्या खातीर कोणी सुचयल्ले प्रमाण तो सरकारी डिपोटार लाकडांचो लोट विकत घेवंक वता. थंय जायती लोटा लोक व्हडल्या-व्हडल्या दामान विकत घेतात. आपणाक लाकूड मेळचे ना हे येवजून गजा दुखी जाता. पूण निमाणे उरिल्ले एकूच लोट लोक गजाची दया करून ताका विकत घेवंक दितात तेय भी खूब उण्या पयशांनी. "तुका लागून काय बरो लोट सोडचो पडलो. ना तर हांव वीस हजारांपरसय वयर बोली उलवपाचो." हे मनशामदीं मनीसपणाची भावनां आयजमेरेन जागी आसा हे दाखोवन दिवपी वाक्य. तशेंच एक कुटुंब कशें आपलें घर खूब कश्टांतल्यान वयर काडटा हे ह्या कथेंत दाखयला.

आयज कुटुंबांनी पयशां खातीर जायती झगडी जावपाक लागल्या तांचीच एक देख म्हणल्यार 'येणें' ही कथा. सुभाश आपले बायलेच्या त्रास करपी सभावाक विटून आत्महत्या करता. सुभाश मेल्या उपरांत ताका कामा वयल्यान काय पयशें मेळपाचे आसतात. पूण ताची बायल नोमिनी आशिल्ल्यान ते पयशें तिकाच मेळपाचे आसतात. सुभाशाच्या आवय बापायक ताच्या पुताक त्रास दिवपी बायलेक ते पयशें मेळिल्ले नाका

आसतात. पूण ती कायच करपाक शकनात आनी सुभाशाची बायल एका दादल्या बरोबर वचून सगळी कागदा वेवस्थीत करून पयशें हाडटा. निमाणे कडेन ती एका वर्सा उपरांत त्याच दादल्या बरोबर एका घरांत रावताना दिश्टी पडटा. पयशा फाटल्यान मनीस आयज धांवता आनी त्या खातीर जाल्लो त्रास सामान्य मनीस भोगता आनी पर्याय नाशिल्ल्यान जीव घेवपाचो निर्णय घेता हे दाखोवन दिवपी ही कथा.

‘तरंगां’ ह्या कथा संग्रहांतली ‘नवें’ ह्या कथेंत शंकराच्या घराब्याची तळमळ स्पश्ट जाल्या. शंकर एक शेतकार आसलो तेन्ना ताचे शेत पिकून तयार जाल्ले पूण भटान त्या वर्साचे नवें पुजूंक म्हूर्त काडूक नासलो. अशें केल्ल्यान शंकराच्या घरांत कांयच खावपा जेवपाक नासले. शंकराच्या आपल्या घरच्यांची ही भुकी अवस्ता पळोवंक जायना. तेन्ना तो शेतांत वचून आपले थोडे शेत कोणाक कळ नासतना लुंवून हाडटा. दुसऱ्या दिसा तो फातोडेर शेता कडेन वचून आपले शेत कोणे चोरून व्हालें म्हूण बोंब मारता. तेन्ना लोकांक ताचे हे फट खरेंच दिसता. पोट भरपाक मनीस खूब प्रयत्न करता तेन्ना समाजांतल्यो कांय परंपरा मनशाक आडून दवरतात. तेन्ना मनशाक पोट भरपाक असले कार्य करचे पडटा हे ह्या कथेंतल्यान दिसता. मनीस आपल्या कुटूंबाची जापसालदारकी पाळपा खातीर आपली पारंपारीक भावना मोडटा अशें ह्या कथेंतल्यान दिसून येता. तशेंच देवाचो भंय आनी आदर सदांच मनांत आसा हे दाखोवपी मंजूळाचे वाक्य “देवाकधर्माक, म्हारवाक-गिरवाक घालूंक ना, आनी तें भात घरांत हाडलें? आमी अशींच उपाशीं मेल्यार मरूं आशिल्ली!”²

आपल्या वयनीची माया आनी सेवा करपी लक्ष्मणाची ‘रुमडाफूल’ ही कथा. लक्ष्मणाची वयनी णव म्हयने गुरवार आसली आनी तिका आपल्या कुळाराची खूब याद येताली. तिचो घोव आसमांत मिलिटरींत आशिल्ल्यान लक्ष्मण आपल्या वयनीक सांबाळटालो. त्या काळार दोनय वाटेन नाका बंदी केल्ली देखून कोणाक सोपेपणी वचूंक येवंक मेळनासले. अशें आसतना लक्ष्मण आपल्या वयनी खातीर दोंगारावयल्यान वाट

काडीत तिच्या कुळारा व्हडा कश्टान जीव मुठीत खेळून पावता. पूण थंय पावून ताका कळटा. वयनीचो मामा 'जय हिंद' म्हणून पळून घेता. जेन्ना लक्ष्मण घरा पावता तेन्ना तो पळयता की वयनीचो मामा तांच्या घरा पावला आनी ताच्या वयनीक वेणो मारपाक सुरू जाल्यात. आपल्या मनशाचो सहवास आनी कुटुंबीक भावनेन आपल्या मनशाची ओड दाखोवपी ही भावनीक कथा.

'इप्रोत' ह्या कथेंत अनंताची आनी रश्मीची सोयरीगत जाता आनी रश्मी अनंता बरोबर तो कामाक आसा थंय रावपाक वता. थंय गेल्ले कडेन रश्मीक आपल्या सोयरीगतीचो वेळ याद जाता आनी तेन्नाचो अनंत आता त्या तरचे कपडे कित्याक घालना आनी ते कपडे लेगीत कित्याक दिश्टी पडना हाचो ताका विचार पडटा. अशेंच रश्मीक दीस वातात आनी ते गुरवार जाता आनी तेन्ना ते अनंताक त्या कपड्यानी पळोवंक सोदता. कांय दिसांनी ताचो इश्ट तोंच शर्ट घालून तांगेर येता तेन्ना रश्मी अजाप जाता. उपरांत अनंताचे फट मुखार येता आनी अनंत तो शर्ट ताच्या इश्टाचो आनी ताणे सोयरीगती वेळार मागून घेतिल्लो हे पुराय सत ताका सांगता. तेन्नी रश्मी ताका त्या फुडे केन्नाच फट सांग नाका म्हूण शिटकायता आनी ती आपल्या नव्या जीवनाची खुशाल जिण अणभवतात. फट हे एका कुटुंबांत खूब वायट अणभव हाडपाक शकता तेन्ना सत्य सांगप कितलें म्हत्वाचे हे वाचकांक लेखक पटोवन दिवपाचो यत्न करता.

'शारपिशें' हे कथेंत राधी हे मातशें आबूच स्वभावाचे चली. तें सगळी कामां वेवस्थीत करी पूण ताचे वागणे पिश्यावरीच आसले. ताचे लग्न दिनकरा कडेन जाता. पूण ताच्या पिश्यावरवी स्वभावाक विटून दिनकर बेजारता आनी दुसरें लग्न करपाक सोदता. दिनकराक दुसरी सोयरीक जाता, तेन्ना ताका आपल्या घोवाचो राग येता पूण तेन्नाच ताचो घोव एका अपघातान अपंगूळ जाता. त्या खिणाक ताची सोयरीक मोडटा तेन्ना राधीक खूब खोस जाता आनी आता तें आपल्या घोवाक सांबाळटले म्हूण सगळ्यांक सांगता.

कांय मनशा आमकां लागी नाका आसतात पूण निमाणे कडेन तिच मनशा आमकां सांबाळटात. देखून आपल्याक सांबाळपी मनशा कडेन केन्नाच वायट वेव्हार करचो न्हय ही भावना लेखक मांडपाक सोदता.

‘शेणिल्लें मर्ण’ हें कथेंत लेखक एका मोहिमेंत भाग घेवपाक वता थंय ताका एक भिकारी मेळटा आनी ताका पळोवन तो बेजारता. हॉटेलांत ताका वर्तमान पत्रार त्या भिकारी भुरग्याची शेणिल्ली बातमी मेळटा. लेखक त्या भुरग्याक सोदूंक वता तेन्ना एक जाण्टो त्या मरिल्ल्या भुरग्याक घेवन झाडा मुखार बशिल्लो आसता. लेखकाक ती बातमी ताच्या घरा कशी सांगची ती कळना आनी तो थंयच वोगी उबो रावता. मर्ण हे केन्ना सांगून येना, आनी जेन्ना ते येता तेन्ना ते तांच्या घरच्यांक कशें कळोवचे ही व्हडली तळमळ आसता, गरीबाक जाता तसो आदर दिवप हो मनीसधर्म समाजांत येवपाची आयज गरज आसा हे ह्या कथेंतल्यान लेखक सांगपाक सोदता.

मिलेट्रीची शिस्त कितली कडक हे ‘तूं पर्थो कसो आयलो’ ह्या कथांतल्यान दिश्टी पडटा. गौरीचो घोव मिलेट्रीक गेल्ले कडेन स वर्सां लापता आसलो म्हूण गौरीक आपलो चलो मिलेट्रीक गेल्लो नाका आसलो. घोव घरा नाशिल्ल्यान शेताची जबाबदारी जयवंताचेर पडिल्ली. जयवंत हड्डाक पेड्डा आनी आवयक न सांगता मिलेट्रीन भरती जाता. मिलेट्रीन ट्रेनींग करताना एका भुरग्याचें पाकीट चोरी जाता तेन्ना आरोप जयवंताचेर येता. जयवंत पळून घरा येता, पूण आई ताका पळून घरा आयला म्हूण परतो धाडटा. मिलेट्रीन गेल्ले कडेन चोर सांपडिल्लो आसता. सुभेदार लेगीत जयवंताक पळून गेल्लो म्हूण माफ करता. एक आवय केन्नाच आपल्या भुरग्याक चुकिच्या मार्गार चलपाक दिवची ना हे सांगपी ही कथा. फट सांगचे न्हय ही भावना ताची आवय ताच्या मदी निर्माण करता.

घरची ना जाल्ल्यान भुरग्याची जी अवतीकाय जाता हे व्यक्त करपी ‘मेर’ ही कथा. दिगंबराची आवय बापूय मरिल्लो तेन्ना मामा ताका आपल्या घरा व्हरता. पूण मामा ताका

फकत काम आनी त्रास दिता म्हूण तो थंयसून पळून आपल्या गांवांत येता. गांवांत ताका पोट भरपाक कांय काम मेळना. पूण निमाणो ताका येसोमामा आपले शेत करपाक सांगता आनी ते करून आपल्या कश्टान पोट भरच्या खातीर शेतांत जन्म भर घाम गळोवन शेत कसोवंक लायता. जरी मनशा कडेन कसले काम नासले तरी आमची शेतां आसां आमी केन्नाच भुकी उरची ना हे ह्या कथेंत सांगला. शेता कडले आपुलकायेचें नातें दाखोवपी यसोमामाचे वाक्य "वागन्याच्या नांवान सपूत घे- हांव ती भूंय बरेबशेन वसयतलों आनी पिकयतलों. थळविल्याचो मान बरो राखतलों."१

काळजाक पिळ घालपी आनी एका भुरग्याची शिक्षण घेवपाची तळमळ दाखोवपी 'तळमळ' ही कथा. ह्या कथेन शिवनाथाक शाळेंच्या परिक्षेक बसपाक पयशें भरचे आसता. पूण बापूय मरिल्ल्यान ताच्या आवयकडेन कांय उपाय नासता. ती खूब धडपड करता आनी निमाणेकडेन आपलो भुरगो शिकचो म्हूण आपल्या स्त्रीपणाची गळसरी शिवनाथाक विकूंक सांगता. दुसरो दीस पयशें फारीक करपाचो निमणो दीस आसता पूण त्या सकाळच्या वेळार ती गळसरी विकपाक शिवनाथाक शेट मेळना. तेन्ना शिवनाथ तसोच शाळेंत वचून हेडमास्तराक ती गळसरी दिता. तेन्ना हेडमास्तर अनमनता आनी ताका परिक्षेक बसूंक दिता. ही कथा एका स्त्रीची भावना आनी भुरग्याची भावना दाखयता. कशी ती दोगाय शिक्षण पुराय करपाक त्रास काडटा. गरीब घराब्यांची अडचण आनी तांचो संघर्श लेखकान खूब खोलायेन ह्या कथेंतल्यान चित्रायलां.

'पातक' हे कथेंत मीरा वयनीचो घोव लग्ना उपरांत दोन वर्सांनीच मरता. वसंत मीरा वयनीगेर पेज जेवतालो, बसतालो आनी तींच ताची शाळेची फी भरता. पूण एक दीस तिच्या घरांत एक तलाठी रावताना वसंत पळयता. पुराय गांव मीरा वयनी विशीं आनी त्या तलाठी विशीं वायट उलोवंक लागता. तेन्ना वसंताच्या मनांत आवय वरवी मानपी वयनी विशीं बुरशे विचार येवंक लागता. हे वसंताक एक पातक कशें दिसता. दर एका मनशान

- आपल्या मना प्रमाणे रावचे आसता. दुसऱ्या विशीं आमी आपले मत मांडपाक शकनात हे ह्या कथेंत चित्रीत जाला.

आवयच्या घरचे ओडीन गेल्ली एक आवय आपली आवयपण सोपयता हे 'आडगांव' हे कथेंत चित्रीत जाला. माया आपल्या भुरग्याक घेवन कुळारा, आडगांव नांगपंचमीक वचपाक सोदता. पूण घोव आनी माय ताका धाडपाक तयार जायनात. तरी लेगीत माया कुळारा वता. थंय गेल्ले कडेन खूब पावय आशिल्ल्याव ताच्या भुरग्याक खूब जोर येता आनी योग्य वखद न मेळिल्ल्यान भुरगो मरता. दुसऱ्या दिसा मायाचो घोव थंय येवन निमण संस्कार करून माया कडेन एक शब्द उलय नासतना वता. माया खूब दुखी जाता आनी खूब रडटा. कांय दिसांनी मायाची घरची ताका घोवागेर व्हरून पावयता पूण कोण थंय ताका जाप दिना. इतल्यान माया खूब रडून आपल्या घोवा कडेन पळयता. त्या वेळार तांच्या घोवाच्या मनांतले विचार बदलता आनी तो आपले बायलेक वचून सांवारता. आपलो भुरगो आपले चुकीक लागून मरप हाच्यान व्हड आनीक कसलीच चूक व्हडली न्हय. तशेंच व्हड मनान दुसऱ्याची चूक माफ करप हे ह्या कथेंतल्यान व्यक्त केला.

'काळखा किरणा' हें कथेंत सुभद्रा मांवशेगेर तिचो एक पयसलो भाचो रावपाक येता. त्या दिसांनी सुमन आपल्या शेजाऱ्या सुभद्रा मांवशेगेर खेळपाक वतालें. एक दीस मांवशी घरांत ना ती पळोवन तो चलो सुमनाचेर आगळीक करता आनी पळून वता. सुमन हें गुपीत मांवशे बगर आनीक कोणाकच सांगना. कांय दिसांनी सुमनाक दीस वतात आनी सुभद्रा मांवशी गर्भ उडोवपाचे जायते उपाय करता पूण कांय उपाय लागना. तेन्ना सुमानाच्या आवयक ताचे गुपीत कळटा आनी सुमनाक घरां भायर करता. तेन्ना सावन सुमन मांवशेगेर रावता आनी थंयच ताका चलो भुरगो जाता. मोहन बापाय वरवी शिकपाक हुशार आसता हे सुमनाक कळना फुडे सुमन ताका एक फावट तरी मेळपाक सोदता. कांय दिसांनी तो मांवशेक सोदीत येता आनी सुमना कडेन चूक मागून ताका ताच्या घरांत जागो

आसा कांय विचारता. तेन्ना सुमन ताका सांगता की ताणे मोहनाक ताचो बापूय ह्या जगांत ना म्हूण सांगला आनी देखून ताका ते त्या घरांत घेवं शकना, देखून तो वता. मनशान केल्लो सगळ्यो चूकी माफ करपा सारक्यो नासतात तशेंच वेळ कोणाक रावना हे लक्षांत दवरपाक जाय हे दाखोवपी ही कथा.

चलयेचो मोग आपल्या बापायचेर कितलो उपाट आसा हे दाखोवपी 'आंकरी' ही कथा. कुसूमाचो बापूय हरी झाडां मारपाचे काम करतालो. देखून कुसूमाक सदांच बापायक कितें जायत हो भंय आसलो. एक दीस कुसूमाक एक रोपो मेळटा. तो रोपो दुदीयाचो आसलो तांची ते बरी कुयदाद घेता आनी ताका एक व्हडलो दुदी जाता. कुसूम आता तो दुदी विकून आपणाक एक नवो पोलको शिवपाक सोदी. पूण बाजारांत गेल्ले कडेन कोणूच तो तांणे थारायल्या स पयशांक घेवपाक तयार जायना तेन्ना कुसूम तो दुदी घरा हाडून आपडटा. त्या दिसा त्याच दुदयाची ते भाजी करता आनी बापायक वाडटा. बापूय पोटभर जेवता. इतल्यान हरी कुसूमाक नवो पोलको शिवपाक 10-10 रुपयाच्यो नोटी दिता. कुसूमाक आपूण दूदी विकलो ना आनी तो बापायक खावपाक दिलो म्हूण त्या खिणाक कुसूमाक उपाट खुशी जाता. कुसूमाचो त्या दुदीचेर आनी बापायचेर आशिल्लो भरपूर मोग दिश्टी पडटा. तशेंच गरीब आपले पोट भरपा खातीर कितलें कश्ट करता हे ह्या कथेंतल्यान चित्रीत जाला.

कमी शिकिल्ल्या मनशाचो समाज कसो फायदो घेता हे दाखोवपी 'पाशाणभुंयार' कथा. शाणू हो सादो शेतकार आसलो. तो एक दीस आपले चलयेक बाजारांत कपडे घेवंक व्हरता. पूण थंय वाटेर एक तरणाटो शिलाक पळोवन वायट उतरां उलयता तेन्ना शाणू ताका ओगी रावूंक सांगता पूण तो तरणाटो शाणूचेर थापट मारता. थंय आशिल्ले लोक कांय करनात. घरा वचून लीला सगळे आवयक सांगता तेन्ना आवय तांका पुलीस स्टेशनार कागाळ करपाक सांगता. थंय गेल्ले कडेन शाणूक त्या गुंडाची वळख खबर नाशिल्लेचे

निमित्त सांगून पुलीस ती कागाळ बरयनात. तो गुंडा बबन त्या पुलिसाचो वळखिचो आसलो म्हूण ते मुद्दमच कागाळ बरयनात. तेन्ना शाणूक राग येता आनी तो कोर्टांत केस करपाक वता. पूण थंयसलो सगळ्यो राटावळी पळोवन तो फाटी सरता आनी वाटेर जेन्ना बबन परती ताची वाट आडयता तेन्ना शाणू बबनाकडेन चूक मागता. कायदो आसून लेगीत सर्वसामान्य मनीस आयज सुरक्षीत ना. हुशारकाय आनी बळाच्या नादार सामान्य मनशाक आयज समाजांतले कांय गुन्यावकार त्रास दितात हे ह्या कथेंत व्यक्त जाला.

“बायनेट फायटींग” ह्या कथा संग्रहांतली काळीज हालोवपी एका ल्हान भुरग्याची ‘सात जाण मांवळ्यांलो भाचो’ ही दुखेस्त कथा. रमेश शिगम्याक आपल्या मामागेर उमेदीन हणकोण वता. थंय गेल्ले कडेन मदलो मामा ताका जात्रा भोंवयता आनी एक चेंडू आनी एक रुपया दिता. ताका जेवपाक तो हेर मामागेर धाडटा. रमेश घरांत बसून उरता पूण एकूय मामा ताका आपल्यागेर जेवपाक आपयना. रमेश थंयच न्हिदून उरता. सकाळी उठना फुडे ताका कडकडीत भूख लागिल्ली आसता तो तसोच रडत आपल्या घरा वता पूण आवयक कांय सांगना. आवयन रांदिल्ले तो बेगीबेगीन जेवता तेन्ना आवयक कितें घडले ते सगळे स्पश्ट जाता. इतल्यान मदलो मामा आपल्या हेर स भावाक स्त्राप दिवन भयणीगेर येता तेन्ना रमेश आपल्या मामाक घट्ट वेंग मारता आनी आवय गोकूळ पळयत उरता. आयज कुटुंबा मदी फुट पडल्या आनी दर एक कुटूंब वेगळो जाला तेन्ना सगळी नाती कशीं पोकळ जाल्या हांची ही बऱ्यांतली बरी देख.

मरण हे फक्त मरिल्ल्या मनशाचे जायना तर ताच्या बरोबर ताका संबंदीत आशिल्ल्या नात्याचे जाता अशें चित्र दर्शावपी ‘एक सुन्न मरण’ ही कथा. सुशिलाक तिसऱ्या बाळंतपणाचे वेण्यो मारतात. खरे म्हणल्यार सहदेवाक आपले बायलेन चल्या भुरग्या आशेन तिसरें बाळंतपण घेतिल्ले नाका आशिल्लें. भुरग्याक भायर सरपाक वाट मेळना म्हूण दोतोरारगेर गाडो करून व्हरपाक भायर सरतात. वाटेरच सुशिला जीव सोडटा

आनी भुरगो पोटांत मरता. ती तशींच अर्दे वाटे वयल्यान घरा परततात. पूण एक आवलातीण मरण म्हूण आदार करपाक कोण मुखार सरना. निमाणो रुद्रापा सगळे निमणे कार्य सांगता. त्या वेळार मरिल्ले बायलेच्या पोटांतले भुरगे काडपाक चंद्रूक आपोवचे अशें रुद्रापा सुचयता. पूण सहदेवाक ते मान्य नासता. तो आपूण स्वता आपले काळीज घट्ट करून ते भुरगे काडटा. तो भुरगो चलो आशिल्लो पूण निमाणो तोय मरिल्लो. तो रडत भुरगो सुशिला कडेन दवरता आनी थंयसून वता. चल्या भुरग्याच्या आशेन सुशिलाचो जीव वता. तर सहदेवाची बायल मरता आनी ताच्या दोन चलीयांची आवय ना जाता. ते मरण सगळ्यांक हालोवन उडयता. समाजाची मरील्ल्या बायले संबंदात आशिल्ल्या समाजाचो लेखक खर विरोध करता. तेन्ना एका मरिल्ल्या बायलेचे निमणे संस्कार करपाची प्रकिया कितली विकट आसा हाचे चित्रण लेखकान आपले कथेंतल्यान केला.

‘मन वैरीण’ कथेंत दोन भाव एक सारके दिसताले. तेन्ना व्हडल्या भावाची बायल शालिनी केन्ना घोवाक वळखूपाक चुकताली. तिचो घोव मिलिटरींत आसलो आनी देखून दाखलो भाव सदानंद घरांतले सगळे पळयतालो. शालिनीच्या आनी सदानंदाच्या मनांत एकामेका विशीं एक वेगळी भावना निर्माण जाता. पूण शालिनी आपणाक आडावन दवरता ते आपणाक समजयता. एके राती मात सदानंद तिका आपले वेंगेत घेता आनी ताचे मदीं संभोग जाता. तिका भान येता तेन्ना तिका आपूण व्हड पातक केला अशें दिसता. ती तशींच भायर वचून बांयर वचून न्हाता आनी तेंच बांयचो राजू घेवन आपल्या कुडींत गळफास दिता. सकाळीं सदानंद तिका सोदीत तिच्या कुडींत वता तेन्ना तिची कूड अधांतरी लांबताली दिसता. कांय फावटीं मनशाक कुडीची वासना नकळटा वायट मार्गार व्हरता तेन्ना ताच्या हातांत कांय उरना आनी असली चूक घडटा.

आपल्या मनशाची अडचण कमी करपाक आपूण घेतिल्लो त्रास लेगीत कमी हे दाखोवपी ‘चंदरजोत’ कथा. एक दीस शारदागेर ताचो मामा येता. शारदाक ताच्या मामानच

पळयले. तेन्ना मामाक पळोवन शारदा खूब खूश जाता. शारदाच्या घोवान जोत करपा खातीर बऱ्यो तीन रिशी हाडिल्ल्यो. तातूंतली एक रिश मामा शारदा कडेन मागता. पूण शारदा अनमनता कारण ते जाणा आसले ताच्या घोवान खूब त्रासान त्यो रिशी हाडिल्ल्यो आनी त्यो दिल्यार ताचो घोव ओगी रावचो नासलो. पूण खूब विचार करून आपल्या मामान पयलेच फावट आपणा कडेन कितें मागलां हे येवजून ते एक रिश मामाक दिता. जेन्ना शारदाचो घोव घरा येता तेन्ना ते ताका रिशी विशी सांगता, घोव ताचेर रागान एक थापट मारता. तेन्ना ते ओगी वचून कुशीक बसता पूण सदचें वरवी घोव जेन्ना ताचे कडेन सांजचो उलयता तेन्ना ती दोगाय शांत जाल्ली आसता. हें कथेंत घरच्या मदलो राग हो चड वेळ उरना हे सांगला. तशेंच "तेच्या मामा ह्या उतरांतल्यान म्होंव गळिल्लेवरी जालें. देवाचे म्हन्यान वचून उबें राविल्लेवरी शारदाच्या दोळ्यांत मोगाचे खोशयेचे कळे फुल्ले. हांसतना, उलयताना जशी चंदरजोत पर्जळताली."⁴ ह्या वाक्यांतल्यान आपल्या मनशाची माया आमकां कितली मोलादीक आसा हे दाखयला.

जनावरां लेगीत आपल्या धनयाक बेस बरी वळखतात हे 'जूंव' ह्या कथेंत चित्रायला. तीग भावां मदीं वांटणी जाता तेन्ना भयणीक एक माड आनी गाय दितात. खें म्हणल्यार अहिल्ल्याच्या घोवाक ती गाय हाडिल्ले नाका आसता. तरी लेगीत तें गाय हाडटा, तिची सेवा करता. ते गायेक एक पाडको जाता ताचे नांव चांदू दवरतात. चांदू जसो जसो व्हड जाता तसो तसो रामचंद्राच्या हाता भायर वता. तेन्ना रामचंद्र ताका जोत बांदपाक व्हरता तो दर खेपे जोत सोडून धांवता. एख दीस तो जूंव मोडून उडयता तेन्ना अशें जाल्ले बरें न्हय म्हूण रामचंद्र चांदूक विकता आनी बुध्या बैलाक गिन्याक ना म्हूण तसोच दवरता. पूण चांदू विकिल्ले कडच्यान चार फावट परतो येता तेन्ना रामचंद्र हार मानून त्या गिन्याकाचे 35 हजार परते दिता आनी परत चांदूक आनी बुध्याक घेवन जोत बांदता. ह्या

खेपे एक फावट
कडच्यान पयस
पोटाच्या
कथेंतल्यान चि
नासलो, तो ए
आनी चार भु
देवण्याक एक
आयिल्ल्यान त
मालक ताका
कंटाळून देवप
घेता. त्यो चौ
तेन्ना देवण्या
आपडटा पूण
पूण एकूय ग
आसता. दि
म्हणटा आन
मरणा वाटे
एक
आसता हे
भावाक सो
भायर काड
भीक माग

पळयले, तेन्ना मामाक पळोवन शारदा खूब खूश जाता. शारदाच्या घोवान जोत करपा खातीर बऱ्यो तीन रिशी हाडिल्ल्यो. तातूंतली एक रिश मामा शारदा कडेन मागता. पूण शारदा अनमनता कारण ते जाणा आसले ताच्या घोवान खूब त्रासान त्यो रिशी हाडिल्ल्यो आनी त्यो दिल्यार ताचो घोव ओगी रावचो नासलो. पूण खूब विचार करून आपल्या मामान पयलेच फावट आपणा कडेन कितें मागलां हे येवजून ते एक रिश मामाक दिता. जेन्ना शारदाचो घोव घरा येता तेन्ना ते ताका रिशी विशी सांगता, घोव ताचेर रागान एक धापट मारता. तेन्ना ते ओगी वचून कुशीक बसता पूण सदचें वरवी घोव जेन्ना ताचे कडेन सांजचो उलयता तेन्ना ती दोगाय शांत जाल्ली आसता. हें कथेंत घरच्या मदलो राग हो चड वेळ उरना हे सांगला. तशेंच “तेच्या मामा ह्या उतरांतल्यान म्होंव गळिल्लेवरी जालें, देवाचे म्हन्यान वचून उबें राविल्लेवरी शारदाच्या दोळ्यांत मोगाचे खोशयेचे कळे फुल्ले, हांसतना, उलयताना जशी चंदरजोत पर्जळताली.”⁴ ह्या वाक्यांतल्यान आपल्या मनशाची माया आमकां कितली मोलादीक आसा हे दाखयला.

जनावरां लेगीत आपल्या धनयाक बेस बरी वळखतात हे ‘जूंव’ ह्या कथेंत चित्रायला. तीग भावां मदीं वांटणी जाता तेन्ना भयणीक एक माड आनी गाय दितात. खों म्हणल्यार अहिल्ल्याच्या घोवाक ती गाय हाडिल्ले नाका आसता. तरी लेगीत तें गाय हाडटा, तिची सेवा करता. ते गायेक एक पाडको जाता ताचे नांव चांदू दवरतात. चांदू जसो जसो व्हड जाता तसो तसो रामचंद्राच्या हाता भायर वता. तेन्ना रामचंद्र ताका जोत बांदपाक व्हरता तो दर खेपे जोत सोडून धांवता. एख दीस तो जूंव मोडून उडयता तेन्ना अशें जाल्ले बरें न्हय म्हूण रामचंद्र चांदूक विकता आनी बुध्या बैलाक गिन्याक ना म्हूण तसोच दवरता. पूण चांदू विकिल्ले कडच्यान चार फावट परतो येता तेन्ना रामचंद्र हार मानून त्या गिन्याकाचे 35 हजार परते दिता आनी परत चांदूक आनी बुध्याक घेवन जोत बांदता. ह्या

खेपे एक फावट लेगीत जोत सकयल उडयना आनी दोगय ओगी शेत कसतात. एकामेका कडच्यान पयस जाल्या उपरांत त्यामनशाची खरी ओड कळून येता हे हांगा दिश्टी पडटा.

पोटाच्या प्रस्ना खातीर केल्ली तळमळ आनी गरीब मनशाची परिस्थिती 'घण' ह्या कथेंतल्यान चित्रित जाल्या. ह्या कथेंतलो देवप्पा लोखणाचे काम करतालो. तांचे घर नासलो. तो एका गांवांत कांय दीस रावून दुसऱ्या गांवांत वतालो. देवप्पा, ताची बायल आनी चार भुरगी झोपडेत रावताली. तांची परिस्थिती खूब विकट आसली. एक दीस देवप्पाक एक भुरग्याचे मरण मेळटा आनी ताका कळून येता की तो भुरगो गाडयेपोदां आयिल्ल्यान ताच्या घरच्याक एक लाख रुपया मेळ्ळ्यात. घरा परततकच त्या जाग्याचो मालक ताका ती झोपडीं खाली करून थंयसून वचपाक शिटकायता. ह्या सगळ्याक कंटाळून देवप्पा आपल्या चल्याक दिनूक घेवन बाजारांत वता आनी चॉकलेटी विकत घेता. त्यो चॉकलेटी देवप्पा रस्त्यार पावासर दिनूक दिना आनी जेन्ना ते रस्त्यार पावता तेन्ना देवप्पा त्यो चॉकलेटी रस्त्यार मोखता. चॉकलेटी काडूंक गेल्लो दिनू गाडयेक आपडटा पूण ती गाडी थांबना. इतल्यान ताचे वयल्यान आनीक दोन-तीन गाडयो वतात पूण एकूय गाडी थांबना. तेन्ना देवप्पाक आपली चूक कळटा. पूण खूब उशीर जाल्लो आसता. दिनूचे रखतान भरिल्ले मडे देवप्पा घरा घेवन वता तेन्ना ताची बायल ताका राकोस म्हणटा आनी तीं रडपाक लागतात. पयशाच्या आशेन एक बापूय आपल्याच भुरग्याक मरणा वाटेर धाडटा हे आयच्या समाजाची व्यथा जावन आसा.

एक वैश्या बायल लेगीत दुसऱ्या मनशाची भावना समजता, तांचे मदी समज आसता हे दाखोवन दिवपी 'तुळस' ही कथा. एक चलो आपल्या आवयक आनी ल्हान भावाक सोडून पळून वता. तो काम करून पयशें जोडून आपल्या घरच्यांक दुकाळांतल्यान भायर काडपाक सोदी. तो थंय काम करता आनी वांगडचे त्रास दिता म्हूण काम सोडता. भीक मागपाक तो मात्तूय तयार नासता तेन्ना ताका एक वैश्या बायल मेळटा ती ताका

आपल्या झोपडीत व्हरता पूण तिचे कडेन खावपाक काय नासता. इतल्यान तिका एक गिन्याक घेता. तेन्ना ती त्या चल्याक लिपयता आनी तिका नाका आशिल्ले गिन्याक घेता. तेन्ना तो तिका पयशें दिवन वता. हे सगळे तो चलो लिपून पळयता. ती वैश्या बायल ताका त्याच पयशाचे सामान हाडून, रांदून वाडटा. त्या राती तो थंयच न्हिदता आनी तिका आपले लग्न जाल्ले भयणी समान मानता. वैश्यापण हे एके बायलेन पोटाच्या सवलतीक स्वीकारता खरें पूण तरी तिचे मदी फक्त पयशां फाटली आस ना तर मनीसपण आनी भावना आजून आसा हे द्या कथेंतल्यान दिश्टी पडटा.

चली ही रानांत भोंवताना एकली केन्नाच सुरक्षीत आसपाक शकना हे दाखोवन दिवपी 'सूर्यफूल' ही कथा. गौतमीक रान पळोवची भोव उमेद आसता म्हूण ते कोणाक सांग नासतना रानांत वता. रानांत भोंवताना ताका पांच तरनाटे मेळटात. तांचे मदलो शण्मुघ ताचेर बळजबरी करपाक सोदता तेन्ना सोमशेखर ताका आडयता पूण तो आयकना. शण्मुघ गौतमीचे कपडे काडून घेता, इतल्यान ओगी आशिल्लो सुरेश शण्मुघाचेर फातर शेवटून मारता. त्या उपरांत सगळे भानार आयिल्ले वरी जागे जातात आनी गौतमीक कांय कर नासतना ताका रानां सकयल हाडून पावयतात. एक चली दिसपाक सूर्यफूला वरवी दिसता पूण ताचो हयकार नासल्यार तिचेर बळजबरी करप सारके न्हय हे सांगपी ही कथा.

'अपशरण' हे कथेंत रामचंद्र मरता. सुनिता आनी रामचंद्राच्या लग्नाक तीन वर्सा जावन लेगीत ताका भुरगी जावंक नासता. घोव मरून सुनिता आनी ताचो मांव त्या घरांत उरतात. घोव मरून ताका मावाच्या पेनशनीचेर जगून रावचे पडटाले म्हूण ते घर सोडून वचपाक सोदताले, पूण मांव ताका घर सोडून वचपाक दिनासलो. अशीच वीस वर्सा सुनिता मांवाची सेवा करता. मांवाक आपल्या मरणा उपरांत आपले सुनेन जगचे कशें हाचो हुस्को जाता, कारण तो मेल्या उपरांत ताचे पेनशन बंद जातले. तेन्ना मांव एक युक्त काडटा, आपूण सुनिता कडेन लग्न जाल्यार ताका कायदेन आपलें पेनशन मेळटले म्हूण तो सुनेक सांग

नासतना तिका रजिस्ट्रारंत व्हरता. थंय पावतकच तो आनी ताचे इश्ट तिका समजायता पूण खरें म्हणल्यार हे सगळे सुनिताक मात्तूय मान्य नासता आनी ताका ते एक अपशरण कशें दिसता. पूण निमाणें मना विरूद ते लग्न जाता. सुनिता विटून आपल्या मांवसभयणीगेर रावपाक वता आनी थंय तीन दीस रावता तेन्ना तिचो मांवस भयणीचो घोव तिका समजायता तेन्ना ते घरा परतता. घरा गेल्ले कडेन ते पळयत तर मांवान लग्नाची कागदा कुशीक दवरल्यात आसता आनी तो स्वता वीक घेवन मरता, सुनिता थंयच रडटा. आपल्या मरणा उपरांत आपले सुनेक त्रास ना जावचो म्हूण सोय करून दिवपी एका मांवाची ही कथा. आपल्या मरणाचो दुसऱ्या मनशाक त्रास ना जावचो हे द्या कथेंत व्यक्त केला.

एक नवो जल्म कशी मरूंक पाविल्ल्या मनशा मदी एक नवी उर्जा हाडटा हे दाखोवन दिवपी 'अस्तित्व' ही कथा. निर्मलाच्या घोवाक दिनेशाक लिब्रर कॅन्सर जाता. तांच्या लग्नाक पांच वर्सा जावन लेगीत तांका भुरगे नासता. तेन्ना निर्मलाक आपल्या घोवा फाटल्यान ताची याद म्हूण एक भुरगे आसचे अशें दिसता आनी ते खातीर ते सगळी तयारी करता. दोतोर कडेन तपासून घेता आनी निमाणें आपल्या घोवाक लेगीत समजायता. निर्मल गुरवार जाता तेन्ना ती दोगांय भुरग्यांच्या सपनांनी मरण आनी दुयेंस विसरून वतात. निर्मलाच्या आठव्या म्हयन्यांत दिनेश खूब दुयेंत जाता आनी भुरग्याक पळोवचें उमेदीन निर्मलाक सिझेरीन करपाक सांगता. निर्मला वचून दोतोराक मेळटा आनी अडमीट जाता, तेन्ना ताका चलो भुरगो जाता. त्या चल्याक पळोवन दिनेश सुखावता आनी आपली बायल, घोवाचे मरण विसरल्या हे कळून तो खुशाल जाता. भुरगी ही देव कशी आमी मानतात. तेन्ना एक ल्हान भुरगो त्या घराब्यांत कितली खुशालकाय हाडटा हे दाखोवपी ही कथा.

'पेड्री सावळी' हे कथेंत शकुंतलाच्या घोवाक, नंदाक कामा संदर्भात आपलो कारवार गांव सोडून दुसऱ्या गांवांत येवचे पडटा. तेन्ना त्या गांवांत पावस कांयच ना म्हूण

शकुंतल गांव सोडून परते कारवार वचपाक सोदता. पूण घोवाचें काम पुराय जावंक नाशिल्ल्यान घरां वचप शक्य नासता. शकुंतल गुरवार आसता आनी ताका पावसाची पावळी पळोवचे दुवाळें लागता. ते खूब खंती जाता. ताचो घोव ताका जीपीन देवळांत व्हरता. थंय ते देवाक घातिल्ली धिवऱ्यांची तांबडी फुलां पळयता. तेन्ना ताका थंयसलो भट सांगता की त्या फुलांक उदकाची कांय गरज नासता ती तशींच फुलतात. पूण शकुंतल सारके जिवाक विट्टा ते घोवाक घरा या म्हण सांगता. दोन दिसांनी नंदाक रजा मेळटा पूण शकुंतलाक बरें दिसना. दोतोर कडेन व्हरता तेन्ना शकुंतलाक कळटा की आतां कांय जावंक शकना कारण तें परते फुलपाक धिवऱ्यांचे फातरफूल नासता. सैमाची ओंड मनशाक पिशें करता. सैमाच्या रुपान मनीस आपल्याक पळयता आनी नवी आस्त दवरता.

“निमाणो अश्वत्थामा” ह्या कथा संग्रहांत ‘मनीसबुडी’ हे कथेंत एका गांवांत हुंवार येता आनी लोकांची घरां आनी संपत्ती सगळी ना जाता. तेन्ना सरकार ताका आदार मेळचो म्हूण दर घराब्याच्या मरिल्ले कुडी फाटल्यान तांकां एक लाख रुपया दिवपाची घोशणा करता. तेन्ना नरेशाक एक मरिल्लें मडें मेळटा, तो तें मडें आपले जित्या बापायचे हें फट सांगपाक सोदता पूण घरची आयकनात. तेन्ना नरेश राम जैसवाला बरोबर तें मडें तांच्या बापायचें सागून पयशें मेळोवपाची योजना काडटा. पूण पयशें मेळटा त्या दिसा राम जैसवाल नाच जाता आनी ताच्या घरांत ताचो जितो बापूय थंयच कुशीक लिपोवन दवरिल्लो आसता. मनशाची आशा मनशाक वायट मार्गार व्हरता आनी तो सगळे मनीसपण विसरून गेला हे कथेंतल्या “एका दादल्याचें प्रेत थंय भितर शिरकून पडिल्लें. पळोवन तेगेले दोळे लिकलिकले. सामके वसवशे नदरेन तो प्रेता सरीं पळोवंक लागलो. एका लाकाचो म्हालवज!” ह्या वाक्यांतल्यान स्पश्ट दिसून येता.

‘भूंयसुवात’ ह्या कथेंत हरिरामाच्या पयलीच्या पिळग्या कडेन आपल्या हक्काचो जमनी कुडको नासलो देखून हरिराम जेन्ना व्हड जाता तेन्ना तो एका जाग्या वयल्यान

दुसऱ्या जाग्यार झोंपडी बांदून रावता. तो लग्न जाता तेन्ना तांका एक चलो जाता पूण तरी लेगीत ताचे घर नासता तो झोंपडेंत आपल्या घराब्या बरोबर रावता आनी अचकीत ताच्या भुरग्याक थंडी भरता आनी तो मरता. त्या भुरग्याक गांवांक खंयच कोण पुरपाक दिनात तेन्ना पयस एका दोंगुल्लेर तो आपल्या चल्याक पुरता. दुसऱ्या दिसा ताचे रिती प्रमाण भुरग्याच्या फोंडार दूद रकोवंक तो दूद घेवन वता पूण त्या ल्हान भुरग्याची कूड सुण्यांनी उस्तून, पिसडून उडयल्ली आसता. ते पळोवन ताचे काळीज चरचरता आनी “... म्हज्या भुरग्याक तर भुंयेच्या पोटांतय इल्ली सुवात मेळ्ळी ना!” अशी खंत व्यक्त करता. गरीब मनशाक जाग्या खातीर तळमळ करची पडटा हे ह्या कथेंत लेखकान चित्रायला.

“दोन मुळांचे झाड” ह्या कथा संग्रहांत ‘निशःब्द’ हे कथेंत एक बायल आपल्या घरांत लेगीत सुरक्षीत ना हे चित्रायला. शिल्पाचो घोव गांवां भायार कामाक आसता. तेन्ना एके राती शिल्पाचो मांव रातचो शिल्पाच्या कुडींत येवन ताचेर बळजबरी करपाक लागता शिल्पा कशें करून आपलो जीव सोडयता. तें कोणाक कांयच सांगना. दुसऱ्या दिसा कोणाक सांग नासतना तें कुळारा वता म्हूण मांय आपल्या पुताक पत्र बरोवन सांगता. पत्र वाचून शिल्पाचो घोव शिल्पाक रागान घरा हाडटा आनी मारता. पूण तें ताचे बरोबर कितें घडले हें कांयच सांगना. तें फक्त आपली चूक म्हणटा आनी परत तशें घडचे ना इतलेंच म्हणटा आनी सगळे ताचो मांव थंय लिपून पळयता. एक बायल वा चली आपली लज सांबाळापाक ओगी रावून सगळे सहन करचे पडटा हे सांगपी ही कथा.

‘दसणीची खांदी’ हे कथेंत विमलाक पयस यल्लापूर गांवांत लग्न करून दितात. थंय ते आपल्या घोवा आनी मावा बरोबर रावताले. एक दीस ताका आपल्या कुळारा गांवचो फॉरेस्ट कन्ट्रकटर शिवानंद मेळटा, तेन्ना ते ताका आपली काणी सांगता. विमलाक ताच्या घोवान आनी मावान दोगांयनी आपली बायल केल्ली आसता आनी देखून तें शिवानंदाक तांच्या घरच्यांक हे कळोवंक लायता. पूण शिवानंद ताच्या घरा वचून हे कांय

सांगपाक शकना. तेन्ना तो विमलान हाडपाक सांगिल्ली तांच्या घरच्या फुडली दसणी खांद मोडून हाडटा. पूण जेन्ना तो परतो यल्लापूर विमलागेर पावता तेन्ना ताका विमलान आपल्या घरा फाटल्यान एका झाडाक गळफास दिलो म्हूण कळटा. हें आयकून शिवानंद तसोच उरता. एके स्त्रीचे जाल्ले सोशण "म्हाका ह्या नरकांतल्यान सोडयरे म्हाज्या भावा, ह्या दोगय राकेसांनी म्हाका आपली बायल करून दवरला. हांवें ना म्हटल्यार म्हाका मारतात बडयतात!" ह्या वाक्यांतल्यान कथेंत चित्रीत केला.

'नागसर्प' हे कथेंत शिवबाबू आनी ताचो बापूय नाग आनी मुंगूसाचो खेळ दाखोवन पोट भरताले. पूण कांय वर्सांनी ताच्या मुंगूसाक एक सुणो मारता. तसोच एक दीस बापूय भायर पडटा. तेन्ना शिवबाबू नागसर्प लोकांक दाखोवन ताका कितें खावंक दी म्हूण सांगून पोट भरी. पूण एक दीस ताका रान खात्याचे मनीस धरून व्हरतात आनी ताका तो सोरोप सोडपाक लायतात. सोरोप सोडल्या उपरांत शिवबाबू कडेन खावपाक जेवपाक कांय नासता म्हूण तो परतो सोरपाक सोदूक थंय वता. पूण तो सोरप ताका मेळना. कांय दिसांनी एक दादलो आपूण एका विशांकारी सोरपाक मारला म्हूण रस्त्यार सांगता, थंय लोकांची गर्दी पळोवन शिवबाबू वचून पळयता तेन्ना तो सोरप आपलोच म्हूण ताका कळटा. शिवबाबू आपलो पोट भरपी म्हालवज गेलो म्हूण खूब रडटा. ताच्या कुटूंबांतलो कोण गेल्ले वरवी ताका दिसता.

'दोन मुळांचें झाड' हे कथेंत नंदिनीक ताच्या घोवाच्या घरची खूब कामां करपाक लायतात. नंदिनी ती कामां करून बेजारिल्ले. तेन्ना ताचो मांव ताका वावराडी दवरपाक ताच्या कुळाराच्यान 2-3 लाख हाडपाक सांगता ते पळोवन तें परते जाप दिता आनी तेन्ना ताचो घोव ताका मारता. त्या खिणाक तें कुळार वता पूण थंय ताका ताची आवय सांगता की बायलेक दोन मुळां आसतात-एक आवय घरचे आनी एक घोवा घरचें पूण तातूंतले एकूय मूळ धड नासता. नंदिनी हें कथेंत खूब कश्टान वावुरता पूण ताच्या कश्टांक मात्तूय

मान मेळना हे आमकां पळोवंक मेळटा. गरीब घराब्यांनी जाल्ले स्त्रीचेर अन्याय आमकां पळोवंक मेळटात.

‘सखारामाली भयण’ हें कथेन एक कश्ट करपी भाव आपले भयणी खातीर खूब काम करता. सखारामचो बापूय दुसरें लग्न करता तेन्ना दुसरी आवय त्रास करता म्हूण पळून वता आनी दुसऱ्या गांवांत कामाक लागता. तो घर सोडून गेल्ल्यान, संवत्र आवय ताच्या भयणीक खूब त्रास करता हे तो जाणा आसता, देखून तो भयणीक लग्न करपाक खूब कामां करून पयशें एक करता. पूण इतल्यान ताका एक तार येता की ताच्या भयणीन गौरीन बांयात उडी मारून जीव दिल्लो आसता. सखाराम थंयच रडूंक बसता. एका कुटुंबांतली आवय मरून भुरग्यांक त्रास करपी संवत्र आवयचे चित्रण ह्या कथेंत जाला.

दर एक कुटुंबाचे आपले एक वेगळे दूख आसता. दूख मनशाक हालोवन उडयता. दर एका कथेंत वेगवेगळ्या कुटुंबांची वेगवेगळी दुखेंस्त कथा लेखकान सांगल्या. समाजांत वेगवेगळी मनशां आसात. त्या प्रमाण तांची वेगवेगळी भावना आसता. लेखकान आपल्या कथेंत समाजांतल्या अन्याय जावपी मनशाच्या भावनेचो थाव घेतला आनी देखून ते तांचे उमाळे आपल्या कथेंतल्यान वाचकां मुखार हाडटा. कांय कथांनी लेखकान गरीबीक लागून सामान्य मनशान केल्लो संघर्श दाखयलां. तर कांय कथेंत घोव मेल्या उपरांत त्या स्त्रीची वेदना, भावना हांचे चित्रण दाखयलां. लेखक समाजांतले वास्तव विशय मांडपाचो यत्न करता.

4.1.2 मोगाच्यो भावनीक स्पर्श करपी कथा

अश्यो कांय मोगाच्यो भावना चित्रावपी कांय कथा आसात ज्यो पुराय जाल्यात तर कांय पुराय जावंक पावूंक नात, आनी देखून तांची जीण दुख्खान भरिल्ली आमकां पळोवंक मेळटा. देखीक "पलतडचें तारूं" ह्या कथा संग्रहांतली ‘व्यभिचार’ कथा. ‘व्यभिचार’ कथेंत सरस्वती आनी प्रो. रूबेनाचो कॉलेजीत मोग जाता पूण घरची तांच्या

मोगाक मान्यताय दिना. उपरांत काय वर्सांनी ती मेळटात. पूण दोगाय लग्न जाल्यात आनी तरी सरस्वतीच्या मनान रूबेन आसता. तो मात लग्न जाला ते आयकून सरस्वती परतता. लेखक अर्दकुट्या मोगा विशी सांगता तांच्या मोगाची एकलेपण स्पश्ट करता.

"तरंगां" ह्या कथा संग्रहांतली 'वितरग' कथा जातूंत पावलीन एक वैजीणाचे काम करतालें. ताचो मोगी डॉमनिक बोटीर मरता आनी देखून ताचो मोग अर्दकुटो उरता. आपल्या मोगीच्या आशोक ना तर तेच्या रुपांत एक भुरग्याच्या आशोक ते वणवणटा अशी ताची दुखी कथा आसा. तें गांवांत वैजीणाचे काम करी पूण स्वता केन्ना गुरवार जावंक ते पावले ना म्हूण गांव ताका हिणसायतालो. तेन्ना ते वैजीणीचे काम बंद करपाचें थारयता. पूण जेन्ना एका राती विठ्ठल आपल्या बायलेच्या बाळटेराक पावलीनाच्या दारार मारता तेन्ना आपल्या मना विरूद वचून पावलीन एका नव्या जिवाक जीव दिवपाक धांवता. आपल्या मना विरूद मनीस वचून काम करता कारण ताका त्या मनशाचे वा कामाचे आपलेपण आसता हीच भावना दाखोवपी वितरग ही कथा आसा. "पावलीन नेटान पावलां उखलता. विठ्ठलाक ताच्या सांगाताक वचूंक मदीं मदीं धांवचें पडता." पावलीनाची आपल्या कामा प्रती जापसालदारकी दाखयता.

"बायनेट फायटींग" ह्या कथा संग्रहांतली 'मीर्गवाल' ही कथा. सुनंदा सान वंयाचेर आपल्या गांवांत गांवभर भोंवतालें तेन्ना ताका आनी व्हडेकार वासूक एकामेकाच्या नांवान चाळयताले. जेन्ना लग्नाचो प्रस्न येता तेन्ना जात वेगळी आशिल्ल्यान सुनंदाचो बापूय सुनंदाक मुंबयच्या चल्या कडेन लग्न करता. पूण लग्न जावन 3 वर्सा जावन लेगीत भुरगें ना ते पळोवन घरची ताका वांज म्हणटात. तेन्ना ते आपूण वांज न्हय हे सिद्द करपाक गांवांत परत वता. थंय ताचो वासू बरोबर संबंद येता. एक बायल वांज म्हूण तिचेर आरोप घालून घोव आपूण तपासून घेयनासतना रावपी त्या घोवाची आनी ताच्या घरच्याची वृत्ती "तूं

अवचिन्न आदींच वांज. तुज्या वांज हातान कांयच जावचें ना. एक बी किल्लेवचें ना. ताका कोंब फुटचो ना^{१०} ह्या वाक्यांतल्यान कथेंत आयिल्ले दिश्टी पडटा.

‘पोट्रेट’ सारके कथेन मन्नू हो फामाद चित्रकार आपली मोगिका विमलाचो न्यूड पोर्ट्रेट काडपाक सोदता. पूण विमला ताका ती पोर्ट्रेट काडटलो कांय भोगी जातलो असो प्रस्न करता, तेन्ना मन्नू आपूण चित्रकाराच्या रूपांत त्या चित्राक पळयतलो असो म्हणटा. चित्र काडून तयार जाता तेन्ना ते बरें जावंक ना अशें विमला म्हणटा पूण मन्नू तें मानून घेना. तेन्ना विमला ताका बेडरूमांत व्हरता आनी तांचे मदी संभोगा येता. त्या वेळार जेन्ना मन्नू परत ते चित्र पळयता तेन्ना ताका ते मान्य जायना. त्या खिणाक विमला ताका बरो कलाकार जातलो जाल्यार बेगीन लग्न जावपाक सांगता. भोगी वासनेन केल्ले काम सफळ जायना ताका एक साफ दृश्टीची गरज आसता हे ह्या कथेंतल्यान स्पश्ट जाला.

घोव बायले मदलो मोग मरण लेगीत पयस करपाक शकना हे ‘वोताची सावळी’ ह्या कथेन सांगला. ललिताच्या घोवाक पांयच्या बोटाक कुश्ट रोग जाता पूण तरी आसतना ते घोवाक हॉस्पिटलांत दवरपाक कशेंच तयार जायना. ताका आपलो घोव घरांतल्यान गेल्या उपरांत आपल्याचेर आगळीक जायत म्हूण एक भंय सदांच आसलो. पूण जेन्ना घोव खूब दुयेंत जाता तेन्ना ते काळजार फातर दवरून घोवाक हॉस्पिटलांत घालता. घोव घरांतल्यान भायर पडना फुडे वाड्यावयले दादले ताच्या घरां भोंवतणी घुंवतात. ललिताक काम करपाक लेगीत भंय दिसपाक लागता. निमाणें ते घोवाक परते घरा हाडटा कारण ताका कळटा की तें आपल्या घोवा बगर रावपाक शकना तो ताची सावळी जावन आसा. हे कथेंत एका अस्तुरी भितर एकल्यापणाचो भंय आनी असुरक्षीत आशिल्ली भावना व्यक्त जाल्या.

मोग हो दोन मनशां मदी जाता तेन्ना तो फक्त मोगी आनी मोगिका मदीं जायना तर तो आवय भुरगीं, घोव-बायल, आजी-नातू आदी हांचे मदीलेगीत जावपाक शकता. लेखक

महाबळेश्वर सैल हांच्या कथेंत भावा मदलो मोग, भयणी मदलो मोग, दोन मोगी मदलो मोग तशेंच घोव बायले मदलो मोग लेगीत चित्रीत जाला. मोग जेन्ना जाता तेन्ना सगळे बों आनी सरळ दिसता पूण जेन्ना मनशाचेर समाजाचो दबाव पडपाक लागता तेन्ना तोच निर्मळ मोग मनीस विसरता. तेन्ना परिस्थिती बदलता आनी खूब कळाव जाता, देखून लेखकाच्या कथेंत मोग हांचो अंत शोकांतीकेनच जाल्लो आमकां पळोवंक मेळटा.

4.2 कथेंतली प्रादेशीकताय

लेखकाक आपल्या वाठाराची ओडी आसा आनी ते आपल्या वाठाराक सदांच याद दवरतात हे तांच्या साहित्यांतल्यान कळटा. कारवार हो लेखकाचो जल्म स्थान आनी देखून लेखकाक आपल्या गांवची थळां खबर आसात. ह्या थळांचो उल्लेख आनी थंयची संस्कृताय ते आपल्या साहित्यांत मांडटात. तांच्या कथांनी काणकोण वाठाराचो उल्लेख जाला थंयसल्ले गांव, शाळा ऑफिसां हांचो उल्लेख जाल्लो पळोवंक मेळटा.

“पलतडचें तारूं” ह्या कथा संग्रहांत ‘देंठ’ कथेंत मल्लिकार्जुन कॉलेजीचो उल्लेख आयला. जंय एक प्रोफेसर म्हण देवता आस्ट्रोफिजीक्स करपी विशयाचेर पि.एच.डी करपी विद्यार्थ्यांक तो मार्गदर्शन दितालो. पूण तांच्या चलयेक ताचो घोव त्रास दिता तेन्ना तें घर सोडून कुळारा येता. पूण रोखडोच केदगीख आपल्या घोवान सुईसायड केला म्हूण फोन येता. ह्या कथेंतली मल्लिकार्जुन कॉलेज ही काणकोण वाठारांतली कॉलेज म्हण आयल्या.

“तरंगां” ह्या संग्रहांतली ‘तरंगां’ कथेंत वर्सान वर्स कारवार आनी काणकोण ह्या वाठारांत देवाचो तरंगांमेळ कसो खोशयेन गांवभर आनी दोंगरभर भोंवता हाचें वर्णन जाला. ती तरंगां घेवन भोंवपी गुणोदादा हे वर्णन सांगता. तो जरी सत्तर वर्साचो जाता पूण आपली चाली-रिती तो सोडना आनी आपली मुळा आनी संस्कृताय जपता. ते निमाणे वर्स तो आपणाक जाता तशें तरंगां घेवन मुखार वचपाक सोदता. कारवार आनी काणकोण

वाठारांतली संस्कृताय, उत्सव आनी थळां ह्या कथेंत आयल्यात. त्या वाठाराचे आनी परंपरेचे चित्रण लेखकान खोलायेन आपल्या कथेंत केला.

“बायनेट फायटींग” ह्या कथा संग्रहांतली ‘सात जाण मांयळ्यांलो भाचो’ ह्या कथेन रमेश आपल्या मामागेर हणकोण्या शिगम्यांक वता, थंय मात ताका एकूय मामा जेवपाक आपल्यागेर व्हरनात तेन्ना बाबडो पोर रातभर उपाशी उरता आनी दुसऱ्या दिसा रडत घरा परतता. “बुधवार दीस रातची शिगम्याची शागोती आनी मगेर रातचें नाटक. इतिहासीक नाटक करचें तें हणकोणकारांनीच अशी सरभोंवतणच्या गांवांत नामना आसली, शागोतेक आनी नाटकाक सोयरे लोटून येताले.”¹⁰ ह्या कथेंत हणकोण वाठाराचे आनी थंयच्या शिगम्याचे वर्णन आयला.

‘पेड्डी सावली’ ह्या कथेंत कारवार वाठार घोवाच्या कामाक लागून सोडून आयिल्ल्या शकुंतलाची काणी सांगल्या. शकुंतल गुरवार जाता पूण ज्या वाठारांत ती रावतात थंय मातूय उदक नासता आनी तेन्ना ते कारवारच्या पावसाची आनी सरभोंवतणची याद काडीत दुयेंत पडटा, पूण जेन्ना ताच्या घोवाक कारवार परत वचपाची रजा मेळटा तेन्ना ताका आपलो गर्भ सोंपला अशें दिसूंक लागता.

“दोन मुळांचे झाड” ह्या कथा संग्रहांतली ‘दसणीची खांदी’ हे कथेंत विमळाक आपल्या कुळाराचो शिवानंद मेळटा. तो यल्लापूर वाठारांत फौरस्ट कंट्रेक्टकांत काम करतालो. ह्या कथेंत आपल्या कुळारा कडल्यान पयस आशिल्ल्यान विमळ ताचेर मांव आनी घोवा कडल्यान जावपी बळजबरीची खबर शिवानंदाक ताच्या कुळारा सांगपाक लायता. पूण शिवानंद घरा सांगपाक पावना आनी जेन्ना तो परतो कामार परतता तेन्ना मेरेन विमल जीव दिता.

जरी ते आपल्या वाठारांत आयज रावनात तरी लेगीत तांका आपल्या वाठाराची आपूलकाय आसा. तांची संस्कृती आनी समज ते खोलायेन जाणात हे तांच्या

साहित्यांतल्यान दिसून येता. थंयसरल्या रानांनी काम केल्ल्यान तांका थंयसरल्ल्या रानांची लेगीत बरी वळख आसा हे आमकां तांच्या साहित्यांतल्यान कळटा. रानांत मेळपी झाडां, वाली हांची तांका बरी म्हायती आसा. लेखक आयज लेगीत कारवार वाठारांत रावतात. तांकां कारवार वाठाराची खूब गोडी आसा आनी आपल्या लिखाणांत ते कारवार वाठाराक सदांच याद दवरतात.

4.3 कथेंतले इतिहासीक संदर्भ

इतिहास म्हणल्यार खूब काळा पयलींची गजाल. जी कांय वर्सां फाटी घडून गेल्या आनी तिचो छाप आयज लेगीत समाजांत वा समाजाचेर जाल्लो दिसता. ह्यो घडणुको घडून गेल्यात म्हूण ताका इतिहास म्हणटात. आयज त्यो गजाली घडिल्ल्यान फुडली पिळगी ताचे फळ भोगता. तशींच ह्यो गजाली एक परंपरा तयार करून गेल्या जी ती आयज मानतात. लेखक महाबळेश्वर सैल हांच्या कथेंत कांय इतिहास याद करपी कथा आयल्यात. तातूंत कांय आख्यायिका, परंपरां सांगपी कथा आसात.

देखीक “तरंगां” ह्या कथा संग्रहांत ‘रुमडाफूल’ कथेंत इतिहासाचो थोडोभोव उल्लेख आयला. आपल्या वयनीची रक्षा आनी सेवा करपी लक्षुमणाची धाडसाची ही कथा. लक्षुमणाची वयनी णव म्हयने गुरवार आसली आनी तिका आपल्या कुळाराची खूब याद येताली. तिचो घोव आसमांत मिलितरींत आशिल्ल्यान लक्षुमण आपल्या वयनीक सांबाळटालो. 1954 च्या काळार गोंयच्या दोनय वाटेन नाका बंदी केल्ली देखून कोणाक सोंपेपणी वचूंक येवंक मेळनासले. अशें आसतना लक्षुमण आपल्या वयनी खातीर दोंगरावयल्यान वाट काडीत तिच्या कुळारा व्हडा कश्टान जीव मुठींत खेळून पावता. पूण थंय पावून ताका कळटा की वयनीचो मामा ‘जंय हिंद’ म्हणून पळून गेला. जेन्ना लक्षुमण घरा पावता तेन्ना तो पळयता की वयनीचो मामा तांच्या घरा पावला आनी ताच्या वयनीक

वेणो मारपाक सुरू जाल्यात. आपल्या मनशांचे ओडीन कशें पुर्तुगेजांच्या सत्येखाला लोक आपल्या घरच्यांक मेळटालें हें दाखोवपी ही कथा.

‘तरंगां’ हे कथेंत देवाची तरंगां भोंवताना कशी ती पुराय काणकोण आनी कारवार वाठार भोंवता हें दाखयला. देवाची तरंगां दर वर्सा प्रमाण पौश पुनवेक तरंगांमेळ घेवन भायर सरतात. तेन्ना गुणोदाद हो सतरा वर्सा पिरायेचो जाण्टो त्या मेळांत चलतालो, त्या तरंगांमेळांत तो बी. ऐ शिकिल्ल्या नरेशाक पळयता आनी शिकिल्ले भुरगे मेळांत वाटो घेतात म्हूण खूश जावन त्या जाग्या फाटली काणी सांगता. त्या दोंगराक पयली शिवेश्वर म्हणटाले उपरांत ताचे कारवार जाले. अशें तरेन पुराय वाटभरची आनी वेगवेगळ्या थळांची थंय काणी आयला. ह्या कथेंत काणकोण आनी कारवार वाठारांचो आनी तरंगांमेळाचो इतिहास आयला, “उलयतां उलयतां मेळ गोंयचे आनी कारवारचे रिशीर येवन पावलो.”¹¹

“बायनेट फायटींग” ह्या कथा संग्रहांतली ‘एक झाड बापडेशे’ ह्या कथेंत वेगवेगळ्या झाडां विशीं सांगला. एका दोंगरा सकयल वेगवेगळी मोटी गच्च अशीं झाडां आसली, जांब्याचे रूख, नाण्यारूख, माडतीचे, असणी रूख आदी. ह्या झाडां मदी एक झाड आसले जाची कांय वळख नासली. त्या झाडांची सावळी नासली, फळां-फुलां नासली आनी ना त्या झाडाक धड उदक लेगीत नासले. पूण तरी तें झाड उरिल्लें. पूण एका वर्सा त्या झाडाक घच्च हळदुवी फुलां फुलतात आनी ताका बरो परमळ सुट्टा. एक जाण्टेलो थंयसून वतना त्या झाडाक वळखता आनी तें झाड सातसाली झाड म्हूण सांगता. हें सातसाली झाड सात वर्सांनी फुलता आनी ज्या वर्सा ते फुलता त्या वर्सा त्या गांवांत बरी पिकावळ जावन तो गांव गिरेस्त जाता अशें मानतात. रूखाची वळख लेगीत फाटीं घडिल्ले प्रक्रिये कडल्यान मेळटा.

4.4 कथेंतले संस्कृतीक दर्शन

दर एका समाजाची आपली वेगळी अशी संस्कृताय आसता ताचे पालन तो समाज करता. संस्कृती ही मनशान आपले श्रद्धेन निर्माण केल्ली भावना. गोंयची संस्कृती हेर देशांच्या संस्कृती परस वेगळी आसा. लेखक महाबळेश्वर सैल हांच्या कथेंतल्यान व्यक्त जाल्ली ग्रामीण संस्कृताय भरभरून दिश्टी पडटा. हे संस्कृतायेंतल्यान एका समाजाची त्या संदर्भांत आशिल्ली नदर लेखक महाबळेश्वर आपले कथेंच्या माध्यमांतल्यान खूब खोलायेन दाखयतात.

संस्कृती हाचे अंतरगत लोकांनी वेगवेगळे घटक तयार केल्यात. देखीक वेद, समज, श्रद्धा, अंधश्रद्ध, उत्सव, लोकवेद, परंपरा आनी चाली-रिती. हे घटक समाजांत एक चालना हाडटा आनी लोकां मदी समाजांत एकचारपणान ह्यो संस्कृती पाळून जगूंक शिकयता. दर एका कार्याक एक धारीविक रूप मेळटा देखून ही संस्कृती तयार जाल्या.

“तरंगां” ह्या कथा संग्रहांतली ‘नवें’ हे कथेंत शेत लुंवचें पयली प्रकियेचे विशी सांगला. ह्या प्रकियेन शेत पिकून लुंवपाक तयार जावन येता तेन्ना त्या नव्या धान्याची पुजा करतात. पुजा करचे पयली शेत कापचे न्हय अशी त्या वाठाराची ती संस्कृताय आसता. पूण पोटाची भूक भरपाक शंकर नवेंच्या पुजेक रावना आनी आपलें धान्य कापून खाता. पूण चाली-रिती मोडिल्ल्यान आपल्या समाजाच्या भंयान तो धान्य कोणी चोरून व्हेले म्हूण फट सांगता. तांका आपल्या समाजाचो भंय आसता देखून तो कोणाक खरें कळूंक दिना. परंपरां मोडिल्ल्यान समाज तुका गांवाभायर वा त्या समाजाभायर दवरता ही संकल्पना ह्या कथेंत दाखयल्या.

‘तरंगां’ ह्या कथेंत देवाची तरंगां भोंवताना कशी ती पुराय काणकोण आनी कारवार वाठार भोंवता हें दाखयला. देवाची तरंगां दर वर्सा प्रमाण पौश पुनवेक तरंगांमेळ घेवन भायर सरतात. तेन्ना गुणोदाद हो सतरा वर्सा पिरायेचो जाण्टो त्या मेळांत चलतालो. त्या

तरंगांमेळांत तो बी. ऐ शिकिल्ल्या नरेशाक पळयता आनी शिकिल्ले भुरगे मेळांत वांटो घेतात म्हूण खूश जावन त्या जाग्या फाटली आनी पारंपरे फाटली काणी सांगता, त्या दोंगराक पयली शिंवेंश्वर म्हणटाले उपरांत ताचे कारवार जाले. अशें तरेन पुराय वाटभरची आनी वेगवेगळ्या तळाची थंय काणी आयला. ह्या कथेंत पुराय तरंगांमेळाची परंपरा आनी उत्सव आयल्यात. कशी खंयच्या देवाची तरंगां कोण उखलता ती तरंगां खंय रावतात हे सगळे ह्या कथेंत आयला.

“बायनेट फायटींग” ह्या कथा संग्रहांतली ‘एक सुन्न मरण’ हे कथेंत जेन्ना एक सवायशीण बाळंत बायल भुरगे पोटांत घेवन मरता तेन्ना तिच्या निमण्या संस्काराची चाली-रिती दाखयल्या. एक बायल गुरवार पणान मरता तेन्ना तिका आवलातीण म्हणटात आनी कोण तिचे लागी वचना, तिका वायट अशें मानतात. ती मरून पयली तिचे रांडावपण काडपाची प्रक्रिया जाता आनी उपरांत तिच्या पोटांतल्यान भुरगे भायर काडून पुरचे आसता ह्यो चाल-रिती लेखकान चित्रायल्यात. हे करपी तांच्या घोवाची जी दुखेस्त भावना आसा ती त्या कथेंत आयल्या.

‘सुमती’ हे कथेंत घोव मरिल्ल्यान बायलेचेर आयिल्ल्या बंदनानी चेंपिल्ल्या त्या बायलेचो घुस्मटमार दाखयला. सुमती हे बाशिंग करपाचे काम करताले. सुमतीचो घोव ताका, ताच्या चलयेक आनी आवयक सोडून गुलाबी नांवाच्या बायले बरोबर रावता. तेन्ना आपले पोट भरपाक सुमती एकनाथ मेस्तागेर बाशिंग करपाचे काम करी. सुमतीचो घोव विष्णू आता गुलाबी बरोबरच रावतालो पूण तांचे कायद्यान लग्न जावंक नासले. कांय वर्सांनी विष्णू दुयेंत जावन भायर पडटा तेन्ना गुलाबी ताची कूड हाडून सुमती कडेन दिता. निमाणें सुमती सगळे करता आनी कांय दिसांनी कामार परते वता. थंय ताचेर व्हडलो संकट येता, तो म्हणल्यार एक विधवा बायल बाशिंग करपा सारके पवित्र काम करपाक शकना हो लोकांचो समज. तेन्ना ताचे काम वता आनी ताचेर दोंगर कोसाळ्ळीले वरी जाता. हे

कथेंत एक रांडव बायल आशिल्ल्या समाजांतली कांय पवित्र कामां तिका करपाक मेळनात हाचे चित्रण सुमती कथेंत जाला.

‘जूंव’ ह्या कथेंत जेन्ना शेतांत बैल जूंव मोडून उडयता तेन्ना त्या बैलाक विकून दिवपाचो समज आमकां पळोवंक मेळटा. कारण जूंव मोडप ही एक बरी देख न्हय अशें त्या लोकांचे मानप आसता. देखून कथेंत रामचंद्र चांदूक विकता पूण चांदू आपल्या मालकाच्या मोगान परतो येता आनी जूंव खांदार घेता. रामचंद्र खरें म्हणल्यार आपले संस्कृताये भायर वता पूण तशें केल्ल्यान ताका कसलेच त्रास जायनात. बैलांच्या मानेर जूंव मोडप हे सारके अवचिन्न अशें समज दवरपी लोकांचे हे चित्रण, “गांवांत जूंव मोडिल्ली खबर पातळ्ळी आनी थंय रोखडेच धा बारा दादले बायलो एकठांय जाले. तेणी शास्त्राचो आनी पुर्वचाराचो काध्याकूट केलो, तेणी मोटी भिरांत पातळायली.”¹²

‘उजवाडाचें पावल’ हे कथेंत वैशालीचो घोव मरता तेन्ना तिका शिकून लेगीत रांडावपण भोगचे पडटा. तिचो सगळो शिंगार, साडयो लिपोवन दवरतात. तेन्ना रांड बायलांनी घोव मेल्या उपरांत रंगीन साडयो न्हेसच्यो न्ही ह्या समझाक ती तोंड दिता आनी आपली नोकरी करता. तिका आपली नोकरी करपा खातीर धिटाय मेळटा आनी ती बरी न्हेसून कामाक वचपाक लागता. विधवा बायलेन कशें समाजांत रावचे, कितें करचे हें सगळे समाजान थारावन दवरला. त्या संस्कृतायेचेर लेखक बडी मारपाचो प्रयत्न करतात.

समाजांत सुरवातेक मनशाच्या वागणुकेक चालना मेळचे खातीर ती संस्कृताय तयार केल्ली. ती संस्कृताय काळा प्रमाणे कशी बदली आनी मनशान कसो ताचो विरोध केलो हे महाबळेश्वर सैल हांच्या कथेंत आयला. ही संस्कृताय समाजांतल्यो कांय रिती-रिवाज दाखयतात तेंच बरोबर त्यो मनशाक कशें तरेन बांदून दवरतात हाचें चित्रण तांच्या कथेंनी जाला. खास करून एक घोव मेल्ली बायल खूब सोंसता तेन्ना तिची जाल्ली अवस्था खूब त्रासदायक आसता. ती लेखकान खोलायेन व्यक्त केल्या.

लेखक गंभीर विशय आनी आशय आपले कथेंत हाडटात. तांच्या कथेंत जे विशय आमच्या सरभोंवतणी घडत येतात तांचेच वर्णन आयला. आपले कथेच्या माध्यामांतल्यान ते वाचकांच्या मनांचो धाव घेतात. तांची कथा वाचतकच त्या कथेंत घडिल्ली गजाल आमच्याच सरभोंवणी घडिल्ले वरवी दिसता. समाजा विशीं सांगताना त्या समाजाचे चित्रण तांच्या खूब प्रकर पणान आयला. तांच्यानी आपले कथेच्या माध्यामांतल्यान समाज प्रबोधन करपाचो यत्न केला. लेखक समाजांत चलपी वायट चाली-रितीचेर बडी मारता.

मनशाचे मन रोखडेच बदलता आनी तो वायट मार्गार वता हे आयच्या समाजांत घडपाक लागला. तशेंत मोग आनी भावना हांचो समतोल आयज सारको जायना. तेन्ना मनीस आपले वागणूकेन दुसऱ्यांक कश्ट दिता. मनशा भितल्ले मनीसपण साप्प उणें जाला. ह्या सगळ्या विशयांचेर लेखक आपल्या कथांनी चर्चा करता. तशेंच आपल्या वाठारांतली यादीन लेखक थंयचे उत्सव, चाली-रिती, स्थळां आनी परंपरांचो उल्लेख आपल्या कथांनी करतात. लेखकांच्यो कथा मनांक स्पर्श करतात. स्त्री वेदना, सामाजीक बंधना, संस्कृती आदीं विशय तांच्या कथेंत भरभरून येतात.

संदर्भ

1. सैल, महाबळेश्वर. घरापाखें (पलतडचें तारूं कथा संग्रह), कुळागर प्रकाशन, मडगांव गोंय, 1989, पा. 63.
2. सैल, महाबळेश्वर. नवें (तरंगां कथा संग्रह), जाग प्रकाशन, प्रियोळ, म्हाड्डोळ गोंय, 1991, पा. 5.

3. सैल, महाबळेश्वर. मेर (तरंगां कथा संग्रह), जाग प्रकाशन, प्रियोळ, म्हाड्डोळ गोंय, 1991, पा. 71.
4. सैल, महाबळेश्वर. चंदरजोत (बायनेट फायटींग कथा संग्रह), बिम्ब प्रकाशन, पर्वरी गोंय, 2005, पा. 93.
5. सैल, महाबळेश्वर. मनीसबुडी (निमाणो अश्वत्थामा कथा संग्रह), श्रीशैल प्रकाशन, आर्ले राया गोंय, 2007, पा. 30.
6. सैल, महाबळेश्वर. भूंयसुवात (निमाणो अश्वत्थामा कथा संग्रह), श्रीशैल प्रकाशन, आर्ले राया गोंय, 2007, पा. 51.
7. सैल, महाबळेश्वर. दसणीची खांदी (दोन मुळांचे झाड), श्रीशैल प्रकाशन, आर्ले राया गोंय, 2011, पा. 7.
8. सैल, महाबळेश्वर. वितराग (तरंगां कथा संग्रह), जाग प्रकाशन, प्रियोळ, म्हाड्डोळ गोंय, 1991, पा. 15.
9. सैल, महाबळेश्वर. मीर्गवाल (बायनेट फायटींग कथा संग्रह), बिम्ब प्रकाशन, पर्वरी गोंय, 2005, पा. 18.
10. सैल, महाबळेश्वर. सात जण मांवळ्यांलो भाचो (बायनेट फायटींग कथा संग्रह), बिम्ब प्रकाशन, पर्वरी गोंय, 2005, पा. 24.
11. सैल, महाबळेश्वर. तरंगां (तरंगां कथा संग्रह), जाग प्रकाशन, प्रियोळ, म्हाड्डोळ गोंय, 1991, पा. 161.
12. सैल, महाबळेश्वर. जूव (बायनेट फायटींग कथा संग्रह), बिम्ब प्रकाशन, पर्वरी गोंय, 2005, पा. 133.

प्रकरण - 5

महाबळेश्वर सैल हांच्या कथांतली मुखेल पात्रचित्रणां

पात्र हे दर एका कथेंत येता. त्या पात्रांची काणी त्या कथेंत अभिव्यक्त जाल्ली आसता. पात्रांच्या माध्यमांतल्यान लेखक आपली कथा मुखार व्हरता. दर एका पात्रांची आपली एक वेगळी वळख आनी मोख आसता. कथेंतले पात्र कशें आसचे हे लेखक कथेच्या गरजे प्रमाण धारयता. महाबळेश्वर सैल हांच्या कथांनी बाल अवस्था ते जाण्टी अवस्थे मेरेनचे चित्रण जाला. दर एका पिळगेची जी सुख-दुखांची काणी आसा ती लेखकान आपल्या कथेंनी सांगल्या.

तांच्या कथेंतल्यान जें पात्रांचे वर्णन जाला ते खूब खोलायेन आयल्या हे तांच्यो कथा वाचल्या उपरांत कळून येता. एकाद्र्या पात्राची गरज तितलेच विश्लेशण जाला. तांच्यांनी पुरुश पात्रां, स्त्री पात्रां आनी बाल पात्रां ह्या तिनूय तरेच्या पात्रांची मांडणी आपल्या कथांनी केल्या. हें करताना तांच्यांनी त्या पात्रांक खंयच हाता भायर वचूंक दिवंक ना. पात्रांच्या गरजे प्रमाण तांच्यांनी तांका वेगवेगळ्या भावनांनी त्या पात्रांक अभिव्यक्त केला. लेखक महाबळेश्वर सैल हांच्या कथांतल्यान पात्रांच्या सभावांचेर आदारून हांगा वर्गीकरण केल्ले आसा.

5.1 कथांतलीं पुरुश पात्रां

लेखक महाबळेश्वर सैल हांच्या कथांनी पुरुश पात्रांचे वर्णन लेखकान स्त्री पात्रां परस कमी केला. तांच्या कथांनी दादलो हो मुखेल पात्र म्हूण थोड्याच कथांनी आयला. देखीक 'घरापाखें', 'घरघरांतली रड', 'येणें', 'नवें', 'रूमडाफूल', 'मेर', 'बायनेट फायटींग', 'मन वैरीण', 'अज्ञानसूख', 'अपशरण', 'सैमचक्र', 'हरीहर', 'हेडकूक', 'प्रमोशन' आदी कथा. दादल्याक तांच्या कथांनी प्रमुखपणान मोव मनाचो वा दुसऱ्यांक

छळपी वृत्तीचो दाखयला. लेखकान तांच्या कथांनी पात्रां वर्णन करताना तांच्या बाह्य कूड तशेंच तांच्या स्वभावाचे चित्रण केलां जाचें वर्णन मुखार मांडला. तांचे कथेंतले पुरुश पात्र घोव, भाव, बापूय, मोगी, चलो, सैनीक अशी नार्ती घेवन जल्मल्यात. पात्रांच्या चित्रणां प्रमाणे तांची विभागणी करून सकयल मांडल्या.

5.1.1 बळिश्ट पुरुश पात्रां

एक दादल्या मदी उपाट शक्ती आसता आनी ही शक्ती ताका आपल्या घरच्यांची आनी आपल्या मनशांची रक्षा करपी भावनेंतल्यान येता. ताका आपल्या बळग्यार आपल्या मनशांक सुरक्षित करपाची भावनां दिवपाक मानवता. देखून दर एक दादलो तांच्या रक्षणा खातीर आनी सवलती खातीर पोडतिडकीन वावुरता.

‘रूमडाफूल’ हे कथेंत आपले वयनी खातीर लक्षुमण गांवच्या दोशींवटेन नाकाबंदी आसून लेगीत तो तिच्या कुळारा वता. वाटेर ताका ताचो जीव खूब त्रासान घालून वच्चे पडटा पूण आपले वयनीचे दुवाळे पुराय करपाक तो तिच्या कुळारा वता. पूण थंय ताका मामा मेळना कारण तो जंय हिन्द म्हणून पळून गेल्लो आसता. मात जेन्ना तो घरा पावता तेन्ना वयनीचो मामा तांगेर पाविल्लो आसता आनी ताच्या वयनीक बाळंतपणाच्यो वेणो मारुंक सुरवात जाता. नाकाबंदी आसतना रस्तो पार करपाचो धाडस दाखोवपी लक्षुमणाची ती कथा. लेखकान सुरवातेक लक्षुमणाक खूब भित्तो दाखयलां पूण वयनीच्या मायेन ताच्या मदी धाडसी स्वभाव निर्माण जाता. दादल्या मदी जापसालदारकी आयली म्हणटकच “ताणें चाट मारली. आकांताच्या धीरान पावलां उखलीत तो सटसटीत चलूंक लागलो.”¹ हो ताचो धाडशी स्वभाव ह्या वाक्यांतल्यान दिसून येता.

‘कॅप्टन सतीश श्रीनागेश’ ह्या कथेंतलो कॅप्टन सतीश श्रीनागेश हो एक वेवस्तीत काम करपी सैनीक आसलो. एक फावट तांका जिपींत बसून कांय म्हत्वाची कागंदा कालीपोंगांत पावंक जाय आसली. पूण वातावरण सारके नाशिल्ले दोंगरी रस्तो सारको

नासलो आनी वाट स्पश्ट कळनासली, तरी लेगीत कॅप्टन सतीश श्रीनागेश तांका वेवस्थीत धळार आनी वेळार पावयता. तो आपले कर्तव्य पुराय करपाक सफल जाता. तांचे भितर वेळार काम करपाची शिस्त आनी शक्ती तांणे आपूण विकसीत केल्ली आसता, ते पुराय कथेन तांचेच गुणाचे चित्रण केल्ले आसा. ते ह्या कथेंत एक स्थीर पात्र जावन आसा.

‘बायनेट फायटींग’ ह्या कथेंतलो सुभेदार रामशिंंगाचें चित्रण लेखकान केला तेन्ना तांचे विशीं सांगतना तो अठ्ठेचाळीस वर्सा पिरायचो आसलो तरी लेगीत तो थाम पणान आपली प्लाटूनाची तयारी कशी करता हाचें वर्णन कथेंत आयला. लेखकान ह्या पात्रांचे चित्रण न हार मानपी सैनीका कडेन केला, तशेंच वास्वांत लेगीत हे पात्र आसा अशें लेखक महाबळेश्वर सैल हांणी मुलाखतींत सांगला. ‘पोल्युशन’ कथेंतलो डॉक्टर खूब फिशाल डॉक्टर आसलो, ताचे चित्रण करताना लेखकान तांच्या चित्रण करताना “तो डॉक्टर आशिल्लो. शारंत तागेलो वेवसाय जोरात चलतालो. वखदाक बरो बेगीनच गूण पडटालो. लोकांचो ताचेर बरो भावार्त आसलो...” अशी उतरां वापरल्यात. लेखकान त्या पात्रांच्या पिशालकांये विशीं जायती तोखणाय केल्ली दिसता.

5.1.2 सोंशीक पुरुश पात्रां

दर एका मनशाक दुख वा त्रास जाता. तसो दादल्याकय कोणी ताका छळल्यार वायट दिसता. पूण तो सदांच सहजपणान सांगपाक शकना. त्या खिणाक तो दुसऱ्याचो आदार सोदता आपल्या दुखांतल्यान भायर सरपाक. तो आपली व्यथा मांडपाक सदांच फाटी फुडें जाता तेन्ना सगळे स्वता सोंसता आनी आपली भावना मनांत दामून दवरता.

‘येणे’ हे कथेंत बायलेचे पयशां खातीर त्रास सहन करून सुभाश जीव दिता. तरी लेगीत ताची बायल सुभाशाक मेळपी पयशें घेवन आपूण एका दादल्या बरोबर वचून हेडटा. कांय दिसांनी तें त्याच दुसऱ्या दादल्या बरोबर एका घरांत रावतना दिश्टी पडटा. मनीस मरून लेगीत ताच्या बायलेक आपणे केल्ले वायट काम दिसना हे ह्या कथेंत

दाखयलां. सुभाशांत सोंशिल्ले त्रास तांका खूब त्रास करतात देखून तो जीव दिता. "हांव जीव दिवपाची माण्णी सोदीत हांगाथंय हेडत रवलों." हे वाक्य सुभाशाचे जाल्ले शोशण चित्रायता.

'एक सुन्न मरण' हे कथेंत सुशिला बाळंत जातना जीव सोडटा आनी ताचो भुरगोय मरता. तेन्ना ताच्या घोवाक खूब त्रास जाता. कारण ताका सुशिलान आनीक भुरग्या खातीर प्रयत्न केल्लो नाका आसता आनी निमाणें तें मरता तेन्ना ताका समाज एक आवलातीन म्हण पळयता. इतलेंच न्हय तर तिच्या पोटांतल्यान मरिल्ले भुरगे काडटाना ताका खूब दुख सोंसचे पडटा. ताच्या मदली सगळी शक्त काबार करपी भावना ताचे बायलेचे मरण करता. एक दादलो लेगीत रडपाक शकता, ताकाय दुःख जाता हे कथेंत चित्रीत जाला.

'पिसाय' हे कथेंत दिलीप एक चेडू पळोवन ताचे कडेन लग्न जाता. पूण लग्न जावन तें चली पिशेपणां करपाक लागता आनी 'ईश्वर' अशें म्हणीत आसता. तेन्ना दिलीपाक आपल्या भयणीन सांगिल्ली ताच्या मोगीची याद जाता. तेन्ना ताका समजून परते सारके करचे हेतान दिलीप ताच्या बायलेक घेवन ताच्या मोगीगेर व्हरता. पूण थंय पावून ते त्या चल्याचे कांयच आयकना आनी जशें आयिल्ले तशेंच सडसडीत बसून दिलीपा बरोबर घरा वता. ह्या कथेंत आपलेंच बायलेक तांच्या मोगी कडेन सोडपी दिलीपाचे दुःख दाखयला.

5.1.3 बंडखोरी पुरुश पात्रां

एकाद्रो मनीस आपल्या कामा कडेन थंड रावून तन-मन लावन काम करता आनी ते पुराय करता ताका आमी शक्तीशील पुरुश म्हणू येता. तो आपल्या कामा कडेन आनी मनशां कडेन थंडपणान आनी प्रमाणीकपणान रावता. ताचे मदी सहन शक्ती खूब प्रमाणान दिसता. तो आपल्या कुटूंबा खातीर झगडटा आनी कश्ट करता. तांचेर आयिल्ल्या संकश्टाक तो तोंड दिता आनी वायट करपी लोकांचेर बंड करता.

‘नवें’ हे कथेन शंकर आपले शेत नवेच्या पुजे आदी लुंवता. आपल्या घरांत खावपाक कांय ना हे जेन्ना शंकराक कळटा तेन्ना तो रातीच वचून थोडे शेत लुंवता आनी दुसऱ्या दिसा आपले शेत कोणे चोरून व्हेले म्हण फट मारता. जेन्ना आपली परिस्थिती खूब वायट जाता तेन्ना मनीस आपल्यो चाली रिती मोडून काम करता हे ह्या कथेन सांगला. हे बंड करपी शंकराची ही कथा जो आपल्या घरांच्या मनशांचे पोट भरचे खातीर शेत लुंवता आनी शेत कोणे चोरून व्हेले म्हण फट मारता. शंकर हो आपल्या आनी घरच्यांच्या पोटां खातीर बंड करता. तेन्ना ताच्या बंडखोर वृत्तीतल्यान तांच्या घरांतल्या लोकांचे पोट भरता.

‘बायनेट फायटींग’ ह्या कथेंतल्या सुभेदार रामशिंंगाचे जेन्ना प्लाटून बॅनेट फायटींगचे परिक्षेंत चूकतात म्हण नापास जातात तेन्ना सुभेदार ताका थंयच परती ट्रेनिंग दिता. त्या वेळार तांचो प्लाटून परत पुराय ट्रेनिंग घेता ते पळोवन थंयसलो कमांडिंग ऑफिसर तांका पळयता आनी तेन्ना ते सगळे परिक्षेंत पास जातात. ह्यो कथेंत सुभेदार बंड करता ते आपल्या कश्टा कडेन जे करून लेगीत तांका यश मेळना म्हण ते परते प्रयत्न करतात आनी सफल जातात.

‘अपशरण’ हे कथेंत सुनिताचो घोव मरता तेन्ना सुनिता आनी ताचो मांव ही दोगांच त्या घरांत उरतात. तेन्ना सुनिताचो मांव आपलें पेनशन सुनिताक मेळचे म्हण सुनिता कडेन लग्न जाता. ताचो हो निर्णय ताची सून आनी समाज खरे म्हणल्यार स्वीकारनात. पूण आपली सेवा करपी सुनेचे बरें जावचे हे येवजून सुनिताचो मांव हो निर्णय घेता. जातूंतल्यान ताच्या सुनेक एक आर्थीक आदार जाता. एक दादलो समाजांतल्या विचारा भायर वचून आपल्या सुनेक अन्न मेळचे ह्या विचारांत तिचे कडेन लग्न जावपाचो विचार मुखार हाडटा. तो समाजाक भियें नासतना लग्नाचो निर्णय घेता, “बेठो करूया खेळ. ताका पुरतें पुराण. सायबा मुखार बसून सय करची, भायर येवंचें. भायर येतकीर हांव तुगेलो कोण न्ही, तूं म्हगेली कोण न्ही.”³

‘प्रमोशन’ हे कथेंत संदानंदाचे जे.सि.ओ म्हूण आनीक एक-दोन वर्सांनी प्रमोशन जावपाचे आसता. ताका आपल्या आवयक बापायाचे नांव वयर काडपाचे आसता. पूण एक दीस अचकीत ताका थकिल्ले वरी दिसता. पूण आपूण दुयेंत जाल्यार आपले प्रमोशन चुकतले आनी आपूण सी गटांत पावतलो ह्या भंयान तो दोतोराकच मेळना. पूण कांय दिसांनी ताका प्रमोशन मेळटा आनी तो थंयच पडटा. तेन्ना तो पुराय दोन म्हयने हॉसिपटलांत उरता आनी उपरांत सारको जावन जैतान आपले पद चलयता. सदानंद आपल्या मरणा कडेन बंड करता आनी आपली नोकरी वाचयता.

‘पोल्युशन’ हे कथेंत एक दोतोर भाव आपल्या भावाची न सांगता नसबंदी म्हणल्यार भुरगे न जावपाचे ऑपरेशन करता. तेन्ना ही गजाल घरांत कळटकच ताचेर केस जाता. त्या वेळार दोतोर सांगता की ताच्या भावाक दुयेंस आसले ते ताच्या भुरग्यांक वताले म्हूण तो ताचे ऑपरेशन करता. कारण ताका फुडली पिडी तशी दुयेंत जाल्ली नाका आसता. हे आयकून केस बदलता आनी दोतोराक फक्त भावाक पयशें दिवपाची खायस्त जाता. दुसऱ्या दिसा दोतोराची तोखणाय जाता.

लेखक पुरूश पात्रांक फक्त धाडशी पुरूश म्हूण दाखयनात तर तांच्या भितर आशिल्ली संवेदनशीलता आनी भावनीक मन लेगीत आपल्या कथेंत चित्रीत करतात. दादल्या भितर फक्त धाडस वा रागीट भावना नासता तर तांचें मन मोव आनी मोगान भरिल्लें आसता हे लेखकान दाखयलां. दादल्या पात्रांचे वर्णन लेखकान भोव खोलायेन केला. दादल्या भितरली भंयभित वृत्ती लेगीत लेखकान बारीकसाणेन दाखयल्या. एका दादल्याच्या भावनाचो अभ्यास लेखकान बऱ्या तरेन केला.

5.2 कथांतलीं कांय स्त्री पात्रां

लेखक महाबळेश्वर सैल स्त्रीक आपले कथेंत खूब म्हत्वाचे स्थान दितात. तांच्या कथांनी स्त्रीची वेदना चड प्रमाणांत पळोवंक मेळटा. दादल्या परस लेखकाच्या कथेन स्त्री

ही चड प्रमाणांत चित्रीत जाल्या. स्त्री शोशीत, बळिश्ट, नवे विचार दवरपी आनी बंडखोरी ह्या रूपान तांच्या कथांनी चित्रीत जाल्या. लेखकान स्त्रीचे उमाळे, तिची भावना आनी संवेदना स्वता लागींच्यान पळयल्या आनी देखून तांचे कथेंत स्त्रीचे दूख आनी तळमळ चड प्रमाणांत आयल्या.

5.2.1 बळिश्ट स्त्री पात्रां

एक स्त्री फक्त शरीरान बळिश्ट जायना तर ती आपल्या व्यवहारांतल्यान, समजीकायेतल्यान तशें विचारांनी लेगीत बळिश्ट जाता. स्त्री ही मात आयज मेरेन आपूण जावन बळिश्ट जावंक पावंक ना हे आमकां लेखकाच्या कथेंतल्यान कळटा. तिका समाजान खूब पिडून बळिश्ट जावंक शिकयल्या. समाजांतल्यान ती सहन करीत परिस्थितिक तोंड दिवपाक शिकल्या. ह्यो बळिश्ट स्त्री आपल्या परीन समाजांतल्या समझाक, चाली-रितींक आनी परंपरेक मोडून वा पार करून आपल्या हक्का खातीर झगडल्यात आनी ह्या तरेच्या स्त्रीचे वर्णन लेखक महाबळेश्वर सैल हांच्या जायत्या कथांनी आयला.

लेखकाची 'दोंगरायेदी फट' हे कथेन एक आकवार चली आपल्या मोगी बरोबर लग्न जावपा खातीर आपल्या घरां आपूण गुरवार आसा हे फट सांगता. पूण तिचो मोगी मात निमाणो फाटी सरता. तेन्ना एके अस्तुरे मदी हे व्हड फट सांगपाचे धाडस तोखणाय करपा सारके आसा. इतलेंच न्हय तर जेन्ना ताका घरची स्वीकार नात तेन्ना ते ताका फाट करून वता ही ताची वृत्ती ते चलयेक बळिश्ट स्त्री करता.

पावलीन सारके 'वितराग' हे कथेंतले स्त्री पात्र जे समाजाची वायट उतरां आयकता पूण तरी लेगीत आपले वैजीणपणाचे काम सोडना हे देख दिवपी स्त्री पात्र आसा. पावलीन स्वता आवयपण केन्नाच अणभवपाक पावना तरी लेगीत ते बाळटेराचे काम करता तेन्ना ते खूब वायट उतरां आयकता, पूण तरी लेगीत ते काम सोड नासतना गरजे वेळार धांवत

वता. एक स्त्री भितरली मातृवची भावना तिका आपल्या कामा कडेन फाट करपाक दिना. ती आपली भावना दामून आपल्या शेजाराक पावता ही एका बायलेची वृत्ती आसा.

आयची बायल शिकता आनी तिच्या मदी समाजांत जावपी अन्याया आड झगडपाची ताक आसा हे दाखोवन दिवपी 'आनी चेडवान कायदो हातांत घेयलो!' साग्वी बळीश्ट सुमनाची ही कथा. सुमन आपल्या भावाचेर जाल्ल्या अन्याय आड कायद्याच्या आदारान बाबूश भाटकाराक बुद्ध शिकयता. सुमन हे एक शिकक्षीत चली आनी हेंच शिक्षणाचो आदार घेवन ते पुलिशेत वता. पूण जेन्ना पुलिस लेगीत ताचे आयकनात तेन्ना ते बाबूशाक आपली चूक मानून घेवपाक सांगता. पूण बाबूश ताका धुखलून उडयता तेन्ना कायद्यान ताका बंदखणीत घालपाचो हक आसा हे सांगून ताका भंय घालता तेन्ना बाबूश आपली चूक मान्य करता. "इन्स्पेक्टर, धर ताका. अरेस्ट करून भितर उडय. म्हजेर हात उखल्लो तेणे!" हे वाक्य सांगता की आयज चली शिकून कायदो जाणा जाल्या आनी ती आपल्या बरोबर आपल्या घरच्या खातीर झगडपाक निपूण आसा.

'राननागीण' हे कथेंत शांतीक दीस वतात आनी ते गुरवार जाता. पूण शांतीचे लग्न जावंक नासता आनी ताचो मोगी ताका सोडून वता. तेन्ना शांती आपल्या भुरग्यांक ना दवरपाचो निर्णय घेता. हे करपा खातीर ते रानांत वचून एक हुपशिवाली म्हणल्यार राननागीण वालीचो रोस पिता तेन्ना ताचो गर्भ गळटा. एके चलये मदी स्वता आपलो गर्भ अशें तरेन मारून उडोवपा इतलो बळ नासता तेन्ना एक सादारण स्त्री, कशें हें पावल उखलता हे आमकां शांती सारक्या पात्रां कडल्यान दिसून येता.

'अस्तित्व' हे कथेंत निर्मलाच्या घोवोक लिवर कॅन्सर जाता तेन्ना तांका भुरगे जावचे हो प्रयत्न निर्मला करता. ते गुरवार जाताय पूण घोवाच्या भलायेके खातीर ताका वेळा पयलीच आठव्या म्हयन्यांत सिझेरीन करची पडटा. ताका चलो भुरगो जाता तेन्ना ती मरण लेगीत विसरून वतात. मनीस मरणाच्या पोंतार आसून लेगीत आपल्या मोगाची याद

म्हूण ताचे भुरगे दवरूंक सोदता. इतलेंच न्हय तर ते वेळा पयलींच मिझेरीन ऑपरेशन करपाक तयार जाता हो निर्मलाचो बळीश्ट सभाव ह्या कथेन व्यक्त जाला. आपल्या घोवाच्या मोगान आनी आवयपणाचे सुख भोगपाक एक बायल आपलो घोव मरणा खिणार पावून लेगीत भुरग्याचो विचार करता. इतलेंच न्हय तर सुटपाक वेळ आशिल्लो तरी लेगीत घोवाक आपले भुरगें पळोवंक मेळचे म्हूण निर्मला वेळा पयलींच ऑपरेशन करता. हो धाडस तांच्या मदी आमकां पळोवंक मेळटा.

एक चली लेगीत आपल्या आवयची सेवा करपाक शकता हे 'निर्दय खेळ' हे कथेन दाखयला. सुजताचो बापूय एका केसी खातीर चार वर्सा बंदखणीत पडटा. भाव रागान घर सोडून गेल्लो. तेन्ना ताची आवयक केंसर जाता त्या खिणाक आपले बापायचे दुख आवयक कळपाक दिवचे ना हे ते निर्णय घेता. आयची चली आपल्या स्वताच्या बळग्यार आपल्या घराब्याक साबाळपाक शकता हे ह्या कथेंतल्यान सुजताचे पात्र दाखयता.

लेखक महाबळेश्वर सैल हांच्या कथेंतल्यो स्त्री आपल्या घरच्या हेता खातीर बळीश्ट जाल्ली आमी पळयतात. ती स्वता खातीर तितल्या प्रमाणांत बळीश्ट जावन मुखार सरूंक ना. आयच्यान धा वर्सा पयलीच्या काळाची स्त्री साधारण अशीच आसली. ती तेन्ना ल्हव मुखार सरपाचो धाडस करताली पूण तितल्या प्रमाणांत तिका आपली मतां मांडपाक मेकळीक नासली. ह्यो स्त्री आपल्या घरच्या खातीर सरिल्ल्यो आमी पळयतात.

5.2.2 सोंशीक स्त्री पात्रां

एके स्त्री भितर दादल्या परस अदीक प्रमाणांत सोंशीकताय आसता. कारण तिका सगळ्या गजालीक तोंड दिवचे आसता. ती घरातले तशें आयज भायर कितें घडटा तांका तोंड दिवपाक लागला. पूण ती जेन्ना हेर गजाली तोंड दितात तेन्ना की खूब सोंसता. तिका समाजा कडल्यान खूब आयकचे पडटा, केन्ना केन्ना मारय घेवचो पडटा. तेन्ना त्या दामून उरिल्ल्या स्त्रीची ती स्थिती आसता ताका आमी सोंशीक स्त्री म्हणू येता.

घोवाचो मार, मांव वा देराकडल्यान बळजबरी जावप, मांय वा नणंदेचो त्रास आनी घरांतली कामां एकल्यारच सोपोवप हे सारके शोशण तें स्त्रीक भोगचे पडला. त्या स्त्रीचे जे कळवळे आनी त्रास आसात ते लेखक महाबळेश्वर सैल हांच्या कथेंत जायत्या प्रमाणांत आयला.

‘कोलसुणी’ हे कथेंत एक चली आपल्या बापायक पुलिसा कडल्यान सोडोवन हाडचे खातीर आपले शरीर त्या पुलिसाक शारीरीक संबंद घेवपा खातीर दिता. तशेंच ते कथेंत एक घोव आपल्याच भयणी वांगडा शारीरीक संबंद दवरता आनी आपल्या बायलेक पयस करता. हे कथेंत दोनूय बायलांचे शोशण जाला. एके बायलेक घोवाचो मोग मेळना तर दुसरें बायलेक आपणाक नाका आसतना लेगीत आपली कूड दिवची पडटा. एक स्त्रीक समाजांत आपली गरज पुराय करपाक आपली कूड दिवची पडटा तेन्ना तिचेर जाल्ले हे शोशण लेखकान चित्रायला.

‘काळखा किरणां’ हे कथेंत सुमन ह्या चलयेचेर शेजारच्या मावशेचो सोयरो आगळीक करता आनी वता. सुमन गुरवार जाता तेन्ना घरा कळना फुडे घरची ताका पयस करतात आनी घरां भायर करतात तेन्ना शेजारची मावशी ताका सांबाळटा. जेन्ना सुमन उपाय करून लेगीन भुरग्याक पोटांत मारपाक शकना तेन्ना ते भुरगे दवरपाचे थारायता. तेन्ना शेजारचे लोक खूब उलयतात, चलो भुरगो जावन लेगीत त्या भुरग्याक बापाय विशीं विचारून त्रास करतात. हे सगळे त्रास सुमन एकलेच सोंशीत रावता. तिची ती सोंशीक भावना पुराय कथेंत चित्रीत जाल्या.

‘मीर्गवाल’ हे कथेंत सुनंदाची काणी सांगल्या. लग्न जावन जेन्ना सुनंदा शारांत घोवा बरोबर रावता तेन्ना तीन वर्सा जावन लेगीत ताचो गर्भ धरना. सुनंदा गुरवार जायना म्हूण ताका घरची वांज म्हणपाक लागता आनी कोणूच ताच्या घोवाक दोतोरगोर वचपाक सांगनात फक्त सुनंदाचोच दोश करतात. एके लग्न जावन भुरगो नाशिल्ल्या स्त्रीचे दुख हे कथेंत सांगला. गर्भ धरना तेन्ना फक्त बायलेंच दोश आसता ही उतरां तिका आपलो दोश

ना हे जाणा आसून आयकची पडटात. तेन्ना तिका जाल्ले दुख आनी त्रास भयंकर त्रास दिवपी आसता. वांज हे उतर एके बायले खातीर स्वप्न कशें आसता आनी हे उतर तिका ती वांज नासून लेगीत आयकचे पडटा.

‘सुमती’ हे कथेंत सुमतीच्या दुखाची काणी आसा. सुमती लग्न जावन बाळटेराक घरा वता तेन्ना तिचो घोव दुसरे बायले बरोबर रावपाक लागता. तेन्ना सुमन घोव आसून लेगीत नाशिल्ली जीण जगता आनी पोटां खातीर बाशिंग करपाचे काम करता. पूण जेन्ना सुमनाचो घोव विष्णु मरता तेन्ना ताची दुसरी बायल गुलाबी ताचे निमणे संस्कार करपाक मडे सुमती कडेन पावयता. मरण करून कांय दिसांनी जेन्ना सुमन कामाक नता तेन्ना तांचेर दोंगर कोसाळिल्ले वरी जाता. सुमन आता विधवा जाल्ल्यान ताका बाशिंग बांदपाचे पवित्र काम करपाक मेळना. ह्या कथेंत सुमन आपल्या घोवा कडल्यान सुरवातेक खूब त्रास भोगता. ताचे इतले करून लेगीत ताका सोडून दुसरे बायले कडेन रावता. हे इतलेच थांबना तर जेन्ना घोव मरिल्ल्यान सुमतीचे काम वता तेन्ना समाजांतल्या विधवा बायलेन लग्न विधीची पवित्र कामा करची न्हय हे ताचेंर आयिल्ले सगळ्यांत व्हडले संकट आसता. तिका जाल्ले त्रास खूब दुख दिणे आसात.

‘दूख’ हे कथेन लोकांच्या थोमण्यांनी जाल्ली प्रभाच्या कुडीची जाल्ली विकट चित्रण आसा. प्रभा हे फौजदारालें चेडू आशिल्ल्यान ताका जेन्ना लग्न जावन एका शेतकारागेर दितात तेन्ना ताका शेता सबंदात काम कळना म्हूण गांवची आनी घरची ताका हिणसायतात आनी ताची फकाणां करतात. ह्या कारणाक लागून जेन्ना प्रभाचे काम करताना बोट फुट्टा तेन्ना प्रभा ते अवस्थेंत लेगीत ते दुखील्ले बोट घेवन काम करता. ताका दर खिणाक जाल्ले त्रास वाचकांक कळटात. निमाणे ते निमणो पेणो उखलतना तोंडार फेण येवन पडटा. एक बायलेक जेन्ना इतलो त्रास जाता ताची घरची ताकाच उलोवंक लागतात, “आगो, कितें करून घेवन येयलां हें? नीट पळोवन चलूंक कितें जाता तुकां? आतां

तुंवणेचो भार आंगार येयला आनी तूं हो बाव घेवन येयलां?" ही उतरां ताची माय तिका सांगता. इतलेंच न्हय तर ताचे कडेन लक्ष्य लेगीत ती घालनात, तर ताच्या कडल्यान दुपडीन काम करून घेतात.

5.2.1 बंडखोरी स्त्री पात्रां

अन्याया आड वचून आपल्या हक्काची मागणी करपी स्त्री खऱ्या अर्थान बंडखोरी स्त्री थारता. ती जेन्ना तिचेर वार जाता म्हूण मुखार सरून ताका तोंड दिता तेन्ना तिचे भितर बंडखोरी स्त्रीची भावना तयार जाल्ली आसतात. स्त्रीचेर जायते अन्याय जातात पूण तिच्यान जेन्ना सहन जायना तेन्ना ती त्या अन्याया आड झगडटा आनी बंड करता. लेखक महाबळेश्वर सैल हांच्या कथांनी तशी बंडखोरी बायल कमी आयल्या. पूण जी बंडखोरी स्त्रीच्यो कथा आयल्यात त्यो खऱ्यो बंड करपी कथा आसात.

“तरंगां” कथा संग्रहांतली ‘आनी चेडवान कायदो हातांत घेयलो!’ सारकी कथा बंडखोरी स्त्रीची सगळ्यांत बरी देख. हे कथेन सुमन आपल्या भावाचेर जाल्ल्या अन्याया आड झगडटा. ते एक शिकक्षीत चली जे कायदो वापरून वायट करपी मनशां आड झगडटा. ताचें हे बंडखोरी रूप कथेन बरें तरेन चित्रीत जाला. सुमन हे स्थीर पात्र जे पुराय कथेंत अन्याया आड बंड करता.

‘उजवाडाचें पावल’ हे कथेन जेन्ना वैशालीचो घोव मरता तेन्ना ताका रांडांवपण बायलेचे जिवीत जगचे पडटा. तिका रंगीन साडी न्हेसूंक मेळना, मन मेकळे करून हासूंक मेळना आनी बरें न्हेसूंक लेगीत दिनात. तेन्ना ज्या वेळार तांची नोकरी हे रांडांवपणा खातीर वचपाची आसता त्या खिणाक तें आनीक ते रांडांवपण सहन करचे ना असो निर्णय घेता. तशेंच ते आपल्याक जाय तशें वागतले हे सांगून घरच्यांच्या विचारां आनी वागणुके आड वता. एके बायलेचो घोव मेल्या उपरांत तिचे जिवीत सोपना, तशेंच घोव मेल्या उपरांत

तिचेंर बंदना घालप चुकिचें हे ह्या कथेंतल्यान लेखक सांगता. ह्या चुकिच्या समाजा आड वचपी बंडखोरी-वैशालीची ही कथा.

5.2.4 कश्टकरी स्त्री पात्रां

एक कश्टकरी आवय, भयण आनी बायल आमकां लेखक महाबळेश्वर सैल हांच्या कथांनी दिश्टी पडटा. ती आपल्या लागींच्या मनशां खातीर कश्ट करताना दिश्टी पडटा. तिका आपल्या मनशाची काळजी आसा देखून ती तांची जतनाय घेवपाक आनी पोट भरपाक खूब त्रास घेता.

‘शारपिर्शे’ हे कथेंतले राधी खूब कश्ट करपी बायल. ते घरांतली सगळी कामां करून आपल्या घोवाची सेवा करता पूण घोवाक ते मानवना, ताका तिचो स्वभाव पिश्या वरवी दिसता देखून तो दुसरे लग्न करपाक सोदता. पूण त्याच खिणाक ताचो अपघात जावन आनी तो अपंगूळ जाता. त्या वेळार आपल्या घोवाक आपूण साभाळटले असो ते निर्णय घेता. “दीसभर घरांत सतरा खेप सान्न मारप, सारोवप. हें आयदण धूय, तें आयदण घांस फकत घडघड.”⁶ एक कश्ट करपी बायल म्हूण राधी हे पात्र मुखार येता.

‘दूख’ हे कथेन प्रभा हे खूब काम करपी बायल अशें ताचे पात्र व्यक्त केला. प्रभाच्या पांयांचे बोट दुखवता पूण तरी लेगीत प्रभा धीर सोडना. तेंच पांयान ते दोंगरावयल्यान लाकडां भरो सकयल हाडटा आनी शेतांतली सगळी लुंवणी घरा हाडटा अशें जायते दीस ते वावर करता आनी निमाणे फेण येवन पडटा. एक कश्टकरी बायल म्हूण प्रभा आपल्या घोवाक, मांय-मांवाक आनी गांवच्या लोकांक दाखोवन दिता.

‘कचरो’ ह्या कथेंतली देवम्मा अशीच कचरो एकठांय करून आपल्या भुरग्यांचे पोट भरपी बायल. ती सदांच कचरो एकठांय करून तो कचरो विकताली आनी त्या पयशांच्या आदारान आपल्या दोन धुवांक पोसताली. पूण एक दीस कचरो एकठांय करून गेल्ले कडेन ती एका बिल्डींगेच्या बांदकाम चालू आशिल्ल्या फोंडकुलांत पडटा आनी

सोपतां. ती जरी कश्ट करून आपल्या घराब्याचे पोट बरी तरी लेगीत समाज तिचीच चूक
काडटात.

5.2.5 आधुनीक विचारांची स्त्री पात्रां

एक आधुनीक विचार दवरपी स्त्री आयज समाजांत दिश्टी पडटा. ती आपले
फुडारील्ल्या विचारा बरोबर मुखार सरता. तिका समाजाचो भंय बांदून दवरना आनी ती
आपली पावलां मुखार घालीत समाजांत नवे विचार आनी नवी मांडणी हाडटा. तिका
आपूण सहन करपी न्हय तर आपूण दर एका प्रसंगाक तोंड दिवपी जांवक जाय.

‘घराघरांतली रड’ हे कथेंत विभा सारकी आधुनीक स्त्री जी शिक्षणाक आनी
नोकरेक चड म्हत्व दिता. तिच्या खातीर तिचें शिक्षण आनी नोकरी पयली येता. देखून
शरद ताचे कडेन लग्न जायना. आयची चली शिकून तिच्या मदी समाजांत जावपी अन्याया
आड झगडपाची ताक आयला. हे दाखोवन दिवपी ‘आनी चेडवान कायदो हातांत घेयलो!’
सारकी आधुनीक विचारांची सुमनाची ही कथा. सुमन आपल्या भावाचेर जाल्ल्या अन्याय
आड कायद्याच्या आदारान बाबूश भाटकाराक बुद्ध शिकयता. सुमन हे एक शिकक्षीत
चली आनी हेंच शिक्षणाचो आदार घेवन ते पुलिशेंत वता. पूण जेन्ना पुलिस लेगीत ताचे
आयकनात तेन्ना ते बाबुशाक आपली चूक मानून घेवपाक सांगता. पूण बाबूश ताका
धुखलून उडयता तेन्ना कायद्यान ताका बंदखणीत घालपाचो हक आसा हे सांगून ताका
भंय घालता तेन्ना बाबूश आपली चूक मान्य करता. आयची चली शिकून कायदो जाणा
जाल्या आनी ती आपल्या बरोबर आपल्या घरच्या खातीर झगडपाक निपूण जाल्या हे
आधुनीक विचार द्या कथेंत दाखयला.

‘उजवाडाचे पावल’ हे कथेंत वैशालीचो घोव मरता आनी ताका घरचीं रांडांवपण
स्वीकारूंक लायतात. ताका रंगीन साडी न्हेसूंक दिनात आनी ताका सादे रावपाक सांगतात.
तरी लेगीत ते अनमनता पूण जेन्ना ताचे काम वचपाचे आसता त्या खिणाक वैशाली आपूण

सोपता. ती जरी कश्ट करून आपल्या घराब्याचे पोट बरी तरी लेगीत समाज तिचीच चूक
काडटात.

5.2.5 आधुनीक विचारांची स्त्री पात्रां

एक आधुनीक विचार दवरपी स्त्री आयज समाजांत दिश्टी पडटा. ती आपले
फुडारील्ल्या विचारा बरोबर मुखार सरता. तिका समाजाचो भंय बांदून दवरना आनी ती
आपली पावलां मुखार घालीत समाजांत नवे विचार आनी नवी मांडणी हाडटा. तिका
आपूण सहन करपी न्हय तर आपूण दर एका प्रसंगाक तोंड दिवपी जांवक जाय.

‘घराघरांतली रड’ हे कथेंत विभा सारकी आधुनीक स्त्री जी शिक्षणाक आनी
नोकरेक चड म्हत्व दिता. तिच्या खातीर तिचें शिक्षण आनी नोकरी पयली येता. देखून
शरद ताचे कडेन लग्न जायना. आयची चली शिकून तिच्या मदी समाजांत जावपी अन्याया
आड झगडपाची ताक आयला. हे दाखोवन दिवपी ‘आनी चेडवान कायदो हातांत घेयलो!’
सारकी आधुनीक विचारांची सुमनाची ही कथा. सुमन आपल्या भावाचेर जाल्ल्या अन्याय
आड कायद्याच्या आदारान बाबूश भाटकाराक बुद्ध शिकयता. सुमन हे एक शिकक्षीत
चली आनी हेंच शिक्षणाचो आदार घेवन ते पुलिशेंत वता. पूण जेन्ना पुलिस लेगीत ताचे
आयकनात तेन्ना ते बाबुशाक आपली चूक मानून घेवपाक सांगता. पूण बाबूश ताका
धुखलून उडयता तेन्ना कायद्यान ताका बंदखणीत घालपाचो हक आसा हे सांगून ताका
भंय घालता तेन्ना बाबूश आपली चूक मान्य करता. आयची चली शिकून कायदो जाणा
जाल्या आनी ती आपल्या बरोबर आपल्या घरच्या खातीर झगडपाक निपूण जाल्या हे
आधुनीक विचार द्या कथेंत दाखयला.

‘उजवाडाचे पावल’ हे कथेंत वैशालीचो घोव मरता आनी ताका घरचीं रांडांवपण
स्वीकारूंक लायतात. ताका रंगीन साडी न्हेसूंक दिनात आनी ताका सादे रावपाक सांगतात.
तरी लेगीत ते अनमनता पूण जेन्ना ताचे काम वचपाचे आसता त्या खिणाक वैशाली आपूण

हे समाज पाळचे ना म्हण थारयता. ते शिकिल्ले तेन्ना ते समाजा आड वचून रंगीन साडी न्हेसता आनी आपल्या कामाक परते वचूंक लागता. घोव मेल्या उपरांत स्त्रीची जीण सोपनां तर तिका फुडे ज्या तरेन जगचे आसा तशें तिणें जगचे हे आधुनीक विचार वैशाली भितर दिश्टी पडटात.

5.3 कथांतलीं बाल पात्रां

बाल पात्र म्हणल्यार कथेंत आयिल्ली भुरगीं पात्रां. लेखकाच्या कथेंत चड प्रमाणांत भुरगीं पात्रां येवंक नात. तशेंच ज्या बाल पात्रांचें वर्णन तांच्या कथेन जाला ती चडशीं सोंशीक रूपांत जाला, हाचो मुखेल कारण लेखकान आपणे अणभवले भुरगेपण आसूंक येता. लेखकाचे भुरगेपण खूब करंटांतल्यान गेला तेन्ना लेखकान आपले बाल पणाचे अणभव थंय जोडल्यात. तशेंच कांय पात्रां ल्हान वंयाचेर आपली जबाबदारी स्वीकारताना तांच्या कथेंत दिश्टी पडटात.

5.3.1 शोशिक बाल पात्रां

भुरग्यांचे मन खूब नाजूक आसता आनी तांका व्हडल्या मनशां भशेन तितली समज आनी सहन करपाची शक्ती नासता. तेन्ना तांच्या मनार रोखडोच परिणाम जाता. ती समाजांत आपले भुरगेपण उमेदीन सारतात पूण कांय प्रसंग तांकां जबाबदार करून दवरतात. तेन्ना मात तांका उपाय नासता. ताका ल्हान वंयाचेर ती जबाबदारी स्वीकारची पडटा. हे करताना तांचेर कांय वेळा शोशण जाता ते लेखक महाबळेश्वर सैल हांच्या कथेंत आयला.

‘मेर’ हे कथेंत दिगंबराची आवय बापूय मरतात तेन्ना ताका ताचो मामा आपल्या घरा व्हरता. थंय तो आनी ताची बायल ताका घरांतली सगळी कामां करपाक सांगता आनी ताका खावपाक जेवपाक सारकी दिनात. तेन्ना दिगंबर घर सोडून परतो आपल्या गांवात येता. थंय मात ताका खावपाक कांय मेळना तेन्ना ताका येसोमामा खावपाक दिता आनी

ताका आपल्या शेतांत काम करून पोट भरपाक सांगता. दिगंबर घाम गळोवन शेत कसोवंक लागता. दिगंबर खूब सोंसता आनी जेन्ना ताच्यान आनीक रावपाक जायना तेन्ना तो थंयसून पळून वता.

‘तळमळ’ हे कथेंतल्या शिवनाथाचे पात्र वाचप्यांचें काळीज हालोवन उडयता. शिवनाथाक परिक्षे पयलीं शाळेंत पयशें भरचे आसतात पूण पयशें नाशिल्ल्यान तो घरा येवन दुखी बसता. तेन्ना ताची आवय ताका आपल्या स्त्रीपणाची गळसरी विकून शाळेंत पयशें भरपाक लायता. पूण गळसरी विकपाक शेट त्या दिसा बाजारांत नासता आनी तो दीस पयशें भरपाचो निमाणो दीस आसता. शिवनाथ रडत वचून ती गळसरी तशीच व्हरून हेडमास्तराक दिता. तेन्ना हेडमास्तर ती स्वीकारपाक अनमनता आनी ताका तसोच पयशें भरचे आदींच परिक्षेंक बसपाक लायता. हे कथेंत शिक्षणा खातीर केल्ली शिवनाथाची तळमळ दिसून येता. एक भुरगो कसो आपले शिक्षण घेवपाक धडपड करता आनी तेन्ना सोशील्ले ताचे ते दुःख काळीज हालोवन उडयता, हे “आतां ताज्यान थिंगा उबो रावंक नज जालें. तो शाळेचे दिकेन धांवत सुटलो. एका हातान कमरेवेल्यान देवपी चेड्डू सावरून घरीत आनी दुसऱ्या हाताचे मुठीत गळसरी घट्ट दामून घेत तो धांवत रावलो.”^१ ह्या वाक्या वयल्यान कळून येता.

‘सात जाण मांवळ्यांलो भाचो’ हे कथेंत मामाच्या ओडिन मामागेर गेल्ल्या रमेशाची काणी सांगल्या. रमेश शिगम्यांक आपल्या मामागेर हणकोण वता. रमेशाक सात मामा आसले पूण आता सातूय मामा एकाच घरांत वेगवेगळे रावताले. रमेशाचो मदलो मामा ताका सुरवातेक फेरी भोंवडायता आनी उपरांत जेवपाक खंयच्याय मामागेर वचपाक सांगता. पूण जेन्ना रमेश मामागेर वता तो पुराय रात आपल्या खंयचो तरी मामा जेवपाक आपयतलो म्हूण वाट पळयत उरता आनी थंयच न्हिदता. दुसऱ्या दिसा तो भुकिल्लो धांवत आपल्या घरां वता आनी आवय कडल्यान पेज वाडून घेवन जेवतां. हे पळोवन आवयक

किंते जाल्ले ते सारके कळटा आनी तिका खूब दुख जाता. रमेश हो ल्हान भुरगो पूण जेन्ना इतली वाट चलून मामागेर तो वता आनी कोण ताका पळयना तेन्ना ताच्या बाल मनाचेर खूब घाय जाता आनी देखून तो हुंडक्या हुंडक्यानी रडटा. एक भुरगो घरांत इतले आमून रातभर उपशी न्हिदता तेन्ना तांच्या मनांत समाजांतल्या मनशाचो म्हाभाव ताका त्रास करता.

‘नागसर्प’ हे कथेंत शिवबाबू आनी ताचो बापूय नाग आनी मुंगूसाचो खेळ दाखोवन पोट भरताले. पूण कांय वर्सांनी ताचे मुंगूस आनी बापूय मरता तेन्ना तो नागसर्प लोकांक दाखोवन ताका किंते खावंक दी म्हूण सांगून पोट भरी. पूण एक दीस ताका रान खात्याचे मनीस धरून व्हरता आनी ताका तो सोरोप सोडपाक लायतात. सोरोप सोडल्या उपरांत शिवबाबू कडेन खावपाक जेवपाक कांय नासता म्हूण तो परतो सोरोपाक सोदूंक वता पूण तो मेळना. कांय दिसांनी एक दादलो आपूण एका विशांकारी सोरोपाक मारला म्हूण सांगता थंय जेन्ना शिवबाबू वचून पळयता तेन्ना तो सोरोप आपलोच म्हूण कळटा. तो आपलो पोट भरपी म्हालवज गेलो म्हूण खूब रडटा. एका भुरग्याचे पोट भरपी साधन ना जाता तेन्ना तो खावपा-जेवपा वळवळता.

‘चांडाळकर्म’ हे कथेंत एका चलयेचेर एक व्हडलें पातक जाता. विश्रांतीची आवय ते तेरा दिसांचे आसतना मरता म्हूण ताची मावशी ताका आपल्यागेर व्हरता आनी व्हड करता. पूण विश्रांती तेरा-चोवदा वर्सांचे जाता तेन्ना ताची मावशी भायर पडटा देखून मावशेचो घोव ताका परतो ताच्या बापाय कडेन व्हरून सोडटा. बापूय मात सोरो पियेवन मावशेचो घोव ताका परतो ताच्या बापाय कडेन व्हरून सोडटा. बापूय मात सोरो पियेवन घरा येवन जायते फावट आपलेच चलयेचेर बळजबरी करता. विश्रांती मोन्यानी दुख सोंसता कोणाक काय सांगना. पूण जेन्ना विश्रांती गुरवार जाता तेन्ना मात ताचो बापूय ओगी रावना. तो विश्रांतीचो गळो चिरता आनी तांका रानांत व्हरून पुरता. विश्रांतीचे सुरवातेक एकलेपणाचे दुख आनी उपरांत ताचेर जाल्ले शोशण व्यक्त केला.

‘भूंयदेश नाशिल्लो’ ह्या कथेंत एक भीख मागपी भुरगो भीख मागून आपले पोट भरतालो. तेन्ना ताका तांच्या आवय बापाय विशीं जायत्यो काणयो सांगताली. एक दीस ताका कोण सांगता की जर ताका त्या देशांत रावपाक जाय तर ताचे कडेन ताची वळख ताका कोण सांगता कागदां आसपाक जाय म्हूण. तेन्ना ताचेर सारके संकट येता. कारण ताचो कोण नाशिल्ल्यान ताचे कडेन कांय एक वळख पत्र नासता. त्या राती तो आपूण बेकायदेशीर रावता म्हूण भियेवन रातभर न्हिदना. भुरग्या मनाचेर रोखडोच परिणाम जाता जो ह्या कथेंतल्या त्या भीख मागपी भुरग्याचेर जाता. ताचे चित्रण कथेंत जाला.

‘तूं पर्थो कसो आयलो?’ हे कथेंत आपल्या घरच्यांक सांग नासताना जयवंत मिलेट्रींत भरती जाता. तांच्या गांवांतल्यान तो एकलोच भरती जाता. तेन्ना ताचे आवयक खूब दुख जाता कारण तिचो घोव असोच मिलेट्रींत गेल्लो आनी परतो येवंकच नासता. देखून ताका आपलो पूत मिलेट्रींत गेल्लो नाका आसता. जयवंत मिलेट्रींत आशिल्ले कडेन एक दीस चोरी जाता आनी ताची चूक नासतना ताचेर सगळो आरोप येता. तेन्ना जयवंत पळून घरां येता. पूण जेन्ना ताचे आईक तो पळून आयला म्हूण कळटा तेन्ना ती ताका तसोच परती मिलेट्रींत धाडटा. थंय गेल्ले कडेन खरो चोर सांपडिल्लो आसता आनी जयवंत निर्दोशी थारता. फटींग आरोप लेगीत आसल्यार भुरगीं रोखडीच भियेतात अशेंच जयवंत बरोबर घडटा तेन्ना तो खूब भंयान घरा वता, पूण आवय तांका घरांत घेना आनी देखून तो मिलेट्रींत त्यांच भंयात परतो वता.

5.3.2 जापसालदारकी स्वीकारपी बाल पात्रां

जेन्ना माथ्यावयल्यान व्हड मनशाचो आसरो वता तेन्ना एक ल्हान भुरग्या मदीं लेगीत जाणविकाय आनी जवाबदारी येता. ही जवाबदारी ताचेर काळा वता तशी येता.

‘आंकरी’ हे कथेंत आवय मरून कुसूमच बापायक सांबाळटा. ‘कुसूम हें तेरा चवदा वर्सांचें, आंगलोटान ल्हानशेंच चेडूं. काळेंसांवळेंच: पळोवंकय भोव सोबीत न्हय. पूण तें

बेठेंच गोड दीस. ताजे दोळेच सुंदर आशिल्ले.^{१४} हरी झाडां कापून घरा येतालो तेन्ना ताका बापूय येयसर ताचो हुस्को आसता. इतलेंच न्हय तर एक ल्हान चली आपणाक एक नवो पोलको शिवपाक पयशें मेळचे म्हूण आपूण रोंयिल्लो एक दुदी माथ्यार घेवन भोंवता आनी विकूंक सोदता. निमाणें मात तो दुदी खूब कमी पयशांक लोक मागता म्हूण ते तो दुदी घरा हाडटा आनी बापायक ताची भाजी करून दिता. बापूय जेन्ना ती भाजी रूचीन खाता तेन्ना ताका उपाट खोशी जाता. तेन्ना ताचो बापूय ताका पोलको शिवपा खातीर पयशें दिता तेन्ना ताका आपूण तो दुदी विकूंक ना आनी बापायक खावयले हाची उमेद जाता.

तूं पर्थो कसो आयलो?' हे कथेंत आपल्या घरच्यांक सांगनासताना जयवंत मिलेट्रींत भरती जाता. तांच्या गांवांतल्यान तो एकलोच भरती जाता. तेन्ना ताचे आवयक खूब दुख जाता कारण तिचो घोव असोच मिलेट्रींत गेल्लो आनी परतो येवंकच नासता. देखून ताका आपलो पूत मिलेट्रींत गेल्लो नाका आसता. जयवंत मिलेट्रींत आशिल्ले कडेन एक दीस चोरी जाता आनी ताची चूक नासतना ताचेर सगळो आरोप येता. तेन्ना जयवंत पळून घरां येता. पूण जेन्ना ताचे आईक तो पळून आयला म्हूण कळटा तेन्ना ती ताका तसोच परती मिलेट्रींत धाडटा. थंय गेल्ले कडेन खरो चोर सांपडिल्लो आसता आनी जयवंत निर्दोशी थारता.

लेखकान आपल्या कथेंतल्या बाल पात्रांक खूब संवेदनशील रूपांत चित्रीत केला. तांची बाल अवस्था आसून लेगीत तांचे दूख व्हड मनशा वरवीच आसा अशें दिसता. दर एका बाल पात्रांक लेखकान बारीकसाणेन चित्रायलां आनी तांच्या निर्मळ मनाचेर जाल्लो परिणाम लेगीत वर्णात्मक रितीन मांडला. तांच्या कथांनी तशें धाडशी बाल पात्र मेळना. पूण शिक्षण घेवूंक सोदपी भुरगीं पोट तिडकीन कश्ट घेतना दिश्टी पडटा.

समारोप

लेखक महाबळेश्वर सैल हांच्या कथेंत आयिल्ली दर एक पात्रां आपल्या परिण वेगळी आसात. तांका दुख, सुख, धाडस ह्या भावनांनी लेखकान रंगयला. तांचे कथेंत एकेच तरेची पात्रां दिसनात तर तांचे मदी विभिन्नताय दिश्टी पडटा. तांच्या कथेंतली पात्रां गरीब परिस्थितींतली आनी संघर्शमय भावना दवरपी आसात. खास करून मध्यम वर्गीय समाज जो आपले पोट भरपा खातीर हाडांची काडां करता तांचे वर्णन आयला.

ताचें कथेंतले दादले पात्र हे चड प्रमाणांत स्त्री शोशण करतात हे आमी ताच्या कथेंतल्यान पळयतात. तांकां मारप, छळप, उलोवंक संद दिवप ना वा तांचेर बळजबरी करपी दादले पात्र कथेंत आयल्यात. त्या काळाच्या वर्णांना प्रमाण हे दादल्याचे वर्णन योग्य दिसता. तांच्या कथेंतली अस्तुरी ही खूब सहन करपी आनी पिडीत दाखयल्या. तिणें मार, मरणां, फटिंगपणां आनी बळजबरी लेगीत अणभवल्या. तिच्या दुखाक कथेंत खूब बारिकसाणेन लेखकान चित्रायल्या. अस्तुरेचे खरे कळवळें ताच्या सगळ्या कथेंनी आयला. ताच्या कथेंतली बाल पात्रां खरें म्हणल्यार गरीबीक आनी मोगाक लागून वणवणपी दाखयला. भुर्गी गरीबीक लागून आनी आपल्या घरच्यांच्या मोगाक लागून त्रास भोगतात पूण कोण तांचेर लक्ष दिना आनी उपरांत तांची दैना जाता हे तांच्या कथेंत व्यक्त जाता. तांची कथेंतले दर एक पात्र आयच्या समाजाचो हारसो कशें अभिव्यक्त जालां.

संदर्भ

1. सैल, महाबळेश्वर. रूमडाफूल (तरंगां कथा संग्रह), जाग प्रकाशन, प्रियोळ, म्हाड्डोळ गोंय, 1991, पा. 20.
2. सैल, महाबळेश्वर. येणें (पलतडचें तारूं कथा संग्रह), कुळागर प्रकाशन, मडगांव गोंय, 1989, पा. 106.

3. सैल, महाबलेश्वर. अपशरण (बायनेट फायटींग कथा संग्रह), बिम्ब प्रकाशन, पर्वरी गोंय, 2005, पा. 229.
4. सैल, महाबलेश्वर. आनी चेडवान कायदो हातांत घेयलो! (तरंगां कथा संग्रह), जाग प्रकाशन, प्रियोळ, म्हाड्डोळ गोंय, 1991, पा. 110.
5. सैल, महाबलेश्वर. दूख (बायनेट फायटींग कथा संग्रह), बिम्ब प्रकाशन, पर्वरी गोंय, 2005, पा. 109.
6. सैल, महाबलेश्वर. शारपिशें (तरंगां कथा संग्रह), जाग प्रकाशन, प्रियोळ, म्हाड्डोळ गोंय, 1991, पा. 35.
7. सैल, महाबलेश्वर. तळमळ (तरंगां कथा संग्रह), जाग प्रकाशन, प्रियोळ, म्हाड्डोळ गोंय, 1991, पा. 80.
8. सैल, महाबलेश्वर. आंकरी (तरंगां कथा संग्रह), जाग प्रकाशन, प्रियोळ, म्हाड्डोळ गोंय, 1991, पा. 131.

प्रकरण 6.

महाबळेश्वर सैल हांच्या कथांचीं खाशेलपणां

दर एक लेखक आपले तरेन बरयता. ताच्या साहित्यांत ताचे जिविताचे, अणभवांचे, कल्पनेचे वा विचारांचे चित्र तयार जावन येता. हेंच साहित्य जेन्ना लेखक तयार करता तेन्ना ताची आपली अशीं खाशेलपणां त्या साहित्य प्रकारांत दिसतात. ती खाशेलपणां लेखक स्वता तयार करता वा कांय वेळा ती लेखका भितर न कळटा तयार जातात. लेखक ती खाशेलपणां तशींच आपल्या लिखाणांत दवरता आनी तेंच दिकेन मुखार बरोवप करता.

लेखक महाबळेश्वर सैल हांची एक प्रादेशीक लेखक म्हूण नामना आसा. आपल्या कारवार वाठाराचो उल्लेख तांच्या साहित्यांत भरभरून येता. आपल्या वाठाराची तांका व्हडविकाय आनी आपूलकाय आसा हे तांच्या वाठारांच्या चित्रणां वयल्यान स्पश्टपणान जाणवता. लेखकान सैन्य आनी रान खात्यान काम केला हे आमकां तांच्या कथेंत केल्ल्या रानांचे आनी सैन्यांच्या वर्णनां वयल्यान स्पश्ट कळून येता. तांचे कथेंत रानांनी मेळपी वेगवेगळी झाडां-झोपां, वाली आनी रूखांचे वर्णन आयलां. तशेंच सैन्य वर्गाच्यो ट्रेनिंग वा थंय घडिल्ले वेगवेगळ्या गजाली कथेंत आयल्यात. हे सगळे स्पश्ट करता की लेखक महाबळेश्वर सैल हे वास्तवतायेक धरून बरयतात. तांच्या साहित्यांत सरभोंवतणच्या समाजाचे वास्तव चित्र उबें केल्ले आसा.

6.1 कथांतली सैमीक प्रतिकां

सैम हो लेखकाचो वांगडी अशें म्हणल्यार चुकिचें जावचे ना. लेखकाच्या कथेंत सैमीक वर्णनां आयल्यात. ह्या सैमीक वर्णनां बरोबर तांच्या मानवी संवेदनाक तेको दिला. मनशाची भावना त्या न उलोवपी सैमांतल्यान रूपक रूपांत लेखकान अभिव्यक्त केल्ली

आमकां पळोवंक मेळटा. सैम हो मनशाचो वांगडी आनी तांच्या सुख दुखाचो सवंगडो ह्या तांच्या कथेंत तांच्यानी व्यक्त केला. मनशाक सैम पावलां पावलाक म्हत्वाचो आसा आनी देखून त्या सैमा कडले नातें मनशांनी कशें जपला हाचे वर्णन जाला. तशेंच सैमाची नागाडी करून मनीस जात कशी त्रासांत पडटा हांची देखी कथेंच्या माध्यमांतल्यान लेखक दिता.

“पलतडचें तारूं” ह्या कथा संग्रहांत जरी पुरायपणान सैम वर्णन करपी कथा येवंक नात तरी लेगीत कांय कथांनी सैमाचें थोडेभोव वर्णन आयिल्ले आमकां पळोवंक मेळटा. ‘दोंगरायेदी फट’ ह्या कथेंत दोन मोग करपी ज्या थळार मेळपाक वतात त्या थळाचे वर्णन लेखकान खूब सुंदरतायेन केल्ले आमकां पळोवंक मेळटा. “तळपाभोवतणचो वाठार भोव साकीत आशिल्लो. तीनय भोंवतणी ल्हव ल्हव गच्चा जायत गेल्ले... तळ्याच्या पलतडचो एक कोनसो तांतया आकाराचो जावन रानांत भीतर रिगिल्लो...”¹ एका तळ्या कुशीकचो वाठार जय कोण यो वच करीना ह्या सैमीक वर्णनातल्यान सांगपाची लेखकाची कला भोव फिशाल आसा. ती वाचतनां ताचे चित्रण दोळ्यां मुखार उबें जाता.

“तरंगां” ह्या कथा संग्रहांत अश्यो जायत्यो कथा आसात जे सैमाचे वर्णन करून मुखार सरल्यात. ‘नवें’ ह्या कथेंत सैमांत दिसपी नखेत्रांचे आनी रात किडेंचे वर्णन जाल्ले पळोवंक मेळटा. “निकतेंच उदेल्लें सुका नखेत्राचें खीण चान्नें चोंय वाठारांनी पडिल्लें आसा...किर SS आवाज करीत रातकिड्यांचो एक चोमो वाटभर शंकराचे फाटल्यान आसा...”² रात जाल्या हे न कळटा सांगून दिवपी लेखकाचे हे वर्णन आसा. लेखकान खूब सुंदर रितीन रातीचे वर्णन केल्ले आसा.

‘शेणिल्लें मर्ण’ ह्या कथेंत हिमालयांतलें वातावरणाचो उल्लेख आयला. त्या वाठारांतल्या सैमाचे चित्रण थंय आयला. थंय मदीच पावस आनी मदीच बर्फ पडपाचो अणभवाचे वर्णन लेखकान केला. तशेंच ‘मेर’ ह्या कथेंत जशें सैमीक रूपांत झाडां व्हड जावन पातळटात तशें मनीसूय पातळटा हे दाखोवपी ही कथा. ‘पुण्याय’ हे कथेंत सैमाचे

भयंकर वादळाचे रूप लेखकान दर्शायलां. “वाऱ्याबरोबर कुपां अज्ञात दिक्केंकल्यान येवन मळबांत रिगताली. मळब आरपार काळ्या कुपांनी भरून गेल्ले.. पावसाच्यो उटंगाराच्यो दडक्यो कोसळताल्यो...”³ लेखक आपली उतरावळ वापरून ते वातावरण बारीकसाणेन चित्रायता.

‘आंकरी’ हें कथेन सैमाक रूजून आयिल्ल्या एका रोप्याची उमेद एके चलयेच्या मनांत कितली खुशालकाय हाडटा हे लेखकान भोव नाजूकसाणेन त्या दुदी वालीच्या वाडपा वयल्यान सांगला. “आतां वाल मुळाकडच्यान आंगठ्यइतली जाडजूड जाली.... पूण ती मिडी टिकली. शेंड्यावेलें फूल झडून गेलें आनी ताजो गुळगुळीत, सोबीत तोरो जालो. दिसाकणकणी तो व्हडच जावंक लागलो.”⁴

“बायनेट फायटींग” ह्या कथा संग्रहांत ‘राननागीण’ हे कथेंत रानांत मेळपी झाडां आनी वालींचो उल्लेख आयला. रानांत मेळपी हुपशिवाली म्हणल्यार नागीणवाल वापरून कशें शांती आपल्या पोटांतलो गर्भ मारून उडयता हे दाखयला. हांगा रानांचे वर्णन आयला. ‘सूर्यफूल’ हे कथेंत लेखकान गौतमी रान पळोवंक वता तेन्ना सैमाची आनी ताची उपमा करून वर्णन केला. ‘पेड्टी सावळी’ हे कथेंत पावस पडून सुकिल्ल्या एका गांवाची दैना लेखकान चित्रायला. “धाळेल्लीं शेतां, रित्यो बांयो आनी तळीं करपूंक लागिल्लीं. झाडांझोपां, तानेल्लीं मनशां आनी तानेभुकेन चोंयवाठारांनी धांवपी गोरवांवासरां!”⁵ पावस जेन्ना पडना तेन्ना थंयसरलो वाठार कसो वतांत करपता आनी सगळी उदकाक वणवणतात हे द्या कथेंत लेखकान मांडला.

“दोन मळांचे झाड” ह्या कथा संग्रहांतली ‘दसणीची खांदी’ हे कथेंतल्यान एका चलयेची कुळारांतली याद म्हूण घरां मुखावयली दसणी खांद म्हूण हांगा लेखकान दाखयल्या. ‘सैमचक्र’ ह्या कथेंत लेखकान सुंदर अशें सैमीक वातावरण चित्रीत केला. सैम

मोगी देवराय त्या शेतांत जांबळी रूखां पोंदा जल्माक येता आनी थंयच निमाणो मरता. देवरायाचे सैमाकडले नाते हे कितलें खर आसा हे लेखकाच ह्या कथेंतल्यान दाखयला.

‘एक झाड बापडेशे’ ह्या कथेंत तर लेखकान जायत्या रूखांची नांवा आनी वर्णा सांगल्यात. देखीक जांब्याचे, नाण्यारूख, असणी रूख, अर्जुना रूख आदी. तेन्ना त्या झाडा मदी एक झाड सातसाली झाड आसता जे सात वर्सांनी फुलता आनी ज्या वर्सा ते फुलता त्या वर्सा त्या गांवांत भरपूर पिकावळ जाता. खरेंच त्या वर्सा आंबो, पणस ताळ्याताळ्यांनी चंवरलो. तांका राशिंनी फळां धल्ली. शेतांनी पिकांय खूब बरी आयली. लेखकान ‘कचरो’ ह्या कथेंतल्यान मनीस आयज सरभोंवतणी आपणाक जाय थंय कचरो उडयता आनी तो कचरो काडपी मनशांक तुच्च लेखता हे त्या कथेंतल्यान सांगला. मनीस कोयर सरभोंवतणी उडयता आनी ताचो परिणाम सैमाचेर जाता. आयज सैमाची दशा जाल्ल्यान सैम इबाडला.

6.2 कथेंत आयिल्ली स्त्री वेदना

लेखकाच्या कथेंत स्त्रीचो उल्लेख खूब प्रमाणांत आयला. स्त्री ही एक मोगिका, आवय, भयण, चली, बायल, मांय, जांव वा ननंद म्हूण लेखक महाबळेश्वर सैलाच्या कथेंनी चित्रीत जाल्या. तांच्या कथेंतल्या दर एका स्त्रीची भावना वेगवेगळी आसा. पूण तांच्या कथेंतली स्त्रीची वेदना आनी जाल्ले हाल लेखकान आपल्या कथेंतल्यान चड प्रमाणांत मांडल्यात. दादल्या परस बायलेचे दुःख लेखकान बारीकसाणेन चित्रीत केला.

तांच्यानी आपल्या कथेंतले स्त्रीक समाजांत कितें सोंसचे पडटा आनी ते सोंसून तिचें कितें हाल आनी त्रास जातात हे दाखयला. एका विधवा, बळजबरी जाल्ली, मोगी सोडून गेल्ल्या वा शोशण सोंसपी स्त्रियांची जी वेदना आसा ती तांच्या कथेंत कथानकाच्या रूपांत आयल्या. स्त्री जी पिडणूक सोंसता ती तांच्या कथेंत दादल्या पात्रां परस चड प्रमाणांत आयल्यात. समाजांत जावपी स्त्री शोशण तांच्या साहित्यांत येता. देखून स्त्रीची

वेदना लेखक महाबळेश्वर सैल खूब प्रमाणीक पणान मांडटात हे आमकां ताचे साहित्य वाचून कळटा.

“पलतडचें तारूं” ह्या कथा संग्रहांत ‘व्यभिचार’ सारकी कथा जातूंत घरच्या न्हयकाराक लागून एक मोगीका लग्न जावन लेगीत आपल्या मोगीच्या यादीन दीस सारता. तिची आपल्या मोगीकडेन एक जावपाची तळमळ लेखकान दाखयल्या. तशेंच मोगाचेर विश्वास दवरून व्हड संकटान पडपी एका चलयेची दुखेस्त कथा ‘दोंगरायेदी फट’ ह्या कथेंत लेखक मांडटा. एके चलीची जेन्ना मोगान पडून भावना दुखावतात तेन्ना तिच्यान परत दुसऱ्याचेर विश्वास दवरप सोपें जायना हे ह्या कथेंतल्यान दाखयला. हांगा स्त्रीचेर तिचो मोगी कसो अन्याय करून तिका छळटा आनी एकली एकसुरी सोडून वता हे दाखयला. त्या स्त्रीची एकल्यापणाची वेदना लेखकान मांडपाचो यत्न केला.

“तरंगां” ह्या संग्रहांतली ‘वितरग’ सारकी कथा आसा जातूंत दर खेपे एक नवो जीव जल्माक हाडपी वैजीण पावलीन आपूण स्वता आवयपण अणभवपाक आशेता. समाजांतली वायट उतरां आयकून तांच्या मनांत चलिल्लो संघर्श लेखकान ह्या कथेंत व्यक्त केला. “...हें वैजीणीचें काम म्हणल्यार खूब उणाक, हीन. फक्त घाण अपुशितां हांव. हाचेफुडें हो धंदो म्हणून करचो न्ही....लोकांक तरी खंय दिनवास आसा?”⁶ एक चली जेन्ना त्या समाजांत वावर करता आनी निमाणें ताका त्या समाजांत मातूय मान मेळना, माना परस अपमान मेळटा तेन्ना जाल्ली एका स्त्रीची वेदना लेखकान दाखयला. पावलीन आपल्या दुखांन खूब खंती जाता आनी त्या खिणा खिणा ताका आवयपणाची आनी आपल्या मोगीची याद जाता.

‘तळमळ’ हे कथेंत आपलो भुरगो शिकचो म्हूण आपली स्त्रीपणाची गळसरी विकपाक दिवपी एका आवयची वेदना दाखयल्या. आपल्या भुरग्याचे शिक्षण बरें जावचे म्हूण एक आवय आपल्या घोवाची निमणी याद विकपाक तयार जाता, कारण तिका

आपल्या भुरग्याचे शिक्षण फाटीं पडिल्ले नाका आसता. देखून ती घोवाची निमणी याद काळजार फातर दवरून आपल्या चल्याक विकपाक दिता. 'पुण्याय' ह्या कथेंत आपले मोडूंक पाविल्ले घर आपूण मरचे पयली सारके करचे आनी आपल्या भुरग्यांक तातूंत सुशेगात रावपाक मेळचे हें उमाळे व्यक्त करपी स्त्रीची वेदना व्यक्त जाल्या. एक स्त्री आपल्या स्वताच्या घरांक संदाच आशेंता.

'आडगांव' हे कथेंत मायाच्या एका निर्ण्यांक लागून ताचो भुरगो जोर येवन योग्य वेळार उपाय जालो ना म्हण मरता. तेन्ना तिचो घोव तिका स्वीकारना. एक भुरगो मरिल्ल्या आवयचे दुख आनी तातूंत घोवा कडल्यान पयस जावपाचे दुख ही एका स्त्रीची वेदना प्रखर प्रणान लेखकान कथेंत मांडल्या. "माया घोवाच्या म्हन्यांत येवन बसलें आनी दुकांचो बांद कोंसळ्ळो. ताका हुंडक्याहुंडक्यानी रडुंकच येवंक लागलें. तें भोव रडलें- रडरड रडलें."⁷ आपले चुकी खातीर ज्या आवयचो भुरगो मरता ती आवय पुराय विरगळून वता खासकरून जेन्ना तिचो घोव तिका फाट करता तेन्ना तिका आनीकय दुःख भोगता. जगांतले सगळ्यांत व्हडले दुःख ह्या कथेंत लेखकान दाखयला.

'काळखा किरणा' हे कथेंत एका चलयेचेर जेन्ना आगळीक जाता तेन्ना तिचेर कितें घडटा आनी ती खंयच्या अवस्थेंतल्यान वता हे ह्या कथेंत लेखकान दाखयला. तिका आपली घरची लेगीत पयस करतात हे दाखोवन दिवपी ही कथा. एक चली तिचेर आगळीक घडटा तेन्ना सारकी पिसडलेल्या वरी जाता तिची अवतिकाय लेखकान दाखयला. तशेंच समाजाचे थोमणें सोसून जगपी त्या स्त्रीची वेदना लेखकान खोलायेन चित्रीत केल्या.

"बायनेट फायटींग" ह्या संग्रहांतली 'मिर्गवाल' सारके कथेंत एका जोडप्याक भुरगें जायना म्हूण तिका घरची वांज म्हणटात. घोवाची चूक कोण काडना, घोव लेगीत तिकाच दोश दिता. तेन्ना तिच्या मनांत जाल्लो घुस्मटमार आनी हे फट म्हूण सिद्ध करपाक ती परती

गांवांत वता आनी वासू व्हडेकारा वांगडा संबंद दवरता. फक्त तिकाच वांज म्हणटाना तिचेंर जाल्लो त्रास कोण पळयना हे समाजांतली खरी देख.

‘सुमती’ हे कथेंत सुमतीचो घोव ताका लग्न जावन सोडटा आनी दुसऱ्या बायले बरोबर रावता. तेन्ना सुमतीक खूब त्रास जाता. पूण सुमती भुरग्यां खातीर त्रास काडटा आनी कामाक वता. पूण जेन्ना सुमतीचो घोव मरता तेन्ना रांड बायल बाशिंग करपाक शकना म्हूण ताचे काम वता. समाजांत एके बायलेक तिचो घोव आनीक कोणा कडेन वता ही दुखाची गजाल आसाच. त्या भायार तसल्या घोवाक लागून तिचे पोट भरपाचे साधन ना जाता हे सगळ्यात व्हड दुख हे लेखकान ह्या कथेंत दाखयला. ‘मन वैरीण’ हे कथेन एक स्त्री आपल्या घोवाच्या भावा वांगडा जेन्ना संबंद दवरता तेन्ना तिका आपणे चूक केला हे कळटा म्हूण ती जीव दिता.

‘दूख’ हे कथेंत एका स्त्रीची सहन शक्तीची लेखकान बरी देख दिल्या. प्रभाचे बोट आपटुन ताका खूब त्रास करता पूण ताची घरची ताका काम करपाचे थांबयना आनी ना ताका दोतोरानेर व्हरनात. लेखकान एक स्त्री घरांतली कामां करतना कितली धडपड करता आनी ताका कशें ते दूख सोंसचे पडटा हे ह्या कथेंत सांगला. ‘सूर्यफूल’ हे कथेन एका चलयेचेर जेन्ना बळजबरी करपाचो प्रयत्न जाता तेन्ना त्या चलयेची वेदना आनी तळमळ कशी जाता हे लेखकान ह्या कथेंत दाखयला.

घोव मरून विधवा बायलेचेर घातिल्ली बंदना तिका कशीं बांदून दवरतात आनी कशी तिका फुडे सरपाक दिनात हे ‘उजवाडाचें पावल’ ह्या कथेंत लेखकान खूब बारीकसाणेन सांगला. स्त्री विधवा जाल्या उपरांत तिका तिचे अस्तित्व विसरचे पडटा हे आमकां लेखक सांगतात. तशेंच ‘अपशरण’ हे कथेंत सुनिताक भुरगी जावंक ना म्हूण घोवाची तपासणी करी नासतना ताच्या दुसऱ्या लग्नाची तयारी करतात. तेन्ना सुनिता वांज म्हूण खूब आयकचे पडटा पूण ताका आपूण वांज न्हय हे खबर आसता.

“दोन मुळांचे झाड” ह्या कथा संग्रहात ‘निशद’ हे कथेंत एक मांव आपलो पूत घर

कडल्यान पयस कामाक आसतना आपल्या सुनेचेर बळजबरी करता. तेन्ना सून घरा वता पूण तिचे घोव तिका मारीत घरा हाडटा आनी ती भियेवन कांय मांगना आनी आपलीच चूक हे मानता. एका स्त्रीक आपले दुख व्यक्त करपाक लेगीत मेळना हे ह्या कथेंत दाखयला.

‘दसणीची खांदी’ ह्या कथेंतले स्त्रीचेर तिचो मांव आनी घोव दोगय जाण इष्क मानतात आनी तिचेर बळजबरी करतात. तेन्ना त्या संकटांतल्यान वाटोवपा खातीर तिचो संघर्श आनी निमाणी त्या परिस्थितीक विटून घेतिल्ले निमणें पावल ह्या कथेंत चित्रीत जाल्यात. “म्हाका ह्या नरकांतल्यान सोडयरे म्हज्या भावा, ह्या दोगाय राकेसांनी म्हाका आपली बायल करून दवरला. हांवें ना म्हटल्यार म्हाका मारतात बडयतात.”

‘शेणागुळो’ हे कथेंत निर्मलान सोशिल्ल्या समाजाच्या थोमण्याचीं आनी वायट उतरांची कथा आसा. निर्मलाक भुरगीं जायना म्हूण गांव ताका वांज म्हणटा आनी तिच्या घोवाच्या दुसऱ्या लग्नाची तयारी करतात. तेन्ना निर्मल दुखवता पूण तेंच खिणाक घर सोडून वता. ते परते लग्न जाता आनी आठ म्हन्याचे पोट घेवन जंयवंताक दाखयता. तांचो जाल्लो आपमान ताका हे पावल घेवपाक मजबूर करता. समाज कसो सदांच भुरगें जावना म्हण बायलेकच दोश दिता हे दाखोवपी ही कथा. जातूंत स्त्री समाजाचे थोमणे सोंसता पूण निमाणो बंड करता.

‘भोगणारे’ हें कथेंत एक आकवार चली खूब दुयेंत जाता म्हूण ताचो चलो इश्ट ताका दोतोरानेर व्हरता. पूण समाजांत त्या चलये विशीं वायट खबऱ्यो पातळटात आनी तांची घाण जाता. एक आकवार चली केन्नाच एका चल्या बरोबर दोतोरानेकडेन वचपाक शकना जर गेल्यार समाज वायट बोटां दाखयता हें लेखकान हें कथेंत दाखयला. ज्या चलयेचेर हे घडटा ताका मळूब कोसावल्या बरी दिसता. ‘चांडाळकर्म’ हें कथेंत संवसारांतले सगळ्यांत व्हड पातक घडटा ते म्हणल्यार एक बापूय आपलेंच चलयेचेर

बलजबरी करता आनी ताका दीस वता तेन्ना गळो कापून ताका रानांन पुरता. एक चली हे सगळे आपले भितर सोंसता आनी कोणाक सांगना तरी लेगीत तिका मरण भोगचे पडटा.

‘सखारामाली भयण’ हें कथेंत सवत आवयच्या त्रासाक विटून सखाराम घर सोडटा आनी उपरांत ताची भयण गौरी तिच्या त्रासाक विटून निमाणो जीव दिता. ‘इस्कोट’ हे कथेंत तीन बायला – आवय, चली आनी सून ह्या तिगांयच्या दुखी जिणेंची कथा आसा. सोरो. हो त्या तिनय बायलांक खूब त्रास दिता आनी तेन्ना ती आपल्या घोवा कडल्यान वायट उतरां आनी मार खातात. त्या तिनूय स्त्रीयांच्या भावनेचो हांगा इस्कोट जाता हे लेखकान त्या कथेंत सांगला.

लेखक महाबळेश्वर सैल समाजांतल्या शोशीत स्त्रीची वेदना खूब बरें तरेन वाचकां मुखार हाडटात. एक पुरुश लेखक आसून लेगीत स्त्रीचे कळवळे ताणें बारीकसाणेन अभ्यासला हे तांच्या कथांच्या आदारान कळून येता. समाजांत स्त्री कडल्यान सगळीं कामां करून घेतात तेन्ना तिच्या त्रासा विशीं कोण विचार करना. इतलेंच न्हय तर तिका भोग वस्तू समजून तिका छळटात आनी गरज नासता तेन्ना तिका पयस करतात हाचे खोल चित्रण लेखकाच्या कथेंत आयला. स्त्रीची वेदना खूब पिडीत रूपांत लेखकान वाचकां मुखार दवरल्या. स्त्रीच्या दुःखाचो स्पर्श लेखकान खरपणान करून दिला.

6.3 कथेंत आयिल्लो सैनीक अस्तित्व

लेखक स्वता एक सैनीक आसात आनी देखून तांच्या कथेंतले सैनीक वर्णन योग्य रूपान आयला. तांच्या कथेन सैनीक जीवनाचे वर्णन आनी अणभव लेखकान चित्रायल्यात. एका सैन्याची जबाबदारी, ड्रील, भावना आनी फिशालकाय कशी आसता हें तांच्या कथेंतल्यान वाचकां मेरेन लेखक पावोवंक सोदता. जरी तांच्यानी फोजीची नोकरी सोडली तरी लेगीत तांच्या साहित्यांत तो सैन्य तांच्यानी याद दवरला.

“पलतडचें तारूं” ह्या कथा संग्रहांत ‘एक सोपिल्ले झूज’ ही एक पॅरलिसीजचो धपको आयिल्ल्या एका 72 वर्सांच्या कर्नल अरविंदाची कथा आसा. कर्नल अरविंद पुराय धपको येवन हातरूणार पडिल्लो पूण जेन्ना तो, रामचंद्र कर्नलाक परतो सेल्यूट दिवंक सोदता तेन्ना ताच्या कुडीन आशिल्ली शक्त एकठांय करून सर सकट उबो रावन ताका परतो सेल्यूट दिता. आपल्या सैन्य ह्या कामाची आनी वांगड्याची ताका सदांच आपलेपण आसता. ‘बळी’ हें कथेंत महेश कदम एक सैन्य आसता पूण तो खूब भितऱ्या सभावाचो आसता. देखून जेन्ना झुजा मळार तो वता तेन्ना तो खूब कमी जखमी जावन लेगीत पयलीच प्राण सोडटा. कारण तांच्या मनांत सदांच भंय आसता.

“तरंगां” ह्या संग्रहांतली ‘तूं पर्थो कसो आयलो?’ कथा. ही आपल्या कामा कडेन प्रमाणीक रावप हे म्हत्वाचे हें सांगपी कथा. आवयक सांग नासतना जयवंत मिलेट्रींत भरती जाता. थंय जयवंत पाऱ्यार आसतना चोरी जाता आनी आरोप ताचेर येता तेन्ना तो थंयसून पळून परतो घरां येता. तेन्ना तांची आवय ताका पळून आयला म्हूण परतो धाडटा. थंय मिलेट्रींत चोर सांपडिल्लो आसता. मिलिट्रीची शिस्त कडक आसता हे ह्या कथेंत दाखयला.

“बायनेट फायटींग” ह्या संग्रहातले ‘बायनेट फायटींग’ ह्या कथेचें पुराय प्याटूनाचे बॅनेट फायटींगेच्या परीक्षेचे वर्णन सांगला. ह्या परिक्षेत जेन्ना सुभेदार रामशिंंगाचे जवान परिक्षेंत हारतात तेन्ना त्याच खिणाक रामशिंग ताका प्रशिक्षण दिता. उपरांत ताका कमांडींग ऑफिसर तपासून पास करता. तांच्या मदी मरिल्लो जोश सुभेदार रामशिंग हाडपाचो यत्न करता हे कथेंत दाखयला. ‘खरेंच हांव चुकिल्लों?’ ह्या कथेंत रामनाथ जवान रण भुंयेर एक भावनीक निर्णय घेता आनी तेन्ना हाचो फायदो घेवन दुस्मान जवान ग्रेनेड सकयल उडयता. त्या खिणाक जवान रामनाथ जखमी जाता आनी ताका आपले पांय काडचे पडटात. जेन्ना

रामनाथाक रूद्रेश्वर देवळांच्या उत्सवाक ताच्या पांयाक लागून आनीक धावूंक शकना तेन्ना ताका तो निर्णय घेवन चुकिल्ले वरी दिसता.

“दोन मुळांचे झाड” ह्या कथा संग्रहात ‘हरीहर’ ह्या कथेंत हरिहराचे वर्णन केला. हरिहर फक्त शरीरान वाडिल्लो पूण ताचे वागणें पुराय भुरग्या वरवी आसले. देखून ताका मिलेट्रींतलो काडून परतो घरा धाडपाचे थारता तेन्ना मात हरीहर ताका घरची तापयतली ह्या भंयान वचपाक सोदना. पूण निमाणो लेखक ताका घरा घेवन वता तेन्ना ताची घरची ताची अपुराबाय करतात आनी ताका परतो खोशयेन स्वीकारतात. तशेंच ‘हेडकूक’ हे कथेंत सदाशीव पवार एक रांदपी आसता. एक दीस ताका जेवन तयार करपाक कळाव जाता आनी तेन्ना मेजर धिल्लो ताका ख्यास्त दिता. त्या ख्यास्ता उपरांत ताचो स्वभाव बदलता आनी तो हाताभायर सोरो पिवंक लागता. जेन्ना तो नोकरी सोपोवन निवृत्त जाता त्या वेळार तो पुराय सोन्याचे स्वाधीन जाल्लो आसता. दोन व्यक्ती विशीं लेखक अणभव सांगता अशें अणभवता.

‘प्रमोशन’ हे कथेंत सदानंदाचे जे. सि. ओ म्हूण प्रमोशन जावपा वेळार ताका आपूण दुयेंत आसा म्हूण कळटा पूण तो हाची कोणाकच सुलूस लागूंक दिना. जेन्ना ताचे प्रमोशन जाता तेन्ना तो त्याच खिणाक पडटा उपरांत दोन म्हयने हॉस्पिटलांत रावन परतो कामार जैत मारीत काम करता. ताका आपल्या घरच्यांचे नांव वयर काडचे आसता म्हूण तो असो करता. एका सैन्या खातीर ताचे काम पयली आनी उपरांत हेर सगळे येता हे लेखकान सांगला. ‘कॅप्टन सतीश श्रीनागेश’ हे कथेंत एका प्रमाणीक सैन्याचें वर्णन जाला. जो आपली सगळी कामा वेवस्थीत करता आनी जिवाचेर खेळून आपली डियटी पुराय करता. “भारताचो सरसेनापती जनरल श्रीनागेशालो पूत दोगा ब्रिगेडियरांचे आज्ञेवयल्यान असो जिवार खेळत आयिल्लो. आपलें कर्तव्य करूंक आनी आपली फौजेची शिस्त राखूंक.”⁹

सैन्य म्हण काम करताना जिवाक सदांच भंय आसता आनी तो भंय सैन्य मदी तर केन्ना तांच्या घरच्या मदी आसता हे आमी लेखक महाबळेश्वर सैल हांच्या कथेंतल्यान पळोवंक शकतात. सैन्य म्हणल्यार एक वेवस्थीत काम करपी पंगड, जय कश्ट आनी जबाबदारी स्वीकारप हे खूब गरजेचे आसता. तांचे काम जेन्ना चुकता तेन्ना तांच्या मनाची स्थिती लेखकान खोलायेन मांडल्या. तशेंच लेखकान स्वता हे अणभव घेतल्यात आनी तांच्यो चडश्यो सैनीक अस्तित्व दाखोवपी कथा सत्य घटनाचेर आदारून आसा हे लेखकान तांच्या मुलाखतीन सांगला.

6.4 कथेंत आयिल्लो भाशीक संकेत

भाशा ही वाठारा प्रमाणांत बदलत वता. उपरांत त्या भाशें अंतरगत वेगवेगळ्यो बोली भाश्यो आसतात, जांचो उल्लेख सोपेपणी लेखक आपल्या साहित्यांत न करता प्रमाणीक कोंकणी भाशें कडेन जोडून रावतात. तेन्ना त्या वाठारांतल्या बोली भाशेंत बरोवपाची आवड लेखक महाबळेश्वर सैल हांका आसा. ते आपल्या बोली भाशेंतली उतरां वापरून त्या वाक्याक एक आकर्शक आनी थारावीक रूप दिता.

लेखक महाबळेश्वर सैल हे एक प्रादेशीक लेखक तेन्ना तांच्या कथांनी कारवार वाठारांतली बोली उतरां भरभरून येतात. ही उतरां सूचक अश्या रूपान आयिल्ल्यान ती वाचप्याक जड वचनात आनी नकळटा आपलो अर्थ सांगून वतात. खास करून ग्रामीण सामग्री वापरतना लेखक दांतरे, खोंचून खोंचून, ऐणीर, विळे, घण, कुसो सारकी उतरां वापरतात. तशेंच कारवारी बोली दाखोवपी तांची उतरां आयल्यात देखीक मांवळ्यालो, चंवकय, येतकीर, चय येयिल्ल्यान, केळाचो गबो, होलमून, चेहरो, कावड आदी सारकी उतरां तांच्या साहित्यांत येतात. ते, तांच्या लिखाणांत प्रमाण कोंकणी बरोबर आपली कारवारी बोली सहजपणान वापरतात.

लेखकाक कांय गजाली सरळ उतरांनी न सांगता वेगळ्या रूपांन सांगपाची सवय आसा. तेन्ना लेखकाच्या कथांनी जायते वाक्यप्रचार तशेंच म्हणी आयल्यात. हांची देख म्हणल्यार “बायनेट फायटींग” कथां संग्रहांतली वाक्यप्रचार – हूं काय चूं करिनासतना, कच् जाले, मुंयेपांयान चमकल्लें, हुरूप येतालो, आवरोच उडलो, रटे फुट्टले, भायर पडलो, मस्तकाक पावली आदी. कथां संग्रहांतली म्हणी - बारा म्हशी तर तेर गडगडयो, सगळो लोक शेतांत आनी शेंवतें बसलां घरांत, घाटार दर येतकीर मांजारार गोणी घातिल्ल्यो, गिरेस्ताली वावराडी जावन रावचें पूण दुर्बळाली बायल जावचें न्ही, कालचें भांगर तें आयज फातर, गड्या फाड्यांच्या कोतांत कांयच शिल्लक उरनासलें आदी. हाच्या भायर जायती हेर म्हणी आनी वाक्यप्रचार तांच्या कथांनी आयल्यात.

लेखकान दर एका कथेंक एक माथाळो दिला आनी हे माथाळे कथे खातीर सारके योग दिसतात. ह्या माथाळ्यांनी त्या कथेचो विशय सारको स्पस्ट कळून येतात. कथा वाचून तो माथाळो तेंच कथेंचे वर्णन करता हे वाचकांक कळटा. लेखक महाबळेश्वर सैल हांचे माथाळे भी खरेंच वेगळे आनी सूचक आसात. देखीक नवें, तळमळ, आंकरी, घराघरांतली रड, दुदा-दांत, चांडाळकर्म, निर्दय खेळ, मीर्गवाल, चंदरजोत, अस्तित्व, अपशरण, उजवाडाचें पावल, मनीसबुडी, सैमपुरुश आदी.

तांच्या कथांनी गंभीर विशय आयल्यात जे समाजाचे खर चित्रण करता. तशेंच तांच्यानी कथेंक अंत दितना त्या कथेंक थारावीक अंत दिला. पूण वाचप्याक ताचो अंत विचार करूंक लायता, त्या कथेंतल्या पात्रांचे मुखार कितें जातले. लेखक वाचकांक निमाणो दुखी अंत दिता तेन्ना वाचकां मदी त्या पात्रां विशीं आपुलकाय निर्माण जाता. कारण तांच्या कथेंतले दर एक पात्र आमच्याच सरभोंवतणचे अशें दिसपाक लागता.

लेखकाची कथा वाचतना ती कथा दोळ्यामुखार घडटा अशें लेखक आपल्या कथांचे वर्णन करतात. तांची भावना व्यक्त करपी उतरांवळ वा भाशा खऱ्या अर्थान

वाचकांच्या मनाचो थाव घेता. अशें मन हालोवपी वर्णन तांच्या कथेंतल्यान चित्रीत जाला. एक लेखक म्हूण दर एका पात्रांचे पात्र चित्रण आनी भावनां लेखकान अभ्यासून मांडल्यात अशें आमी म्हूण शकतात. लेखकांनी आपले भाशे कडले नाते आपल्याकडल्यान पयस जावंक दिले ना. तें आपलो वाठार आनी भास हांचेर उपाट मोग करतात हे तांच्या दर एका कथा संग्रहांतल्यान जाणून येता.

सैमाच्या आदारान मनशांच्या भावनांचो थाव लेखक आपल्या कथेंतल्यान घेता. सैम आनी मनीस हांची भावना तो सांगताना सैमाचे वर्णन करता आनी कथानकांत मांडटा. लेखकाच्या कथेंत सैमांक म्हत्व आसा आनी ते सैमाच्या आदारान एका पात्रांची भावना सूचकपणान दाखोवन दिवंक शकता हे लेखक महाबळेश्वर सैल हांची खाशेलपणां. वास्तवांत ती वातावरण निर्मिती दोळ्या मुखार आसा अशें अणभव लेखकाच्यो कथा वाचून येता.

समारोप

लेखक महाबळेश्वर सैल हे दर्जेदार कथा बरयतात. तांच्या कथांनी सैमा विशीं आपुलकाय दिश्टी पडटा आनी सैमाचे स्वरक्षण जावचें हे तांच्या कथांनी ते मांडटात. तशेंच स्वता एक सैनीक जीण जगताना एकठांयल्ले तांचें अणभव ते आपल्या कथांनी मांडटाना, सैनीक जीवनाची वळख वाचकांक घडयतात. एके स्त्रीची भावना तांच्यानी खूब बारीकसाणेन पळयल्या आनी तेन्ना तिची भावना, दुख, शोशण हाचे विशीं तांच्या साहित्यांत चित्रण आयला. मनांक घाय करपी विशय तांच्या कथांनी आयल्यात. भाशीक नदरेंतल्यान ते कारवार वाठारांतली कोंकणी बोली भाशेंत बरयतात पूण सर्वसामान्य कोंकणी वाचकांक ताचो कांय त्रास जायना. ते वाक्यप्रचार आनी म्हणी हांचो उपयोग भरभरून करतात. लेखक महाबळेश्वर सैल हांच्या कथेंतली ही खाशेलपणां आसात जी तांकां हेर कोंकणी कथा लेखका परस वेगळी दवरतात.

संदर्भ

1. सैल, महाबळेश्वर, दोंगरायेदी फट (पलतडचे तारू कथा संग्रह), कुळागर प्रकाशन, मडगांव गोंय, 1989, पा. 19.
2. सैल, महाबळेश्वर, नवे (तरंगां कथा संग्रह), जाग प्रकाशन, प्रियोळ, म्हाड्डोळ गोंय, 1991, पा. 4.
3. सैल, महाबळेश्वर, पुण्याय (तरंगां कथा संग्रह), जाग प्रकाशन, प्रियोळ, म्हाड्डोळ गोंय, 1991, पा. 86.
4. सैल, महाबळेश्वर, आंकरी (तरंगां कथा संग्रह), जाग प्रकाशन, प्रियोळ, म्हाड्डोळ गोंय, 1991, पा. 134.
5. सैल, महाबळेश्वर, पेड्री सावळी (बायनेट फायटींग कथा संग्रह), बिम्ब प्रकाशन, पर्वरी गोंय, 2005, पा. 241.
6. सैल, महाबळेश्वर, वितरग (तरंगां कथा संग्रह), जाग प्रकाशन, प्रियोळ, म्हाड्डोळ गोंय, 1991, पा. 12.
7. सैल, महाबळेश्वर, वितरग (तरंगां कथा संग्रह), जाग प्रकाशन, प्रियोळ, म्हाड्डोळ गोंय, 1991, पा. 119.
8. सैल, महाबळेश्वर, दसणीची खांदी (दोन मुळांचे झाड), श्रीशैल प्रकाशन, आर्ले राया गोंय, 2011, पा. 7.
9. सैल, महाबळेश्वर, कॅप्टन सतीश श्रीनागेश (बायनेट फायटींग कथा संग्रह), बिम्ब प्रकाशन, पर्वरी गोंय, 2005, पा. 89.
10. सैल, महाबळेश्वर, बायनेट फायटींग कथा संग्रह, बिम्ब प्रकाशन, पर्वरी गोंय, 2005.

प्रकरण - 7

निश्कर्ष

“महाबळेश्वर सैल हांच्या वेंचीक कथांतलें समाज दर्शन” ह्या माथाळ्या खाला हो अभ्यास जाला. समाजशास्त्र ही अभ्यास पद्दत वापरून कथाकार महाबळेश्वर सैल हांच्या पुस्तक रूपांत प्रकाशीत जाल्ल्या कथांनी चित्रीत समाजाचो अभ्यास हांगा केला. लेखकाच्यो कथा कल्पना आनी अणभव हांचो सांगोड घेवन येता. तांच्या कथेंनी ते आपले वास्तवांतले अणभव आपल्या कल्पनेच्या माध्यमांतल्यान मांडटात. तांचे अणभव तांच्या कथेंनी अभिव्यक्त जाल्यात. एकाद्र्या लेखकाचे अणभव जितले प्रभावशाली आसतात तितले तांचे कथेंचे बरें संस्कार जातात. तें ज्या समाजांत रावतात, वावुरतात आनी पळयतात ते तांच्या बरपांत सहज येता. लेखक स्वताक संवेदनशील व्यक्ती मानतात आनी तेन्ना समाजाक त्रास करपी वा पिडपी गजाली तांका खूब त्रास करतात. तें लक्षांत घेवन तांच्या कथेंच्या माध्यमांतल्यान ते अभिव्यक्त जावन तांच्या कथांनी आयला.

तांच्यो कथा गोंयच्या समाजांत जावपी स्त्री अन्याय, गरीब-दुबळ्या समाजाचे दुख हांचे वर्णन करता. तांच्यो कथा संवेदनशील भावना घेवन उप्रासल्यात. तांच्यानी सरभोंवतणी जे पळयले ते खरेंच खूब प्रकार पणान समजून घेतला आनी तेन्ना समाजीक बांदिलकी तांका अस्वस्थ करता. त्या समाजीक बांदावळी आड वचपाच्या एका हावेसान तांच्यो कथा समाजांतलो पोकळो समज आनी चाली-रितीक तोंड दिवपाचो यत्न करता.

तांच्या कथांनी चित्रीत समाज सर्वसामान्य समाजाचो एक भाग आसा हें तांच्या कथेंतल्या विशयांतल्यान कळून येता. तांचे कथेंत मध्यमवर्गीय घराबे आनी तांचे प्रस्न

आयल्यात. देखीक - 'एक मुन्न मरण' कथा, जातूंत गुरवार बायल मरता तेन्ना तिच्या मरणाची विधी लेखकान दाखयल्या. 'सुमती' कथेंत, एका विधवा बायलेक समाज कसो अपवित्र मानता आनी तिका समाजांतली पवित्र कामां करपाक दिना तेन्ना तिचेर आयिल्ल्या संकाटा विशीं लेखकान सांगला. 'निशब्द' कथेंत कसो घोव नासतना एक मांव आपल्या सुनेचेर हात घालता आनी तिचो घोव तिका मारून घरा हाडटा हाचे चित्रण आयलां. ह्या कथांनी समाजाचे अस्सल चित्रण जाला जे लेखकान कांयच लिपय-दाखय करनासताना मांडला.

हो समाज आपल्यांच वांगडच्या समाजाच्या पिडणूक करपी वृत्तींतल्यान दामून उरला. तांच्या कथेंनी जाती-भेद वर्णनां परस तांचो कुशीकचोच समाज त्रास करपी आसा हे दाखयलां. देख घेत जाल्यार 'दसणीची खांदी' ह्या कथेंत घोव आनी मांव आपल्या सुनेक त्रास करतात. 'भूंयदेश नाशिल्लो' ह्या कथेंत भुरग्याचे वांगडचे भीक मागपी वांगडी तांका ताची वळख ना म्हूण ताका भंय घालतात. 'उजवाडाचें पावल' ह्या कथेंत घोव मरिल्ल्या विधवा बायलेक ताची घरचींच त्रास करतात हे दाखयला. अशें तरेन मनशाच्या सरभोंवतणचोच वाठार दुसऱ्या मनशाक त्रास करता.

समाजाचो एक भाग जावन लेखकान ह्यो कथा रचल्यात. तांच्या कथेंतली वास्तवता तांच्या कथेंतल्यान जाणून येता. कथा आमच्याच सरभोंवतणच्या समाजांतली आसा अशीं कथेंच्या वाचनांतल्यान कळून येता. 'तळमळ', 'सात जण मांवळ्यांलो भाचो', 'सुण्यापेटो' सारक्यो कथा ज्यो समाजांत सरभोंवतणी घडटात तांचे चित्रण तांच्या कथांनी आयलां. कशे गरीब घराबे आपले पोट भरपाक भांगर विकून जगतात, भावा- भावा मदी घराच्या जाग्या खातीर जाल्ली वांटणी आदी सारके विशय आमच्याच समाजाच्या सरभोंवतणचे आसात.

लेखकाचे कथेंतलें विशय आनी आशय समाजाक देख दिवपी आसात. तांच्या दर एका कथेंतल्यान वाचकान घेवपा सारके विशय वा मुद्दे अस्सात. स्त्री शोशण करचे न्हय, भुरग्यांनी शिक्षण घेवचे, मध्यमवर्गीय प्रस्न, समाजांतले वायट समज, सैम रक्षण आदी आशय-विशय तांच्या कथांनी आयल्यात. तांच्यानी हे विशय मांडून समाजाक जागृत करपाचो एक हावेस दवरला. तांच्यो 'नागसर्प', 'सैमचक्र', 'पेट्टी सावली', 'काळखा किरणां' आनी हेर कथा आसात ज्यो समाजाक बरी देख दिवपाचो यत्न करता. लेखकान समाजाचे दोळे उक्ते करपाचो यत्न सातत्यान आपल्या कथेंतल्यान केला.

लेखक वाचकांची मना हालोवपी भावनीक विशय खूब प्रमाणांत मांडटात. तांच्या कथांनी मनांत वादळ हाडपी विशय आयल्यात. 'आडगांव' सारकी मन तोडून उडोवपी एका आवयची कथा, जी एका मरिल्ल्या भुरग्याचें आवयचे दुख दाखयता. तशींच 'तळमळ' कथेंत शिक्षण मेळोवपा खातीर केल्ली भुरग्यांची आनी आवयची धडपड काळजाक घाय घालून वता. तांची भावूकताय तांच्या कथेंतल्यान वाचकांच्या मना कडेन सरळ पावता.

लेखक एक गंभीर लेखक अशें म्हाका अभ्यास करतना दीसले. तांचे कथेंतले विशय गंभीर स्वरूप घेवन आयल्यात आनी तांचो अंत चड प्रमाणांत शोकांतिकान दाखयला. लेखकान तांच्या कथेंनी हास्य निर्माण न करता समाजांतले शोशण आनी दूख निर्माण केला. लेखक स्वता मुलाखती वेळार सांगता की तांच्यानी ती गंभीरसाण लागींच्यान पळयल्या. तेन्ना ते विशय तांकां त्रास करतात देखून ते गंभीर विशय मांडटात. तशेंच गंभीर विशयांचो अंत शोकांतिकेन जाला म्हूण कथेंक लेखकान शोकांतिकेनच अंत दिला. लेखक स्त्री वेदने विशीं खूब बारीकसाणेन बरयता. तांचे कळवळे, ते बाल चलये कडल्यान ते जाण्टी बायले मेरेन खूब विश्लेशणात्मक रुपान

मांडटात. तांच्या 'आडगांव', 'पेट्टी सावली', 'काळखा किरणां', 'आंकरी' आदी सारक्या जायत्या कथांनी स्त्रीची भावना दाखयल्या. स्त्री समाजांत कितें भोगता, तिचेर जाल्ले अन्याय, तिची भावना आनी तिचें त्रास लेखकान आपल्या कथांनी मांडल्यात.

लेखकाचो कथा ह्या साहित्य प्रकाराचेर बरो प्रभुत्व आसा हें लेखकांच्या कथांचो अभ्यास करताना जाणून येता. तांची एकाद्री कथा वाचतना तातूंतले घटक वा प्रकार खंय चुकल्या वा बरे तरेन लेखक स्पश्ट करूंक पावंक ना अशें दिसना. तांच्या कथांनी वाक्यप्रचार आनी म्हणी हांचो वापर आयिल्लो दिसता. देखून तांच्या कथेंक आनीक सोबीतकाय येता. कथां संग्रहांतले कांय वाक्यप्रचार म्हणल्यार: हूं काय चूं करीनासतना, कच् जाले, मुंयेपांयान चमकल्लें, हरूप येतालो, आवरोच उडलो, रटे फुट्टले आदी. तशेंच म्हणी - बारा म्हशी तर तेर गडगडयो, सगळो लोक शेतांत आनी शेंवतें बसलां घरांत आदी खूब अश्यो म्हणी आयल्यात. तांच्या कथांनी सूचकपणान हें वापरील्ले पळोवंक मेळटा.

कथा ह्या प्रकाराचो अभ्यास करताना कथा साहित्य प्रकार खोलायेन अभ्यासलो आनी ताचो अर्थ, आंगा, अन्य प्रकार आनी हेर घटकांचो, महाबळेश्वर सैल हांच्या वेगवेगळ्या कथेंच्या माध्यमांतल्यान समावेश केलो. लेखक महाबळेश्वर सैल हे आपल्या साहित्यांतल्यान वास्तव दर्शन घडयता आनी तेन्ना समाजाचे स्पश्ट चित्रण तांच्या कथेंतल्यान वाचकां मुखार पडबिंबीत जाता. समाजाचे प्रस्न तांच्यानी आपले कथेंत मांडल्यात आनी त्या प्रस्नांक तोंड दिवपाचो यत्न केला. कोंकणी कथेच्या मळार लेखकान आपले नांव आपल्या कथेंतल्यान प्रसिध्द केला अशें म्हणपांत कांयच चूक ना. कारण तांच्यो कथा वाचकांक सत्याची उजवाडणी करता आनी वास्तवताये कडेन लागी व्हरता.

• कोंकणी

1. एन्, शिवदास. उर्बा. उर्बा प्रकाशन, फर्मागुडी फोंडें, 2015.
2. चोपडेकार, हनुमंत. डॉ. मोलावणी, भूमि प्रकाशन, सावशें सत्तरी गोंय, 2021.
3. नागवेंकार, हरिश्चंद्र, कोंकणी कथेचो प्रवास, आस्वादन, गोंयकार प्रकाशन, पोन्नो बाजार मडगांव, 1987.
4. नायक, सुशांत. कथामथन सिद्धांतीक आनी इतिहासीक विवेचन, सानवी प्रकाशन, कवळें, फोंडें - गोंय, 2018.
5. पर्येकार, प्रकाश. महाबळेश्वर सैल हांच्या कादंबऱ्यांचें समाजशास्त्रीय अध्ययन, गोंय विद्यापीठ, ताळगांव गोंय, 2014.
6. फेर्नांडीस, कॉजमा. तियात्रांत दीसपी गोंयच्या समाजाचें चित्रण, गोंय विद्यापीठ, ताळगांव गोंय, 2016.
7. बुडकुले, किरण. अक्षर सरिता, अक्षर प्रकाशन, गोंधळी गल्ली बेळगांव, 2009.
8. मांवजो, दामोदर. कथा एक नियाळ, साहित्य, कोंकणी भास साहित्य आनी संस्कृताय, कोंकणी भाशा मंडळ, गोंय कोंकणी भवन, शंकर भांडारी मार्ग, विध्यानगर, मडगांव. गोंय, 2003.
9. मावजो, दामोदर. फिनिक्साचें उत्तान आनी सर्जनाचे उत्फर्के कोंकणी भास आनी साहित्याचो परामर्श. पब्लिशिंग नॅक्स्टची उजवाडावणी, घोगळ मडगांव गोंय, 2019.
10. वजरीकार, प्रकाश. कोंकणी कादंबऱ्यांतलें समाज दर्शन, प्रबंध, गोंय विद्यापीठ, ताळगांव गोंय, 2006, पा. 71.

11. सिरसाट, सोनिया. प्रो. चोपडेकार हनुमंत. डॉ. समक्ष समिक्षा : सरस्वती सन्मान प्राप्त साहित्य - साधकाची, 2022.
12. सैल, महाबळेश्वर. तरंगां, जाग प्रकाशन, प्रियोळ, म्हाड्डोळ गोंय, 1991.
13. सैल, महाबळेश्वर. दोन मुळांचे झाड, श्रीशैल प्रकाशन, आर्ले राया गोंय, 2011.
14. सैल, महाबळेश्वर. निमाणो अश्वत्थामा, श्रीशैल प्रकाशन, आर्ले राया गोंय, 2007.
15. सैल, महाबळेश्वर. पलतडचें तारूं. कुळागर प्रकाशन, मडगांव गोंय, 1989.
16. सैल, महाबळेश्वर. बायनेट फायटींग, बिम्ब प्रकाशन, पर्वरी गोंय, 2005.

मराठी

1. खैरनाथ, दिलीप. समाजशास्त्र परिचय, डायमंड पब्लिकेशन्स, टिळकरोड पुणे, 2008.
2. जोशी, सुधा. कथा:संकल्पना आणि समीक्षा, मौज प्रकाशन गृह, खटाववाडी गिरगाव मुंबई, 2000.
3. मायी, सुनील. समाजशास्त्राची ओळख, प्रशांत पब्लिकेशन्स, पुणे, 2008.
4. राठोड, चेतन बी. मोहन राकेश की कहानियों में आधुनिकता बोध, महाराजा कृष्णाकुमारसिंहजी विश्वविद्यालय, भावनगर.

इंग्लीश

1. Bhushan, Vidya. *An introduction to sociology*, kitab mahal, Allahabad, 2008.
2. Raval, Amiben Prakashkumar. *Chief Characteristics of Short Story*, JETIR, Volume 6, Issue 3, March 2019, Pg no.1355.
3. Mahabaleshwar Sail (wikipedia.org) – लेखकाची म्हायती

लेखक - महाबलेश्वर दत्ता सैल

जल्म - 4 ऑगस्ट 1943,

स्थळ - माजाळी

परिशिष्ट 1 : महाबलेश्वर सैल हांचे कथा संग्रह

पुस्तक - पलतडचें तारू

प्रकाशन - ऑक्टोबर 1989

पुस्तक - तरंगां

प्रकाशन - जून 1991

पुस्तक - बायनेट फायटींग

प्रकाशन - फेब्रुवारी 2005

पुस्तक - निमाणो अचल्यामा

प्रकाशन - ऑक्टोबर 2009

पुस्तक - दोन मुळांचे झाड

प्रकाशन - 2011

परिशिष्ट 2 : लेखक महाबलेश्वर सैल हांची 01 एप्रिल 2024 ह्या दिना घेतिल्ली मुलाखत.

2

स्नेहा- तुमकां कथा हो साहित्य प्रकार कसो भावलो?

महाबलेश्वर सैल- पयली कोंकणीत कथाच हो साहित्य प्रकार प्रमुख्यान चलतालो. तेन्ना हांव कांय तेप मराठी कथाच बरयतालो. कथा ही खंय छापूक दिली तर ती रोखडीच छापून येताली चड वेळ रावचे पडनासले पूण कादंबरी बाबतीन तशें जाय नासले. कारण कादंबरी दीर्घ प्रकार ती प्रकाशकाक धाडूंक जाय, थंय वाट पळयत उरतालो तितलो पाशियेस आसू पडटालो. ते भायर कादंबरीक वेळय खूब लागतालो ताचे परस कथेंक कमी वेळ आसतालो आनी मागीर ती छापूनय बेगीन येताली आनी ताचो रिजल्ट बेगीन मेळटालो. हांव पयली मराठी कथा बरयतालो उपरांत कोंकणीत आयलो तेन्ना कोंकणीत कथा बरोवंक लागलो. पयली हांव प्रमुख्यान कथाच बरयतालो. अशी धाएक वर्सा हांवे कथाच बरयल्या.

स्नेहा- तुमची कथा वाचतकच समाजात सरभोंवतणी घडपी गजाली तुमच्या कथेंत दिश्टी पडटात. खरेंच अशें वास्तवांत घडला म्हूण तुमी बरयला कांय हाच्या फाटल्यान दुसरें कितें कारण आसा ?

महाबलेश्वर सैल- अनुभव आसले न्ही, अनुभव हो लेखकालो मुळावो भांडवल कथे बाबतीन. त्या भायर व्यक्तीगत अणभव म्हत्वाचे आसतात. ते हांवे खूब अशें सूरवातेक अणभव घेतले, खूब फील्डानी प्रवेस केलो आनी हांव प्रत्येक गोश्टी कडेन खूब उमळशीकेन पळयतालो, ते जाणून घेतालो, मनशां जाणून घेतालो, तांचे जिवीत जाणून घेतालो आनी त्या विशीं मनशाच्या स्वभावा विशीं, मनशाच्या जिवीता विशीं खूब आकर्शण आशिल्ले आनी त्या विशीं म्हजो अभ्यास मनातल्यान, अंतरमनांतल्यान चालू

आसतालो. जगात जे कितें घडटा, ताचे कारण कितें अशें खूब विचार मंथन चालू आसताले आनी त्या विचारमंथनातल्यान म्हाका दिसता हांव कथा बरोवंक लागलो.

मागीर कादंबरी बाबतीन तेंच जाले म्हजे अणभव जे आसात तातूंतल्यानच कादंबरी आयली. प्रमुख्यान अणभव म्हजी मुळावी गरज आसा. म्हजी प्रत्येक कथा वा कादंबरी अणभव हीन वा अणभव शुन्य शिवाय घडूंक ना. तातूंत अणभव सदांच आसतात. चडशें वास्तवादी साहित्य ते, वास्तवाद म्हणल्यार जे तुवें अणभव घेतला ते तूं तशेंक तशें मांडटा, किंवा कलात्मक रूपांत मांडटा तेन्ना त्या साहित्यांक एक उंचाय अशी येता. दुसरें म्हणल्यार म्हाका साहित्या विशीं ओड आसली, जाण आसली तातूंतल्यान हांव साहित्य बरयत गेलो, कथा बरयत गेलो.

स्नेहा - तुमच्या पयल्या चार संग्रहानी चडश्यो दीर्घ कथा आसात. पूण तुमच्या 'दोन मुळांचे झाड' ह्या निमाण्या कथा संग्रहांत लघु कथा आसात हाचे फाटले कारण कितें?

महाबळेश्वर सैल- सारके तुंचे. हांव स्वता सूरवातेक खूब दीर्घ कथा बरयतालो, खूब बरोवचे आशिल्ले मनांत उरमी आशिल्ली, आनीक बरोवचे अशें दिसताले आनी तेन्ना दीर्घ कथा सहज येताल्यो. मागीर 'दोन मुळांचे झाड' कथा संग्रह हांवे प्रयोगात्मक केलो आनी तातूंत लघु कथा बरयली. मागीर तांच्याकन ल्हान तीन- चार वाक्यानी सोपपी कथाचो प्रयोग हांवे केला, ते आजून छापूंक ना हांवेन. सगळ्या तरेचे कथेचे प्रयोग करचे असो म्हजो हावेस म्हूण तो लघु कथा रूपात बरयलो.

स्नेहा - तुमी एके बायल मनशेची व्याथा खूब बारीकसाणेन चित्रायतात. हाचो फाटलो अभ्यास तुमी कसो करतात?

महाबळेश्वर सैल- म्हजे खूब अशें साहित्य बायला संबंदीत आसा आनी खूब अशें मुळावे नायिका वा पुराय कथानक आसू तो बायला भोंवतणीत घुंवता. म्हाकाच ते खूब जाणून आयला. कादंबरींत तर खूब आयला, काळी गंगा आसू वा विखार विळखो हातूंत वासंती हे बायले विशी खूब प्रमाणांत आयला. खरें म्हणल्यार बायल मनीस आसा न्ही ती साहित्यांक अत्यंत पुरक अशी व्यक्ती, कित्याक तर तिचें भितर निर्मणीचे सगळे आयाम आसात. मोग आसा, माया आसा, ममता आसा इतले आसनूय प्रभावी कश्ट करची ताक तिच्यान आसा. म्हाका सदाच दिसता बायलाची अंतर शक्त आनी चैतन्य आसा ते पुराय समाजान उपयोग करून घेतलो ना, तांची कारणां म्हणल्यार समाजीक कमटपणां, बायलेक उण्यांक लेखपी समाज अशें ते बायलेच्या समर्थ्यांचो समाजात उपयोग करून घेतलो ना अशें म्हाका चड दिसला.

हांवें वास्तव अणभवान पळयला ती बायल खूब कश्ट करपी घरां, शेतांत, रानांत सगळ्या कडेन ती दादल्या बरोबर काम करताली, खूब कश्टी आसली आनी तातूंतल्यान ती आपलो संवसार सांबालपाची व्हडली जापसालदारकी तीच पाळताली. आतां म्हजी एक नवी कादंबरी बरोवप चालू आसा, ती आता रोखडीच येतली तातूंत बायलेचे भावना विशी खूब आयला. मूळात हांव संवेदनशील मनीस न्ही त्या खातीर बायलाची संवेदना हांवें खूब लागिच्यान पळयली आनी तातूंत हांव चड गूथून गेलो अशें म्हणल्यार मारफत ना.

स्नेहा - तुमी भावनीक वा संवेदनशील कथा खूब बरल्यात. अशें कित्याक?

महाबळेश्वर सैल- हांव एक संवेदनशील मनीस, भावनीक दृश्टीतल्यान ते म्हजे मूळ आसा. त्या मुळांत अशें संवेदनशील आनी भावनीक असो व्यक्तीमत्वातल्यान हांव घडला. हांवेन खूब अशें मनशांची दुखा पळयली, हांव स्वता शेतकार घराण्यातलो आसलो म्हूण शेतकाराचे दुख पळयले, गोंयचे बायलेचे दुख पळयले, त्या वेळाच्या समाजाचे

खूबशें दुख पळयले. त्या समाजाचो जो छल जातालो, तांचे खिळणूक जाताली ती हांचे जमीनदारीच्या संदर्भातल्यान पळयली. चडकरून तांचे गोरवां विशींचो प्रेम, रानां, झाडां ह्या विशांचो प्रेम हे सगळे पळयले. अशें तरेन म्हजे ते व्यक्तीम्हत्व घडले. ते सगळे हांचे मनांत घेतिल्ले म्हूण हांव भावनीक वा संवेदनशील जाल्लो. देखून हांचे ते संवेदनशील पातळीचेर आदारून ते बरयला.

स्नेहा - तुमच्या कथेंतली पात्रां वास्तवांत आसात वा ती काल्पनीक रूपांत कथेंत मांडल्यात ? कांय देखी दिवंक शकतात ?

महाबळेश्वर सैल- लेखका मदी दोन भाग आसता. एक तर तो पळयता आनी तो त्या पळयल्या मनशाक तसोच फोटो काडून छाप्याचे काम करना तर तांच्या कलात्मक रूप आनी कल्पना वापरून त्या पात्रांची वाड करची पडटा, ताका साहित्यीक रूप दिवचे पडटा आनी देखूनच लेखक एक कलाकार आसता. तो पळयल्या पात्रांक आपले तरेन एक सुंदर रूप दिता. ताचे रूप, गूण, अवगूण ते आसतात लेखक मात ते चड प्रभावी जावपाक आपले तरेन कारागिरी करता. पूण मुळांत ती पात्रां खंय तरी पळयली आसतात. ती सरभोंवतणी खंय तरी पळयली आसतातूच.

स्नेहा - निमाणो अश्वत्थामा हांचे भितर सैमीक वर्णन आनी मनशाचे जिण तुमी जोडल्यात हे करपा फाटले तुमचें कारण कितें?

महाबळेश्वर सैल - म्हजो असो एक समज आसा, अशें कट्टर समज आसा की मनुश्य आनी निसर्ग एक दुसऱ्यान बांदिल्ले आसतात. ती दोंगाय संयोगात चलतात. मनशान जर सैमाचेर अन्याय केलो जाल्यार मनीस सपतलो अशी म्हजी भावना. दुसरें सैमांक सोपोवंक

फक्त मनुश्य कारण आशिल्लो, तांच्या उपरांत जी झुजा जाली तातूंत शास्त्रा वापरून ती मनशाक मारपा खातीर घातला कांय ताच्या फाटल्यान आनीक कितें प्रयोजन आसा? हांव विचार करता ती पुराय संवसाराचो, फक्त भारत देशाचो न्हय तेन्ना मनशान जी ही एटोमीक वॉर तयार केला ती एक दीस सत्याक येतले आनी जेन्ना अशें जातले तेन्ना खरेंच एटोमीक वॉर सुरू जातले. पुराय जगाचो विनाश आसा तो जावचोच आसा. मनीसूच मनशाचो एक दीस नाश करतलो अशी म्हजी ती भावना. सैम, मनीस आनी त्या झुजांचो अंत कितें असो विचार म्हज्या मनांत येता आनी शेवटी हे खंय पावतले हे सांगपाक हांवें तो कथा संग्रह रचला.

स्नेहा - तुमची आवडटी एकाद्री कथा वा कथा संग्रह खंयचो ? ती आवडपा फाटलो कारण कितें ?

महाबळेश्वर सैल- म्हजे स कथा संग्रह जायत आयले, हालीच एक येवपा आसा. तशें दर एका पुस्तकांत कांय बऱ्या दर्जाचो कथा आसतात तर कांय कमी दर्जाचो आसतात. तसो हांव सागूंक शकना खंयची बरी ती. पूण म्हाका म्हजी 'मीर्गवाल' कथा आवडटा. तर ती शारांत वचून घुसमटटा आनी उपरांत सैमा कडेन कशी एकरूप जाता ह्या कारणाक लागून म्हाका ती कथा आवडटा.

स्नेहा - तुमी सद्या लिखाण करतात वा तुमचें फुडें आनीक कथा संग्रह बरोवची इच्छा वा विचार आसात?

महाबळेश्वर सैल- फाटीं कथा संग्रह काडल्या उपरांत कादंबरी बरोवप चालूच उरले आनी कथा मातशीं फाटीं पडली. तरी कथा सोडूंक ना, हांव कथा बरयता, म्हजे बरोवप चालूच

आसा. म्हजे 'अप्रूप आनी सवणें' हो कथा संग्रह उजवाडाक येवपाचो आसा. कादंबरी लेगीत येवपाची आसा.

स्नेहा - तुमी सैनिक वर्णन करपी कथा बरयल्यात त्यो खरेंच तुमी मिलेट्रींत आसतना घडल्यात वा त्यो काल्पनीक स्वरूपाच्यो आसात?

महाबळेश्वर सैल - ना ते विशय काल्पनीक नात. मिलेट्रीचे विशय कल्पनेन बरोवप तितले शक्य ना. ना ते सगळे आसा न्हय ते सत्य घटना आसा. तो 'बायनेट फायटींग' कथांतलो सुभेदार आसा तो तसोच चलतालो आनी वागतालो. हांवें तो व्यक्ती पळयला ते स्वरूप हांवे पुराय पळयला. ते पुराय काल्पनीक न्ही, कांय गोश्टी कथेंचो आकार आनी स्वरूप वडोवंक कांय बदल करचे पडटा पूण मुळांत तो व्यक्ती आशिल्लो आनी ते प्लाटून आशिल्ले तातूंत हांवे सहभाग घेतला, ती ट्रनिंग केल्या देखून ते चडशें सत्य आसा.

स्नेहा - तुमी तुमच्या कोंकणी वाचकांक कितें सांगपाक सोदतात?

महाबळेश्वर सैल - वाचन करप खूब म्हत्वाचे आसा. तुमी म्हजेच न्हय तर हेर साहित्याकारांचे साहित्य वाचपाक जाय. खास करून एकाद्रो अभ्यास करताना त्या लेखकाच्या साहित्याची जाण तुकां आसपाक जाय, कारण तातूंतल्यान तुका लेखकाच्या शैलीचो अभ्यास करपाक मेळटा. देखून वाचन खूब करप. कादंबरी, कथा सारके साहित्य प्रकार वाचप, त्या भायर भोंवडी करप, हातूंतल्यान तूं वास्तवताय कडेन एकरूप जाता. तुकां तुज्या आशिकुशीकची वळख जाता. देखून दर एकल्यान अणभव घेवप, आनी वाचन करप हे म्हत्वाचे.

